BÖLGE BİLİMİ TÜRK MİLLİ KOMİTESİ

18. ULUSAL BÖLGE BİLİMİ VE BÖLGE PLANLAMA KONGRESİ

ÖZET KİTABI

10-12 MAYIS 2018
İSTANBUL

MARMARA ÜNİVERSİTESİ BÖLGESEL KALKINMA UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bölge Bilimi Türk Milli Komitesi

18. ULUSAL BÖLGE BİLİMİ VE BÖLGE PLANLAMA KONGRESİ

Özet Kitabı

Marmara Üniversitesi Yayınları – No. 855

E-ISBN: 978-975-400-387-1

Hazırlayan: Mahmut TEKÇE

Kapak Resmi: Bingazi Şehir Planı (ayrıntı)

Bölge Bilimi Türk Milli Komitesi'nin (BBTMK) 18. Ulusal Bölge Bilimi ve Bölge Planlama Kongresi 10-12 Mayıs 2018 tarihlerinde Marmara Üniversitesi ev sahipliğinde Marmara Üniversitesi Bölgesel Kalkınma Uygulama ve Araştırma Merkezi (MABKAM) tarafından düzenlenmiştir.

Kongre, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (BAPKO) tarafından desteklenmiştir.

BAPKO proje no: SOS-L-120418-0183

MABKAM
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BÖLGESEL KALKINMA
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Kurullar:

Onursal Başkan

Prof. Dr. M. Emin ARAT (Rektör)

Kongre Başkanları

Prof. Dr. Tüzin BAYCAN (İTÜ, BBTMK Başkanı)
Prof. Dr. Mahmut TEKÇE (Marmara Üniversitesi)

Kongre Koordinatörü

Prof. Dr. Sibel GÖK

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. İ. Esen YILDIRIM
Prof. Dr. Fatma DOĞRUEL
Doç. Dr. Devrim DUMLUDAĞ
Doç. Dr. Selin ÖZDEMİR YAZGAN
Dr. Öğr. Üyesi Pınar DENİZ
Dr. Öğr. Üyesi Başar SOYDAN
Arş. Gör. Hazel AGUN
Arş. Gör. Elif AKGÜN
Arş. Gör. Altan BOZDOĞAN
Arş. Gör. Hoşeng BÜLBÜL
Arş. Gör. Buket ÇETİN
Arş. Gör. Batuhan ERSÖZ
Arş. Gör. Umurcan POLAT

Bilim Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. Emine Sedef AKGÜNGÖR (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Tüzin BAYCAN (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. A.Suut DOĞRUEL (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatma DOĞRUEL (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat Ali DULUPCU (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülden ERKUT (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Alpay FİLİZTEKİN (Özyeğin Üniversitesi)
Prof. Dr. Ferhan GEZİCİ KORTEN (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Neşe KUMRAL (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Mahmut TEKÇE (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Burhan Can KARAHASAN (Piri Reis Üniversitesi)
Doç. Dr. Yiğit EVREN (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Dilek BEYAZLI (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Adem Erdem ERBAŞ (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)
Doç. Dr. Emine Ümit İZMEN YARDIMCI (Namık Kemal Üniversitesi)
Doç. Dr. Seda KUNDAK (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Yasemin ÖZERKEK (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Şevkiye Şence TÜRK (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Nuri YAVAN (Ankara Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Oya KENT (Okan Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi İrfan KAYGALAK (Balıkesir Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Onur SUNGUR (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)
Öğr. Gör. Dr. Mete Başar BAYPINAR (İstanbul Teknik Üniversitesi)

İçindekiler

Türk Şarap Endüstrisinde Dayanıklılık: Trakya Örneği 6

Türkiye'de Bölgesel Uzmanlaşmanın Teknoloji ve Bilgi Yoğunluğu Açısından Değerlendirilmesi 7

Türkiye'de Bölgesel Gelir Yakınsaması 8

Türkiye'de Seçimlere Katılım Oranlarının Uzun Dönemli Analizi 9

Türk İdare Teşkilatında Bölgesel Örgütler ve Bölge Kalkınma İdareleri 10

İnovasyon Çalışmalarında Bilgi Türleri ve Yeni Bir Bilgi Türü Eklemleme Çabası: Benchmarking Bilgi /Esinlenme Bilgisi 11

Bilgi ve İnovasyon Yayılmalarında Yakınlık Türlerinin Etkisi: Eskişehir'de Farklı Bilgi Tabanlarına Sahip Sektörler Üzerine Ampirik Bir Analiz 12

Ekoturizmde Pazara Erişim Sorunsalı ve Sosyal Medya Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme 13

Türkiye'de İklim Değişikliğinin Tarım Sektörüne Etkilerinin Bölgesel Ölçekte Değerlendirilmesi 14

Türkiye'de Akademik Girişimcilik ve Bölgesel Dinamikler 15

Bölgesel Kalkınma Politikası Aracı Olarak Kamu Yatırımları ve Teşvikler: Türkiye'de Düzey 2 Bölgeleri Üzerine Bir Etkinlik Analizi 16

Şehir ve Bölge Planlamada Gösterge Kavramı ve Boş Gösterge Sorunsalı 17

Megawatt Ölçeğindeki Lisanssız Güneş Enerjisi Santrallerinin (GES) Yer Seçim Süreci, Türkiye'deki GES Örnekleri 18

Yerleşmeler Kademelenmesi - Yeni Bir Yaklaşım: Mersin Çevre Düzeni Planı Örneği 19

Fransız İktisat Teorilerinin Endojen Devrim Ekseninde Mukayeseli Bölgesel Analizi 20

Kır ve Kent Ekonomisi Finansmanı Bakımından Kalkınma Planlarının Analizi 22

Türkiye'de Genç İşsizlik: Bölgesel Bir Analiz 24

Türkiye'nin Sanayi Bölgelerinde İki Kriz Arasında Verimlilik Nasıl Değişti? 25

Bölgesel Gelir ve Ormansızlaşma Arasındaki Karşılıklı İlişki: Türkiye Örneği 26

İklim Değişikliğine Yönelik Bölgesel Uygulamalar ve Kalkınma Ajanslarının Rolü 61

Tarım Arazilerinin Amaç DışıKullanımının Yargı Kararları Açısından İncelenmesi: Bursa Örneği 27

Bölgesel Gelişme ve Yenilik İlişkisinde Bir Araç Olarak Teknoparkların Organizasyon Yapıları Üzerine Bir Değerlendirme 29

Planlamada Üstün Kamu Yararı Kavramının Yargı Kararları Üzerinden Analizi 30

Yaratıcı İstanbul: Yaratıcı Firmalar Üzerinden Bir Değerlendirme 31

Türkiye'de Patent Başvurularında Belirleyici Faktörlerinin İncelenmesi: Coğrafi Ağırlıklı Regresyon Yöntemi 32

Avrupa Bölgesel Politikası Işığında Üye Ülkelerin Ulaştırma Politikalarının Entegrasyonu: Trans Avrupa Ağları Projesi 33

Türkiye'de Bölgesel Gelişmişlik Farklarının İşgücü Piyasaları Açısından Sonuçları 35

Bireylerin Hayat Şartlarındaki Değişim Algısında Sosyal Sermayenin Bölgeler İtibariyle Değişen Önemi 36

Yerel Market Zincirlerinin Ulusal ve Küresel Perakende Zincirleri Karşısında Rekabet Etme Stratejileri: Gaziantep Kenti Örneği 37

Bölgesel Eşitsizlikler Üzerine Üç Deneme 38

Türkiye İmalat Sanayisinde Uzmanlaşma ve Yerelleşme Eğilimleri 39

İmalat Sanayiinde Bölgesel Endüstriyel Yapı ve Yığılmalar: 2009-2015 40

Türkiye'de Turizme Yönelik Bölgelerarası Seyahatlerin Analizi 41

Gençlerin İşgücüne Katılımının Belirleyicileri: Bölgesel Düzeyde Bir Analiz 43

ÇED Bağlamında Mekânsal Planlama: Hopa Yerleşim Ölçeğinde Bir İnceleme 44

Planlama Sistemlerinde Hibritleşme ve Plan Değişikliğine Yaklaşımları 46

Türkiye'de Jacobs Dışsallıkları Bağlamında Kültürel Çeşitlilik ve İnovasyon İlişkisi: Düzey 3 Bölgeleri İçin Mekansal Veri Analizi 47

Haliç Bölgesi'nde Kentsel Dönüşüm ve Kültür Endüstrilerinin Kümelenmesi Arasındaki Etkileşim.....48

Üç Köprü: Mekânsal Bütünleşme ve Eşiklerin Aşılması 49

Hakkında Bir İnceleme 50

Az Gelişmiş Ülkelerde Bölgesel Düalizm ve Bölgesel Kalkınma Politikalarında Mevcut Durum Hakkında Bir Değerlendirme.....51

Afet Lojistiği Kapsamında Bayrampaşa İlçesi Analizi 52

Deneyim Ekonomisi ve Tüketim Mekanı: Deneyim Yaratmada Mekanın Rolü.....53

Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Sosyal Sermaye Gelişimindeki Etkisi 55

İzmir Yenilik Göstergeleri ve Yenilik Ekosisteminin Analizi 56

Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği Stratejisi ve Eylem Planı Kapsamında Bölgesel Gelişmede Ar-Ge ve İnovasyon Analizi: Şırnak İli Örneği.....57

Dengeli Kalkınma mı Dengeli Bozulma mı? Kamu Tesisleri Mekân Analizine Krugmangil Bir Eleştiri 58

Yeşil Ekonomi, Yeşil Vizyon ve Türkiye'de Yeşil İşlerin Gelişimi 60

Dinamik Değişim Payı Yaklaşımı ile İl Bazında Sektörel İstihdamın İrdelenmesi ve Ulusal Sektörel Politika 61

Türkiye'de Şehirler Sisteminin Farklı Yöntemlerle Değerlendirilmesi: 1945-2012 64

Ağ Teorisinin Kentlerin Mekansal Ağlarına Yansıması: İstanbul Ulaşım Ağındaki Merkeziliğin 3. Köprü ve Avrasya Tünel Yatırımları ile Değişiminin Analizi 65

Ankara'da Bilgi Yoğun İş Hizmeti Firmalarının Yer Seçim Tercihlerinin Değişimi 67

İtalya'nın Mezzogiorno Bölgesinin Kalkınmasında Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Etkisi 68

Türkiye'de Sosyal Yardımların Bölgesel Etkinlik Analizi: 2005-2015 Dönemi 69

Türkiye'de Yaşanabilir Kent Olma Boyutlarının Mekânsal Oto Korelasyon Testleri Kullanılarak İncelenmesi.....70

Düzensiz Göçün ve Doğal Afetlerin Bölgesel Kalkınmanın Geleceğine Etkileri: Beklentiler ve Gerçekler 71

Bölge Kalkınmada Yerel Hizmet Birliklerinin Önemi: İç Anadolu Belediyeler Birliği 73

Bölgesel Planlamada Kültür Varlıklarını Korumanın Önemi 74

İstanbul Metropolitan Alanında Yaratıcı Endüstri Kümeleri ve Yer Seçimleri Üzerine Bir İnceleme: Yol Ağı Şebekesi ve Kentsel Arazi 75

İstanbul'da Organize Gıda Perakendesi Yer Seçimi Süreçlerinin Dinamikleri 76

Planlama Sürecinde Karar Alımı: Modeller ve Tipolojiler.....78

Kent Yoksulluğunun Değişen Çehresi ve Yeni Mekansal Karşılıkları 79

Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Bölgesel Kalkınma Planlamasında Yaşanan Dönüşüm.....80

Türkiye'nin Uluslararası Öğrenci Literatürü: Geleceğe Yönelik Bir Araştırma Gündemi Önerisi 81

Yerel Perakendecilerin Direnme, Dayanıklılık ve Yeniden Uyarlanma Stratejileri: Eskişehir Örneği.....83

Pendik İlçesi'nde Bulunan Mesleki ve Teknik Liselerin ve Meslek Yüksek Okulları'nın İş Kolları Yönelim Haritasının Belirlenmesi 84

Metropoliten Bölgelerde Mekansal Planlamaya İlişkin Yeni Gelişmeler 85

Rüzgâr Enerji TesislerininYerel Ekonomik Etkilerinin Algılanması: Çeşme Örneği 86

Bölge İçi Gelişmişlik Farkları: Türkiye'de 2008-2017 Döneminde İlçe Düzeyinde Nüfus Değişiminin Mekansal Analizi 87

Marmara Bölgesi'nde Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri Personelinden Bölge Halkının Sağladığı Sosyal Faydanın Analizi 89

Marmara Bölgesi'nde Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri Personelinin Bölgesel Uzmanlaşma Mukayesesi 91

Yazar İndeksi.....93

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türk Şarap Endüstrisinde Dayanıklılık: Trakya Örneği

Ezgi AKDOĞAN
Yiğit EVREN

Özet

Bu çalışmanın amacı, dayanıklılık tartışmalarına Türk şarapçılık endüstrisi örneği üzerinden katkı koymaktır. Dayanıklılık, son on yılın ekonomik coğrafya ve bölgesel gelişme yazını kapsamında geniş bir çerçeveden incelenerek güncelliğini koruyan bir araştırma konusu olmasına karşın, teorik düzlemde yapılan tartışmalarda ampirik kanıtlarımızın hala yetersiz olduğuna işaret edilmekte, bu konuda özellikle görece az araştırılan coğrafyaların ve sektörlerin önemine vurgu yapılmaktadır. Bildirimizde bu ihtiyaca cevap vermeyi hedefliyoruz. Araştırmamızı iki aşamalı olarak kurguladık. İlk olarak, ikincil verilerden hareketle şarapçılık sektörünün bütününe ilişkin bir dayanıklılık okuması yapacağız. Bu okumada, yakın bir geçmişte (başta reklam ve tanıtım alanında olmak üzere) bir dizi çok önemli kurumsal düzenlemeye maruz kalan sektörün üretim ve dış ticaret gibi temel göstergeler ışığında nasıl bir performans sergilediğini dünya geneli ile karşılaştırmalı olarak ortaya koyacağız. İkinci aşamada ise, Trakya bölgesi bağlamında bir inceleme yapacağız ve özellikle küçük üreticilerin, yeni kurumsal bağlam karşısında hangi stratejileri devreye sokarak ayakta kaldıklarını sorgulayacağız. Bu sorgulamada Trakya Bağ Rotası kapsamında işbirliği içinde bulunan 12 üreticiyle yapacağımız derinlemesine görüşmelerden ve bölgedeki diğer 41 firma ile yapılacak anketlerden faydalanacağız.

Anahtar kelimeler: bölgesel dayanıklılık, şarap sektörü, Trakya bölgesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de Bölgesel Uzmanlaşmanın Teknoloji ve Bilgi Yoğunluğu Açısından Değerlendirilmesi

Sedef AKGÜNGÖR
Neşe KUMRAL
Necmettin ÇELİK

Özet

Türkiye'de bölgesel uzmanlaşma kapsamında yapılan çalışmalar, bölgelerde öne çıkan sektörleri ortaya koyarak bölgesel gelişme stratejileri konusunda oluşturulan politikalara katkıda bulunmaktadır. Çalışmalar ayrıca bölgesel gelişme için yüksek teknolojili üretimin ve bilgi yoğun sektörlerin önemini vurgulamaktadır. Rekabet için düşük maliyetli işgücüne dayalı ucuz ve düşük teknolojili mal üretmek yerine, yenilikçi ve yüksek teknolojili ürünlerin üretilmesi ve bilgiye dayalı, bilgi yoğun sektörlerin üretim deseninde yer alması bölgesel gelişme için anahtar bir konu haline gelmiştir.

Bu çalışma, Akgüngör, Kumral ve Çelik (2017) tarafından 2012 yılı Türkiye girdi-çıktı tablosu verileri kullanarak belirlenmiş olan10 küme şablonu içinde yer alan kümelerin içeriğini oluşturan sanayi ve hizmetler sektörlerini "NACE Rev.2 Eurostat yüksek teknoloji sanayiler ve bilgi yoğun hizmetler sınıflaması" kapsamında sınıflandırmaktadır. Çalışma, bölgeler için öne çıkan sektörler kapsamında Türkiye için bir teknoloji ve bilgi yoğunluk haritası oluşturmayı hedeflemektedir.Akgüngör, Kumral ve Çelik (2017) çalışmasında belirlenen küme şablonları, inşaat, hizmetler, gıda, tekstil, otomotiv, turizm, enerji, sağlık, lojistik ve medya olarak isimlendirilmiştir. Bu çalışma, Akgüngör, Kumral ve Çelik (2017) da elde edilen bulguları kullanarak Türkiye'de bölgesel uzmanlaşmayı, bölgelerde öne çıkan sektörlerin teknoloji ve bilgi yoğunluğu kapsamında değerlendirmektedir. Çalışmanın birinci amacı, makro düzeyde belirlenmiş olan küme şablonlarını oluşturan sektörleri teknoloji ve bilgi yoğunluğuna göre sınıflandırmaktır. Bu şekilde Türkiye'de ekonomiyi oluşturan temel faaliyetler, "yüksek teknoloji", "orta yüksek teknoloji" "orta düşük teknoloji", "düşük teknoloji", "bilgi yoğun hizmet" ve "düşük bilgi yoğun hizmet" olarak tasnif edilmiştir. Böylelikle Türkiye genelinde faaliyetlerin teknoloji ve bilgi yoğunluk kapsamında bir profilinin oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışmanın ikinci amacı ise, bölgelerin uzmanlaştığı kümelerde yer alan ekonomik faaliyetlere göre bölgelerin teknoloji ve bilgi yoğunluğunu belirlemektir. Bu şekilde bölgelerde öne çıkan ekonomik faaliyetlerin teknoloji ve bilgi açısından yoğunluğu kapsamında bir sınıflandırma ve sıralama yapılacaktır.

Çalışmada hedeflenen temel çıktılardan biri, Türkiye'nin genel bir teknoloji ve bilgi yoğunluk profilini görsel olarak ortaya koymaktır. İkinci temel çıktı ise, bölgesel düzeyde öne çıkan sektörlerin teknoloji ve bilgi yoğunluğuna göre bölgesel bir teknoloji ve bilgi yoğunluk haritası oluşturmaktır.

Anahtar kelimeler:bölgesel uzmanlaşma, teknoloji yoğunluğu, bilgi yoğunluğu, kümelenme

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'de Bölgesel Gelir Yakınsaması

Tolga AKSOY
Hüseyin TAŞTAN
Özge KAMA MASALA

Özet

Gelir eşitsizliği ve bölgesel yakınsama konuları ekonomi literatüründe pek çok araştırmaya konu olmuştur. Bunun en temel nedeni bölgesel gelir farklılıklarının eğitim, sağlık, adalet, ortalama yaşam süresi gibi hayatın diğer alanlarında da eşitsizliğe neden olması, göç ve sosyo-ekonomik çatışmaları tetikleyerek ekonomik büyümenin önünde büyük bir engel oluşturmasıdır. Türkiye açısından bu farklılıklar, ekonomik performansın yanı sıra ekonomik ve politik istikrarsızlığın arkasındaki en belirleyici olarak görülmüştür. Her ne kadar pek çok çalışma Türkiye'de bölgesel gelir eşitsizliği analizi yapsa da bunların pek çoğu geçtiğimiz son on-yirmi yılı içermemektedir. Ayrıca, mevcut literatürün neredeyse tamamı mutlak ve koşullu yakınsama yöntemlerini kullanmaktadır. Biz bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı 1987-2001 ve 2004-2014 bölgesel gelir verilerini kullanarak gelir yakınsaması olup olmadığını araştıracağız. Ek olarak, mutlak ve koşullu yakınsama yöntemlerinin yanında yakın dönemde pek çok araştırmaya konu olan "klüp yakınsaması" analizinin Türkiye için geçerliliğini tartışacağız. Böylece hem ekonomik/politik açıdan birbirlerinden çok farklı olan iki dönemi hem de farklı ekonometrik yöntemleri gelir eşitsizliği açısından karşılaştırma imkânı elde edeceğiz.

Anahtar kelimeler: bölgesel yakınsama, Türkiye, panel veri

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'de Seçimlere Katılım Oranlarının Uzun Dönemli Analizi

Tolga AKSOY
Hüseyin TAŞTAN
Özge KAMA MASALA

Özet

Bu çalışmanın amacı 1946'da çok partili sisteme geçtikten sonra Türkiye'deki seçimlere katılım oranlarının analizini yapmaktır. Serbest seçimler demokrasinin temelini oluşturduğu için seçimlere katılım oranları seçimlerin başarı göstergeleri arasında en önemlilerinden biridir. Siyasi arenada daha fazla vatandaş temsil edildiği için sadece ortalama katılım oranları değil, farklı etnik, gelir ve din grupları arasında daha yüksek katılım oranları istenmektedir. İlgili literatür Batı Dünyasında düşük seçmen katılım oranlarının nedenlerini tartışırken, Türkiye 1980 sonrası parlamento seçimlerinde ortalama %79 gibi yüksek sayılabilecek bir orana sahiptir. Seçimlere katılım oranları Türkiye için bir ya da iki seçim özelinde incelenmiş olmasına rağmen şimdiye kadar uzun dönemli bir analiz yapılmamıştır. Biz bu çalışmada ilk olarak 1950-2015 ve 1963-2014 yılları arasında yapılan genel ve yerel seçimlerdeki bölgesel katılım oranlarını kullanarak oy verme oranlarının bölgeler arasında yakınsayıp yakınsamadığını araştırıyoruz. Daha sonra ise 1980 sonrasında bölgeler arasındaki oy verme farklılıklarının ekonomik ve demografik nedenlerini inceliyoruz. Mutlak ve koşullu yakınsama analizlerinin sonuçlarına göre hem genel hem de yerel seçimler açısından bölgesel oy verme oranları –genel seçimler için daha hızlı olmak üzere- yakınsamaktadır. Öte yandan işsizlik ve enflasyon seçimlere katılım oranlarıyla negatif ilişkiliyken, gelir ve eğitim seçmenleri sandığa gitmeye teşvik etmektedir.

Anahtar kelimeler: seçime katılma oranı, Türkiye, yakınsama

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Türk İdare Teşkilatında Bölgesel Örgütler ve Bölge Kalkınma İdareleri

Aytuğ ALTIN

Özet

Türk idare teşkilatı içerisinde, kamu hizmetlerinin verimli ve uyumlu olarak sunulmasını sağlamak, bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesi ve bölgesel kalkınma gibi çeşitli amaçlarla kurulmuş birtakım bölgesel örgütler bulunmaktadır. 1982 Anayasasının 126. Maddesi, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulmasına izin vermektedir ancak Türk idare teşkilatı içerisinde anayasada ifade edilen şekilde bir bölge idaresi veya bölge valiliği bulunmamaktadır. 3046 sayılı "Bakanlıkların Kuruluşu Hakkında Kanun" hükümlerince Bakanlar Kurulu kararıyla, bakanlıklarda ve bağlı kuruluşlarda birden fazla ili kapsayan bölge teşkilatlarının kurulması mümkündür. Bu kapsamda ülkemizde bazı bakanlıkların, bağlı kuruluşların ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının bölge müdürlüğü şeklinde örgütlendiği ve faaliyet yürüttüğü görülmektedir. 2006 yılında çıkarılan "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" ile birlikte bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması esasına göre Kalkınma Ajansları kurulmuştur. Halihazırda Kalkınma Bakanlığıyla ilişkili kuruluşlar olarak 26 adet Kalkınma Ajansı faaliyet göstermektedir. Tüm bu yapıların yanı sıra Kalkınma Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Bölge Kalkınma İdareleri, Türk idare sistemi içerisindeki bölgesel örgütlere örnek teşkil eden yapılanmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge Kalkınma İdareleri, bölgelerin kalkınmasının hızlandırılması, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının proje ve faaliyetlerinin uyum ve bütünlük içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla kurulan, kamu tüzel kişiliğine sahip bölgesel kuruluşlardır. Ülkemizde Bölge Kalkınma İdareleri ilk olarak 1989 yılında Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresinin (GAP BKİ) kurulması ile birlikte faaliyete geçmiştir. Ardından 2011 yılında Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi (DAP BKİ), Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi (DOKAP BKİ) ve Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi (KOP BKİ) kurulmuştur. Günümüzde Bölge Kalkınma İdareleri, Kalkınma Bakanlığı'na bağlı kuruluşlar olarak faaliyet göstermektedirler. Bu çalışmanın amacı ülkemizdeki bölgesel örgütlerin kuruluşu, yapılanması, faaliyetleri ve bu örgütlerin Türk idare teşkilatı içerisindeki yerleri hakkında incelemelerde bulunmaktır. Çalışmada ülkemizdeki bölgesel örgütlenmeye sahip kuruluşlar arasından Bölge Kalkınma İdareleri örnek yapılanmalar olarak ele alınacak ve incelenecektir.

Anahtar kelimeler: bölgesel kalkınma, bölgesel örgütler, idare teşkilatı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İnovasyon Çalışmalarında Bilgi Türleri ve Yeni Bir Bilgi Türü Eklemleme Çabası: Benchmarking Bilgi /Esinlenme Bilgisi

Fatih ALTUĞ

Özet

Geleneksel üretim tarzındaki üretim faktörlerinin (emek sermaye, iş gücü) yanı sıra 1980'lerle birlikte üretimde bilginin, öğrenmenin ve yeniliğin katkısı giderek artmış ve 2000'lerle beraber bilgi bir üretim fonksiyonu olarak görülmeye başlanmıştır. Çünkü bilgiye yapılan yatırımların diğer üretim faktörlerinin verimliliğini artırdığı, onları yeni ürün ve süreçlere dönüştürdüğü ve bu bilgi yatırımlarının artan getiri ile karakterize edilerek uzun vadede ekonomik büyümenin anahtarı olduğu görülmüştür. Bilgi ekonomik bir meta olarak düşünüldüğünde diğer mallardan farklı bir yapı sergilemektedir. Diğer mallarda kullanım değeri tüketildikçe azalırken, bilginin tüketilmesi sürecinde durum tam tersidir; bilgi tüketildikçe kullanım değeri artmaktadır. Bilginin, ekonomik bir mal olarak anlaşılabilmesi için pazarda dolaşıma ve değiş-tokuşa uygun bir şekle sahip olması gerekir. Bu bağlamda bilginin metalaşması olarak tanımlanan, bilginin bir iktisadi mala dönüşmesi süreci, önemli bir süreçtir. Ayrıca bilginin yazılı hale gelmesi ile metalaşma süreçleri arasında çok yakın bir bağlantı vardır. Yenilik faaliyetlerine özel bir girdi olarak bilginin ekonomik analizi ile ilgili iki yaklaşım vardır. İlkine göre, bilgi iktisatçılar tarafından çok soyut ve genel terimlerde karakterize edilmiştir. Onlara göre artan getiri etkisiyle bilgi Ar-Ge yoluyla üretilerek yayılır ve bir kamu malına dönüşür. Ancak bu durumda bilginin kamusal yapısı makro düzeyde olmakta ve mikro seviyedeki bilginin üretilmesi ve süreçlerin transferini açıklamada yetersiz kaldığı için eleştirilmektedir. Bu nedenle bilgi yayılmalarının ana kaynağı olarak kodlanmış (*codified*) bilginin kamu malı niteliğinde olduğunu ifade etmek faydasız bir çabadır. Literatürdeki ikinci akım, belli örgütsel bağlamlar içinde bilgi ve enformasyonun yayılımının ve üretiminin altında yatan özel süreçleri açıklamaya çalışmaktadır. Bunlara göre, yenilik performansını, bilginin çeşitli tiplerinin bağlarını özel kanallarla analiz edilebilenler kilit ilişkileri tanımlayarak sezgisel bir analiz elde ederler. Böylece bilginin kilit karakterlerini, prensiplerini ve ölçümünü tanımlayabilirler. Yenilik sürecinin başlangıcı olarak ifade edilen bilgi edinimi çeşitli faktörler tarafından belirlenir. Bunlar içerisinde bilginin farklı türlerinin bulunması, bilginin farklı türleri için farklı erişim kanallarının kullanılmasını gerektirmektedir. Erişebilirlik ve işlevsellik temelinde ikiye ayrılan bilgi türleri ayrıca bunların belli oranlarda bir araya gelmesi ile bilgi tabanlarını oluşturmaktadır. Bilgi tabanı bu bilgi türlerini kullanım yoğunluğuna göre sektörleri de keskin olmayan sınırlarla farklılaştırmıştır. Bu çalışmada öncelikle bilginin farklı türlerini ve kategorilerini değerlendirilecektir. Daha sonra ise rakip firmaların ürünlerinin incelenmesi hatta ters mühendislik süreçleri ile onları yeniliğe ulaştıran bilgiye erişimi sağlayan benchmarking/esinlenme süreci sonunda edinilen bilginin yeni bir bilgi türü mü yoksa bilgiye erişim süreci mi olduğu tartışılacaktır. Çalışmanın hem sofistike hem de ampirik boyutu bulunmaktadır. Sofistike tartışmalarla bilginin üretimi ve bilgi türlerinin ortaya çıkışı tartışılacak, ampirik bulgular ile tartışılmasını istediğimiz yeni kavram deliller ile desteklenmeye çalışılacaktır. Veriler, Eskişehir'de farklı bilgi tabanına sahip üç sektörden yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri ile temin edilmiş ve hem nitel hem de istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Analiz sonucu elde edilen bulgular firmaların rakiplerinin inovatif bilgisine onların ürünlerine erişerek ve ters mühendislik yaparak ulaştıklarını göstermektedir. Dolayısıyla benchmarking süreci bilgiye erişim kanallarından birini oluştururken, ortaya çıkan bilgi de diğer bilgi türlerinden farklılaşmaktadır. Keşfedici niteliğe sahip bu çalışmanın ortaya koyduğu deliller bilimsel topluluk tarafından kabul görür ve ortak bir konsensüs sağlanırsa yeni bir tartışma gündemi oluşacaktır.

Anahtar kelimeler: bilgi türleri, inovasyon, bölgesel kalkınma

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bilgi ve İnovasyon Yayılmalarında Yakınlık Türlerinin Etkisi: Eskişehir'de Farklı Bilgi Tabanlarına Sahip Sektörler Üzerine Ampirik Bir Analiz

Fatih ALTUĞ
Mutlu YILMAZ

Özet

Günümüz bilgi çağında teknoloji ile ilintili olsun olmasın artık bütün sektörler için bilgi hayati bir öneme sahiptir. Sanayi toplumunda, ekonomik faaliyetler için sermaye, emek ve enerji üretim faktörleri iken, bilgi toplumunda artık dördüncü ve en önemli üretim faktörü olarak bilgi, merkezi bir konumda yer almaktadır. Bilginin merkezi bir konuma gelmesinden kast edilen ise; bilgi üretim faktörü olmasının yanı sıra diğer üretim faktörlerinin verimliliğini ve etkinliğini de artıran bir özelliğe sahip olmasıdır. Böylece üretim faktörlerinin tamamında etkinlik düzeyinin artmasına paralel olarak firmaların inovasyon performansı da artış göstermektedir. Diğer taraftan firmaların inovasyon performansları üzerinde bilgi dışsallıklarının önemi de her geçen gün artmaktadır. Firmaların sektörel bilgiye erişim kanalarını çeşitlendikçe inovasyon süreçlerinin bundan olumlu yönde etkilendiği yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Firmaların bilgiye erişim kanallarından biri de yakınlıklardır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, coğrafi ve ilişkisel (sosyal, bilişsel, örgütsel ve kurumsal) yakınlıkların bilgi tabanları birbirinden farklılaşmış sektörlerde bilgi, öğrenme ve yenilik süreçlerine etkisini ortaya koymaktır. Araştırma Eskişehir'de faaliyet gösteren ve bilgi tabanı birbirinden farklı üç sektörü kapsamaktadır. Bu sektörler analitik bilgi tabanlı kimya sanayi, sentetik bilgi tabanlı havacılık ve savunma sanayi ve sembolik bilgi tabanlı lületaşı işlemeciliğidir. Araştırmada eleştirel realist perspektifin araştırma tasarımına uygun olarak nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanılmıştır. Bunlara ait teknikler kullanılarak veri temini sağlanmıştır. Nitel veriler Miles ve Huberman'ın örüntü kodlama tekniği ile nicel veriler ise SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, yakınlık türlerinin bilgi tabanları birbirlerinden farklı bu üç sektörde inovasyon süreçlerini farklı düzeylerde etkilediğini göstermiştir. Araştırma bilgi tabanı farklı 3 sektörde 5 yakınlık türünün inovasyon süreçlerine etkisini ortaya çıkarması açısından literatürdeki diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: yakınlık türleri, inovasyon, bölgesel kalkınma

Ekoturizmde Pazara Erişim Sorunsalı ve Sosyal Medya Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme

Hande ASLAN
Ferhan GEZİCİ

Özet

Sürdürülebilir turizm ve kırsal kalkınma konusu son yıllarda gittikçe artan bir ilişkilendirme ile birlikte ele alınmaktadır. Özellikle nüfus kaybeden kırsal alanlarda tarımsal üretimin yanı sıra ek gelir ve istihdam yaratma amacı ile turizm aktivitelerinin geliştirilmesi yönünde akademik çalışmalar ve uygulamalar öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar; gıda güvenliğinin sağlanması, doğal çevrenin korunması ve yerel halkın katılımıyla beraber girişimcilik faaliyetlerinin desteklenerek ekonomik ve sosyal anlamda kalkınmanın teşvik edilmesini içermektedir. Bu bağlamda ele alınacak olan; kitlesel turizmin yarattığı sorunlara karşı ortaya çıkan alternatif turizmin bir çeşidi olan eko-turizm; arz yönüyle daha çok aile işletmeleri tarafından hizmet verilen bir turizm türü olmaktadır. Diğer bir yandan, eko-turizm faaliyetlerinde mikro girişimcilerin karşılaştığı en büyük problemlerden biri ise, her ne kadar dünyada bu alana yönelik önemli gelişmeler yaşanmış olsa da pazara erişim olanaklarının görece sınırlı olmasıdır. Son yıllarda yaygınlaşan Web 2.0 platformları ile beraber ziyaretçilerin görüş ve deneyimlerini farklı yollarla (fotoğraf, video, yazı, yorum, puan verme v.b) aktarabileceği çeşitli sosyal ağların kullanımı artış göstermektedir. Ziyaretçiler tarafından gözlenen ve öneri kapsamında ele alınan bu geri bildirimler bir anlamda mikro girişimcilerin tanınırlıklarını arttırarak pazara ulaşma olanaklarını genişletmektedir.

Çalışmanın amacı; Türkiye'de eko-turizm kapsamında faaliyet gösteren çiftlik sahiplerinden seçilen örneklerde ziyaretçilerle nasıl buluşulduğu, karşılıklı faydaların nasıl geliştirildiğini ortaya koymaktır. Aynı zamanda, kırsal alanlarda yer alan çiftlik sahiplerinin sosyal medya kullanımının görece daha sınırlı olduğu varsayımından yola çıkılarak pazarlama sorunu yaşayan çiftlik sahiplerinin (mikro girişimcilerin) tanınırlıkları ve pazarlama stratejilerinde sosyal medyayı kullanma olanakları araştırılacaktır.

Bu bağlamda öncelikle yerel kalkınma çerçevesinde eko-turizm ve kırsal alanlardaki girişimcilik modelleri, ardından bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemelerle beraber turizm alanında ortaya çıkan çevrimiçi girişimcilik ve web tabanlı oluşumlar literatür kapsamında incelenecek olup; Türkiye'deki ekolojik çiftliklerin coğrafi dağılımlarına, aktivitelerine, oluşum süreçlerine, pazarlama faaliyetlerine ve sosyal medya kullanımlarına göre sınıflandırılması yapılacaktır. Son aşamada ise, çalışma kapsamında Türkiye'de bulunan 114 çiftlik üzerinden, ziyaret türünde gönüllülük esasını da kapsayan 44 ekolojik çiftlik seçilmiş olup, ekolojik çiftliklerin sahipleriyle yapılan görüşmelerde ve sosyal medya kanallarındaki performansa bağlı olarak online pazarlama sistemleriyle pazara ulaşabilirliğin etkisi ve ortaya konmaya çalışılacaktır. Herhangi bir sosyal medya kanalı bulunmayan çiftlik sahipleri ile sosyal medya kanallarını aktif olarak kullanan çiftlik sahipleri arasında ne derece farklılıklar olduğu ziyaretçi ve çiftlik sahibi açısından beklenen etkilerin ne ölçüde ortaya çıktığı incelenecektir.

Anahtar kelimeler: ekoturizm, online girişimcilik, yerel kalkınma

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'de İklim Değişikliğinin Tarım Sektörüne Etkilerinin Bölgesel Ölçekte Değerlendirilmesi

Aysun AYGÜN
Tüzin BAYCAN

Özet

Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz Havzası iklim değişikliğine karşı en kırılgan bölgelerden biridir. Yapılan projeksiyon çalışmalarında bölgede sıcaklıkların yükselmesi, yağışların artmasıyla birlikte kuraklık, sıcak hava dalgaları, orman yangınları ve aşırı hava olaylarında artış beklenmektedir. Türkiye'de de Akdeniz Bölgesine paralel etkiler beklenmektedir. En olumlu senaryoya göre önümüzdeki 50 yıl içerisinde Türkiye'de ortalama sıcaklıkların 2^{o}C artması, yağışların yaklaşık %20 oranında azalması, artan sıcaklıklar, buharlaşma oranı ve azalan yağışlarla birlikte ciddi kuraklıklar öngörülmektedir. Değişecek olan koşullar iklim ile doğrudan ilişkili olan sağlık, su kaynakları, tarım, orman, enerji, turizm ve ekoloji gibi sektörleri de etkileyecektir. Bu sektörler arasında iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek olan tarım sektörüdür. Türkiye'nin en büyük tarım alanlarına sahip bölgeleri yine yağışın en çok azalacağı bölgelerdir. Bu sebeple iklim değişikliği Türkiye tarım sektörü açışından çok kritik bir konudur. Bu çalışma, iklim değişikliğinin Türkiye'de tarım sektörü üzerindeki etkilerini ve oluşturduğu sosyo-ekonomik riskleri değerlendirmektedir. Bölgeler arası karşılaştırmalı bir değerlendirme yapabilmek için ilk aşamada çeşitli akademik ve kurumsal projeler kapsamında hazırlanmış iklim senaryoları incelenmekte, Türkiye'nin karşı karşıya kalacağı iklim koşullarının genel bir çerçevesi ortaya konmaktadır. Çalışmanın ikinci aşamasında ise, iklim değişikliğinin tarımsal üretime ve ürün çeşitliliğine etkisini değerlendiren çalışmalar ışığında tarım sektöründeki değişimin Türkiye ekonomisine etkisi bölgesel ölçekte değerlendirilmektedir. İklim değişikliğinin ekonomik etkilerinin belirlenmesi için Computable General Equilibrium (CGE) modelinin çıktıları referans alınmakta, özellikle iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin daha şiddetli olduğu bölgelerin sosyo-ekonomik yapıları göz önüne alınarak taşıdıkları riskler tartışılmaktadır. Çalışma, iklim değişikliğinin tarım üzerindeki ekonomik etkilerini odağına alarak bölgeler arası geleceğe yönelik karşılaştırmalı bir risk değerlendirmesi yaparak, Türkiye'de iklim değişikliği ile ilgili yapılan çalışmalara katkıda bulunmayı ve bundan sonra yapılacak çalışmalar için bir yol haritası geliştirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: iklim değişikliği, tarım sektörü, bölgesel iklim riskleri

Türkiye'de Akademik Girişimcilik ve Bölgesel Dinamikler

Tüzin BAYCAN
Gökçen ARKALI OLCAY

Özet

Dünyada genelinde bir çok üniversite geleneksel araştırma ve öğretim misyonlarından farklılaşarak daha girişimci olmaya yönelik üçüncü bir misyonu edinebilecekleri bir dönüşüm aşamasındadır. Endüstri ve kurumlarla yüksek seviyede etkileşime sahip olan girişimci üniversiteler bilginin ticarileşmesinde ve bölgesel gelişimde önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Türkiye'de girişimci üniversitelerin yükselişine dikkat çeken bu çalışma, üniversite girişimciliğinde akademik girişimciliğin rolünü araştırmaktadır. 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de 50'den fazla teknoloji geliştirme merkezi kurulmuştur. Tüm teknoloji geliştirme merkezleri kendi bölgelerindeki bir üniversiteye bağlı oluşturulmasına rağmen, patentlendirme ve lisans faaliyetleri, proje destekli araştırmalar, bölünerek büyüme gibi akademik girişimcilik ile ilgili faaliyetlerin üniversite ve bölgesel karakteristikler ile nasıl değiştiğine ve etkileştiğine dair yazında çok fazla bilgi mevcut değildir. TÜBİTAK, 2012 yılından bu yana her sene Türkiye'nin en yenilikçi ve girişimci üniversitelerini bilimsel araştırma yetkinlikleri, bilginin ticarileşmesine katkıları, işbirlikleri ve etkileşimleri gibi kriterlere göre değerlendirerek belirlemektedir. Benzer şekilde 2017 yılında ilk defa Yükseköğretim Kurumu Türkiye'nin en iyi 10 araştırma üniversitesini belirlemiştir ve bir çok farklı devlet kurumu, üniversiteler ve özel sektör üniversitelerde üretilen bilginin ticarileşmesine yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma Türkiye'de teknoloji geliştirme merkezlerinin akademik girişimciliğinin üniversiteye ve bölgeye göre değişimlerinin profilini çıkartarak politika yapıcılara, üniversite yöneticilerine ve diğer paydaşlara öneriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: üniversiteler, akademik girişimcilik, bölgesel gelişme

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Bölgesel Kalkınma Politikası Aracı Olarak Kamu Yatırımları ve Teşvikler: Türkiye'de Düzey 2 Bölgeleri Üzerine Bir Etkinlik Analizi

Ayşegül BAYKUL
Selen Işık MADEN
Demet KUTGİ

Özet

1950'lerle birlikte başlayan ve giderek artan bölgesel eşitsizlikler halen ekonomilerin çözmek zorunda kaldığı ciddi sorunların başında gelmektedir. Bu sorunla mücadele eden ekonomilerin kullandığı temel politika araçlarından biri de kamu eliyle yürütülen teşvik programlarıdır. Dünya genelinde ülke ekonomilerinin giderek daha liberalleşmesine karşın kalkınma politikalarında kamusal teşviklerden vazgeçmemesi bir dilemma gibi görülebilir. Finansal liberalizasyonu destekleyen ve aynı zamanda kalkınma politikalarında da belirleyici role sahip olan uluslararası kuruluşlar bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi için önemli miktarda fonlar ayırmaktadır. Bu bağlamda bölgesel kalkınmanın sağlanması ve bölgelerarası eşitsizliklerin giderilmesinde kamusal teşvikler büyük önem taşımaktadır.
Bu çalışmada Türkiye'de kamu yatırım teşviklerinin bölge düzeyindeki etkileri araştırılmıştır. 26 Düzey 2 bölgesinde 2017 yılı verileri kullanılarak yatırım teşviklerinin istihdam üzerindeki etkileri saptanmıştır. Etkinlik ölçümünde iki girdi (kamu yatırım tahsis ve teşvik belgeli sabit yatırım tutarı) ve bir çıktı (teşvik belgesiyle yaratılan istihdam) Veri Zarflama Analizi ile hesaplanarak bölgeler etkinlik düzeyleri bakımından sıralanmıştır.

Anahtar kelimeler: veri zarflama analizi (vza), yatırım teşvikleri, bölgesel kalkınma, etkinlik analizi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Şehir ve Bölge Planlamada Gösterge Kavramı ve Boş Gösterge Sorunsalı

Mete Başar BAYPINAR

Özet

Önce ulusal, ardından bölgesel ve kentsel düzeylerde gelişmişlik göstergelerinin yaygınlaşması ile beraber stratejik mekânsal planlama yaklaşımlarının da gittikçe farklı düzeylerde bir kamu yönetimi aracı haline geldiği bilinmektedir. 1950'lerden başlayarak gelişen gösterge kullanımları, önceleri büyüme muhasebesi ve sosyal muhasebe mantığı ile gelişmeye başlamış, gelişmişlik ölçütü olarak belirli bir alan ya da nüfus başına düşen altyapı miktarı, temel tüketim miktarları ve bir dizi beşeri göstergeye göre toplumun ne kadarının geliştiği gibi genel gelişmişlik bileşenleri çeşitli basit ya da orantısal göstergelerle ölçülmeye başlanmıştır. Bu göstergeler zaman içinde tek boyutlu hale gelmeye başlamıştır. Genellikle bu anlayış, mekanın tek katmanda ele alındığı, doğrusal bir büyüme anlayışının hakim olduğu, bölgelerin birbirinden ayrık ve farklılıkları ile ele alındığı bir anlayışa dayanmaktadır (Healey, 2004). Zaman içinde 1990'lara doğru bu göstergelerin tek bir boyutta birleştirilmesi anlayışının hakim olması ise daha sonra yaygınlaşan stratejik yaklaşımlar açısından sorun teşkil etmeye başlamıştır. Bu bağlamda 1990'lardan itibaren tekrar farklı boyutların öne çıkarıldığı, farklı mekânsal katmanların bir arada ele alındığı, bölgeler arası ilişkilerin ve farklı hiyerarşik düzeyler arasında ve içindeki ilişkiselliklerin öne çıkarıldığı gösterge yaklaşımları mekânsal strateji geliştirme çabaları açısından daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Bu gelişme, stratejik mekânsal planlamada kullanılan ölçek, konum, bölgeselleşme, materyalite ve kimlik, kalkınma, temsiliyet şekli vb. Bir çok kavramın anlamlarındaki kayma ile beraber gerçekleşmektedir (Healey, 2004). Ancak 1990'larda Habitat ile başlayan süreçte, "sürdürülebilir kalkınma", "yaşam kalitesi", "sosyal içerme" vb. bir çok kompleks kavram gündeme gelmiş ve planlama - politika söylemi içinde önemli bir yer işgal etmeye başlamıştır. Wong (2014) göstergelerin tek başına siyaset üretecek düzeyde zeka oluşturacak şekilde anlam içermediğine ve göstergelerin daha geniş bağlamlar içinde analiz edildiğinde bir zeka, ortak akıl ortaya çıktığına işaret etmekte, ancak bu tür kompleks kavramlarda teorik temele dayanmadan, birbirleri ile tesadüfen ilişkili olabilecek bu göstergeler ile akıl yürütmenin aldanma ve yanılma riskleri barındırdığına işaret etmektedir. Dolayısıyla göstergelerin geliştirilmesinde ve kullanımında bu kavramların içeriğinin netleştirilmesi gerekmektedir. Ancak bu da bir başka soruna "boş gösterge" sorununa yol açmaktadır. Günümüzde "sürdürülebilirlik" gibi kavramlar önce "boş göstergeler" halinde gündeme alınmakta ve daha sonra bunların tanımları daha dar çıkar grupları veya politik gruplar tarafından özgün bağlamlarından kopartılıp belirli dar amaçlar için tekrar şekillendirilmektedir. Bu da stratejik mekânsal planlamanın kamusal fayda yaratıp yaratmadığı üzerine önemli sorunlar ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada bahsedilen sorunlara güncel planlama dokümanları üzerinden değinilmekte ve gösterge tercihleri ve kullanımlarının önceden üzerinde büyük ölçüde uzlaşılmış kavramsal çerçevelere dayandırılması ve belirli ilkelere göre bu çerçevelerin tanımlanması konuları irdelenmektedir. Çalışma bu açıdan stratejik mekânsal planlama süreçlerinde hesap verebilirlik, güvenilirlik, geçerlilik ve uygulama başarısını artırmaya yönelik çözümlerin geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlayan teorik bir tartışma niteliğindedir.

Anahtar kelimeler: Stratejik mekansal planlama, boş gösterge, kavramsal çerçeve

Megawatt Ölçeğindeki Lisanssız Güneş Enerjisi Santrallerinin (GES) Yer Seçim Süreci, Türkiye'deki GES Örnekleri

Sinem BECERİK
Hüseyin BÜYÜKBEKTAŞ
Serhan MADEN

Özet

Arazi kullanım planlaması; sosyal, ekonomik ve çevresel koşulları değerlendirerek, araziyi en iyi kullanmak adına alternatifleri sistematik şekilde ele alma ve mekâna yapılacak müdahalelere karar verme sürecidir. Araziyi kullanmadan önce, arazi kullanım konusunda alınan kararlar hem araziyi verimli şekilde kullanmak hem de arazinin üretkenliğini uzun yıllar oyunca sürdürmek adına büyük önem taşımaktadır. Ancak, canlı birer organizma olarak tanımladığımız, sürekli değişmekte ve gelişmekte olan kentlerde farklı ihtiyaçlar sonucu ortaya çıkan gelişmeler, arazi kullanım planlaması tamamlandıktan sonra da kamu yararı adına plan değişiklikleri gerektirmektedir. Bu çalışma kapsamında ise Güneş Enerjisi Santrallerinin kurulması süreci ele alınacaktır.

Bu çalışmanın amacı; yenilenebilir enerji kaynaklarının başında gelen güneş enerjisi santrallerinin arazi kullanım planlamasında yer seçim kriterleri çerçevesinde planlarda neden olduğu değişiklikler ve çevresel etki değerlendirme süreçlerini tartışmaktır. Bu kapsamda, Türkiye'de kurulan lisanssız güneş enerjisi santralleri örneklem olarak ele alınarak, arazi kullanım planlaması süresince yer seçimleri, yasal ve çevresel değerlendirilmelerle değerlendirilecektir.

Bu çalışmanın sonucunda, güneş enerjisi santrali kurmak için alan seçiminde mekânsal, işlevsel ve yasal çerçevede uygunluğun büyük nem taşıdığı görülmektedir. İzole ve boş alanların kullanıldığına dikkat edilerek, ekolojik ve arkeolojik olarak hassas alanlardan kaçınılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte ÇED süreci ile yatırımlardan önce arazinin belirlenmesinin çevreye olan zararlı etkisini en aza indiren önlemler belirtilmiştir. Güneş enerjisi gibi çevre dostu enerji kaynaklarının kullanımının yanlış yer seçimleri yapıldığında çeşitli sorunlara sebep olabileceği göz önünde bulundurularak ideal bir arazi seçimi yapabilmek için dikkat edilmesi gereken kriterler, yasal çerçeve göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler*:* güneş enerjisi santralleri, yer seçim süreci, çevresel etki değerlendirmesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yerleşmeler Kademelenmesi - Yeni Bir Yaklaşım: Mersin Çevre Düzeni Planı Örneği

Hülya BERKMEN
Sırma R. TURGUT

Özet

Kırsal kalkınma ülkemizin planlama sistematiği içinde adı geçen ve özellikle son yıllarda üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Ancak genellikle "kırsal kalkınma" olarak yapılan çalışmalar "kır" ın kentsel dinamiklerle kente dönüştürülmesi üzerine kurgulanmaktadır.
Özellikle "On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile büyükşehirlerin bütünüyle kentsel yerleşmelere dönüştürüldüğü dikkate alındığında kırsalın ve kırsal alan planlamasının mevzuat çerçevesinde göz ardı edildiği açıkça görülmektedir.
Kentsel yerleşmelerin dengeli ve sürdürülebilir büyümesi, gelişmesi hinterlandını oluşturan kırsal yerleşmelerin dinamikleri ve bu dinamiklerin sürdürülebilirliği ile yakın bir ilişki içindedir. Bu ilişki, her iki yerleşme türünün kendi öz bileşenleri doğrultusunda geliştirilmesi ile anlamlı bir sinerji oluşturabilmektedir.
Bu çalışma, yaklaşık olarak 2 yıllık bir süreç sonunda tamamlanmış olan 1/100.000 ölçekli Mersin İl Çevre Düzeni Planı kapsamında Mersin ilinin kırsal alan dinamiklerini ortaya koyan analitik çalışmalar ile kırsal alanının planlama sürecinde ele alınan yaklaşımı ortaya koymaktadır.
Mersin il bütününde gerçekleştirilmiş olan Çevre Düzeni Planı bağlamında yapılmış olan analitik çalışma ve araştırmalar oldukça kapsamlı ve geniş perspektifli bir vizyon ve strateji ile ele alınmıştır. Planlama alanı, 1.750.000 olan nüfus büyüklüğü, 323 km. ye uzanan kıyı şeridi uzunluğu ile geniş ve lineer bir forma sahiptir. Kuzeyde Toros Dağları ile sınırlanan ve kıyı ile bu sınır arasında oldukça çeşitli ve güçlü coğrafi eşiklerce tanımlanabilecek ve yaklaşık 16 bin km.lik bir makroforma sahip olması ilin kırsal ve kentsel yerleşmelerinin tanımlanabilmesi adına oldukça zorlu bir analitik süreci gerekli kılmış ve bu nedenle daha isabetli bir planlama sürecini ve kararları oluşturmak için ayrıntılı analiz yöntemleri uygulanmıştır.
Plan sürecinde il bütününün niteliksel verilerinin dinamiklerinin ve çeşitliliğinin farklılaşan alt bölge profillerinin derinlemesine irdelenmesi temel kabullerden biri olmuştur. İzlenen yöntem ile çevre düzeni planı kapsamında yapılması zorunlu olmayan, mahalle biriminden il bütününe yansıyan izlerin elde edilmesi anlayışı ile süreç kurgulanmıştır. Yerleşmeler kademelenmesi sistematiği bilindiği gibi ülkemizde idari sınırlar kapsamında ve belirlenen hizmet sunumlarının birbiriyle olan ilişkileri üzerinden tartışılmaktadır. Bu çalışmada yerleşmeler; özellikle kırsal yerleşmeler nüfus büyüklükleri, üzerinde yer aldıkları coğrafi yapı, topoğrafya, coğrafi konum, erişilebilirlik düzeyleri ve sundukları mal, hizmetler ile ilişkilendirilerek bir kademelenme elde edilmeye çalışılmıştır.
Bu yaklaşım ile yine en küçük yerleşme itibariyle hâkim ekonomik yapı daha özel ifadeyle geçim kaynakları yerleşme tipolojisi ilişkisi de ortaya konularak kentsel büyümeye etkileri tartışılmış ve yeni yerleşmeler kademelenmesi doğrultusunda geliştirilen plan kurgusu ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: yerleşmeler kademelenmesi, kırsal planlama, Mersin İl Çevre Düzeni Planı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Fransız İktisat Teorilerinin Endojen Devrim Ekseninde Mukayeseli Bölgesel Analizi

Mustafa BULUT
Çiğdem YAKUT

Özet

İktisat teorisinin Fransa'da yaşanan tarihi gelişimi, bölgesel kalkınmayı etkileyen yönüyle önemlidir. Bu bağlamda araştırmanın öncelikli amacı; "Endojen Devrim" öncesi Fransız iktisatçıların duruşunu tespit etmek, daha sonra bölgesel iktisat çalışmalarının yakın dönemde artan popülaritesi sonrasında, özellikle "Fransız Düzenleme Okulu" ekseninde yaşanan değişimi anlaşılabilir hale getirmektir. Kronolojik bir yaklaşım ile konu analiz edildiğinde, araştırmanın çok geniş bir zemine oturduğu ve bir bildiri sınırını aştığı ortadadır. Ancak öze uygun biçimde, çalışmaya içerik sınırlaması konulmuştur. Bu suretle araştırmanın kapsamı, inovasyon tandanslı bölgesel kalkınma teorilerinin doğuşundan itibaren yakın döneme kadar hangi yönde değiştiğinin anlaşılabilir hale getirilmesi ile sınırlıdır.

Araştırmada tümdengelim yöntemine uygun hareket edilerek önce bazı kuram ve hipotezler sınanmış; daha sonra standart ölçeklere istinaden toplanan veriler, istatistiksel ve sayısal yöntemler eşliğinde analiz edilmiştir.

Akademik camiada Fransız iktisat teorisyenlerinin başat ismi kabul edilen F.Quesnay'dan günümüze ortaya çıkan bulgular; bu çalışmada "temel araştırmalar" amacına uygun biçimde analiz edilmiş, bu bağlamda "kapitalizmin sonu" denilen popülist eleştirilerden farklı bir duruş sergilenmiştir. Bu yönüyle araştırmanın beklenen bulgusu, Düzenleme Okulu'nda yaşanan evrimin tespiti ve böylece bölgeye yönelik müstakbel çalışmalara rehber mahiyetinde kimlik kazanma ümidi / iddiasıdır.

Araştırmanın ilk bölümünde, "Ekonomik Tablo"dan başlayarak dengesiz kalkınma modellerinden "Kalkınma Kutupları"na kadar geçen (bölgesel gözle) klasik dönem incelenmektedir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, Perroux'un iktisadi düşüncesi (kalkınma kutupları) analiz edilmektedir. Kalkınma kutupları olgusu esasen özünde, sanayileşme sürecinde ortaya çıkan bölgesel ve ekonomik farklılaşmadır. Bu görüşü ortaya atan Fransız iktisatçı Perroux; ekonomik kalkınmanın ülkenin her yerinde aynı anda gerçekleşemeyeceğini, bazı bölgelerin öncelik kazandığını ve belirli kalkınma kutuplarının ortaya çıktığını ifade etmiştir. Perroux'a göre ekonomik kalkınma kutbunun doğması, ekonomik ve sosyal yapıyı harekete geçirir. Yapay bir kalkınma kutbunu oluşturmak için; pazar büyüklüğü, altyapı koşulları, hammaddeye yakınlık, yetişmiş insan gücü gibi bir takım belirleyici olgulara müdahalelerde bulunmak gerekir.

Bölgesel yerleşme politikaları bakımından yapay kutuplaşma politikasının en başarılı örneği, ülkemizde Cumhuriyet'in kurulması ile yeni yönetimsel ve kültürel merkezin Ankara'ya taşınması olmuş ve Sanayi Planları eşliğinde kalkınma hamlesi gerçekleşmiştir.

Kalkınma kutuplarının çevre bölgelere olumlu etkileri olduğu gibi bu bölgeler üzerinde olumsuz etkileri de vardır. Fransız İktisatçılardan farklı bir duruş sergilemekle birlikte Stockholm İktisat Okulu'nun önemli simalarından birisi olan Myrdal'ın da simetrik bir duruş sergilediği söylenebilir. Myrdal'a göre kalkınma kutupları nedeniyle uzun vadede kutuplaşamayan (göç veren) diğer bölgeler geri kalmaktadırlar.

Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde, endojen devrim eşliğinde "Fransız Düzenleme Okulu"nun ortaya çıkışı ve bu okulun görüşlerine istinaden kapitalizmde yaşanan evrim analiz

edilmektedir. İnovasyon temelli bölgesel kalkınma teorilerinin, kalkınma ajanslarını aracı kullanırken, hem Avrupa Birliği'nde hem de ülkemizde bazı çelişkiler yaşadıkları tespit edilmiştir. Kalkınma ajansları aracılığıyla inovatif açılımlar yapmak, ileri teknoloji ürünleri üretmek ve geliştirmek,yüksek rekabet gücü oluşturmak gibi hedefler, gelir dağılımındaki dengesizlik, göç, işsizlik ve yoksulluk gibi neden-sonuç endeksli makro sorunların tartışılmasını geride bırakmıştır. Bölgelerin rekabet gücünün artırılmasının, bölgelerin aynı zamanda birbirine kırdırılması riskini oluşturacağı gerçeği ortadadır.
Sonuç olarak; günümüz moda deyimiyle, bölgede "eksen kayması"nın yaşandığı, patent anlamındaki rekabetten ziyade sosyal sorumluluk projelerinin önem kazandığı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Endojen Devrim, Kalkınma Kutupları, Düzenleme Okulu

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kır ve Kent Ekonomisi Finansmanı Bakımından Kalkınma Planlarının Analizi

İhsan DEMİR
Mete Cüneyt OKYAR

Özet

Kır ve kent ekonomisinde finansman, sürdürülebilir kalkınmanın "eşitsizliklerin giderilmesi" ile "sürdürülebilir şehirler ve topluluklar" hedeflerinin elde edilmesinde önemlidir. Bu nedenle çalışma kapsamında, kırsal alanda gelişmişlik ve gelir düzeyi eşitsizliğinden doğan finansman ihtiyacının karşılanması ve kırdan kente göç sonrası oluşan riskler ele alınmıştır. Sosyolojik arka planında esasen bir kitap konusunu ilgilendiren bu araştırmaya; bir bildirinin sınırları dikkate alınarak, içerik sınırlaması getirildiği söylenebilir.

Araştırmanın öncelikli amacı; kırsal kesimin kalkınması suretiyle bölgeler arası ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme farklılıklarının giderilmesi hususunun (yakınsama) anlaşılabilir hale getirilmesi ve bu bağlamda finansman ihtiyacının karşılanma yöntemlerinin açıklanmasıdır. Bu bağlamda araştırmanın tali amacı, kalkınma planları uygulamasında yakınsamaya ilişkin başarısızlık nedenlerinin tespitidir.

Araştırmada nitel araştırma tekniğine uygun tümevarım yöntemi uygulanmış, bu sayede kalkınma planlarına ilişkin detayların derinlemesine anlaşılması istenmiştir. Kalkınma planlarının uygulanması öncesi insanların bakış açılarını gösteren beklentileri (beklenen bulgular) ile uygulama sonrası planların başarısızlığa uğradığı noktaların (gerçekler veya bulgular) tespit edilmesi önemsenmektedir.

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar kırsal alanlar için pek çok çalışma yapılmış; bu çalışmalar, kalkınma planları ile hükümet ve siyasi parti programlarında yer almıştır. Yapılan çalışmalar, genel olarak kırsal alanlara götürülemeyen hizmetlerin bu alanlara götürülmesini ve kır-kent arasındaki farklılıkların azaltılmasını içermiştir. Türkiye'de kır-kent arasındaki dengesizliklerin artması, kırda sınırlı istihdam olanakları, tarımda verimliliğin düşüklüğü, tarım arazisinin parçalı olması, kırsal alanda yaşayanların gelirinin ülke ortalamasının altında olması ve ayrıca bu sorunların kırdan kente göç hareketini yoğunlaştırması gibi kırsal alanlardaki temel sorunlar, bu alanlar için stratejik planların oluşturulup uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Kırsal kavramı, tarımsal üretimin yerel ekonomiye hakim olduğu alanları veya tarımsal üretim aracının mülkiyeti ile toplumsal yeniden üretimin ve ilişkilerin belirlendiği bir toplumsal yapılanmayı, son olarak da nüfus yoğunluğunun çok düşük olduğu alanları ifade etmektedir (Urry, 1999). Kent, kendine özgü bir işgücü biçimi, toplumsal örgütü ve belli bir yerleşik kültürü bulunan çok nüfuslu yerleşmeler olarak tanımlanabilir (Sencer,1979). Kent ve kır politikaları birbirleri ile ilişkilidir. Ekonomik ve demografik gelişmelerden dolayı kentsel alanlar daha çok güçlenirken kırsal alanlar zayıflamaktadır. Bu durum; kentsel alanlar için çevre sorunları ve hizmet yetersizliği yaratırken, kırsal alanlar için ekonomik ve sosyal açıdan sorun yaratmaktadır. Shepher (1998)'a göre kalkınmanın unsurları; kişi başına düşen milli gelirin artırılması, üretim faktörlerinin etkinlik ve miktarlarının değişmesi ile sanayi ve hizmet kesiminin milli gelir ve ihracat içerisindeki payının artırılması olarak belirlenmiştir.

Kırsal alanda doğal kaynak potansiyeli ve emeğin üretime kazandırılacak şekilde harekete geçilmesi ve kır kent arasındaki sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi suretiyle; hem kırsal kesimin ulusal kalkınmaya katkısının artırılması, hem de kır kent arasında artarak süregelen gelişmişlik farklarının azaltılması bağlamında kırsal kalkınmanın hızlı bir şekilde desteklenmesi gerekmektedir.

Araştırma dört bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde temel kavramlar (kır, kent, kalkınma planları) tanımlanmaktadır. İkinci bölümde, kalkınma politikalarının genel bir değerlendirmesi verilmektedir. Üçüncü bölüm; Türkiye'deki bölgesel kalkınma sürecinin, bölgesel kalkınma politikalarının, ekonomik ve finansmanın ana hatlarıyla verildiği bölümdür. Dördüncü ve son bölümde, çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmakta ve planların başarısızlık nedenleri analiz edilmektedir.

Anahtar kelimeler: kalkınma planları, kır ve kent ekonomisi, finansman

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de Genç İşsizlik: Bölgesel Bir Analiz

Fatma DİDİN SÖNMEZ
Yasemin ÖZERKEK

Özet

Genç iş gücü, bir ülkenin sosyal ve ekonomik gelişimini sağlayan ve rekabet gücünü arttıran en önemli kaynaklardan biridir. Genç işsizliği, pek çok ülkede önemli bir sorun haline gelmiştir. Kalıcı ve yüksek düzeyde genç işsizliğin uzun vadede sosyal ve ekonomik maliyetleri oldukça fazladır. Uzun süren işsizliğin ekonomiye bazı yansımaları arasında, iş gücü piyasalarında istikrarsızlık, verimlilik kaybı, daha az iş yaratma ve daha yavaş büyüme sayılabilir. Genç işsizliği, izlenecek politikalar ve genel işsizlik içerisindeki payı açısından ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından genç olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığındaki nüfusa ait Türkiye'deki işsizlik oranı genel işsizlik oranının çok üstündedir ve cinsiyete göre genç işsizlik farklılaşması da dikkat çekmektedir. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması (İBBS-2) düzeyinde Türkiye'de 26 bölgede iş gücüne katılım ve işsizlik oranları incelediğinde bölgesel farklılıklar da göze çarpmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de genç işsizliği belirleyen faktörleri incelemek ve bölgesel farklılıkları ortaya koymaktır. Genç işsizliğin temel unsurlarını anlamak, genç işsizliği azaltmaya yönelik uygulanacak politikalar üretmek ve halen uygulanmakta olan politikaların verimliliğini arttırmak açısından büyük önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: genç işsizlik, Türkiye, bölgesel analiz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'nin Sanayi Bölgelerinde İki Kriz Arasında Verimlilik Nasıl Değişti?

Fatma DOĞRUEL
A. Suut DOĞRUEL
Yasemin ÖZERKEK

Özet

Türkiye 1980 sonrası dışa açılma ile birlikte sanayi yapısında önemli değişimler yaşadı. Son kırk yıla yaklaşan dönemde ihracatı teşvik eden politikalar ve özelleştirmeler imalat sanayinin yapısını derinden etkiledi. Ancak, değişim sadece imalat sanayi sektörünün içinde olmadı. Aynı zamanda İnşaat, bankacılık ve diğer servis sektöründeki gelişmelere bağlı olarak imalat sektörünün ekonomi içindeki payı küçüldü. Sanayisizleşme eğilimi olarak ortaya çıkan bu trende bağlı olarak imalat sanayi istihdamının da toplam istihdam içinde payı azaldı. Ancak, üretim/çıktı ve istihdam kompozisyonun bileşimindeki değişimin bölgeler arasında simetrik olmadığını düşünüyoruz. Ayrıca, geleneksel olarak sanayileşmiş bölgelerle yeni gelişen sanayi bölgelerinin dışa açılma politikalarından daha derin biçimde etkilenmiş olmasını bekliyoruz.
Verilen bu çerçevede çalışmanın amacı, shift-share analizi kullanarak bölgesel istihdam büyümesindeki ve verimlilikteki değişmeleri ayrıştırmaktır. Shift-Share sonuçlarının bölgesel büyümelerdeki asimetrilerle ilgili bilgi vereceğini düşünüyoruz. Bu analiz için Türkiye'nin kendi krizi olan 2001 Krizi ile küresel düzeydeki 2008 Finansal Krizi arasındaki dönem dikkate alınacaktır. Veri yapısındaki kısıtlama nedeniyle incelenen dönem 2003 yılından başlatılacaktır. Dönemin bitiş tarihi ise küresel krizin gerçekleştiği 2008 yılı olacaktır. Çalışmada, TÜİK, NACE Rev1.1 sınıflaması ile verilen bölgesel düzeyde Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri kullanılacaktır.

Anahtar kelimeler: sanayi bölgeleri, shift-share, verimlilik

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Bölgesel Gelir ve Ormansızlaşma Arasındaki Karşılıklı İlişki: Türkiye Örneği

Zeynep ELBURZ
K. Mert ÇUBUKÇU

Özet

Bu çalışma, büyüme ve çevre arasındaki iki taraflı ilişkiyi ele almaktadır. Çalışmanın amacı, bölgesel ekonomik büyümenin çevresel bozulmaya (ormansızlaşma) nasıl etki ettiğini ve aynı zamanda çevresel kaynakların ekonomik kalkınma için bir arz faktörü olarak işlevini göstermektir. Bu iki yönlü ilişkinin istatistiksel olarak test edilmesi için eşzamanlı denklemler modeli geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Bu ampirik uygulamada, ekonomik büyüme bölgesel gelir, çevresel bozulma ise ormansızlaşma ile ölçülmekte ve Türkiye'de 26 İBBS 2 bölgesinin 2004 ve 2014 yılları arasındaki verileri kullanılmaktadır. İki aşamalı en küçük kareler (2SLS) regresyon analizi sonuçları, ormansızlaşma ile bölgesel gelir arasında karşılıklı bir ilişki olduğuna dair güçlü kanıtlar ortaya koyarken, gecikmiş ormansızlaşmanın gelir artışının istatistiksel olarak önemli ve olumlu bir belirleyicisi olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler*:* ekonomik büyüme, eş zamanlı denklemler, iki aşamalı en küçük kareler

Tarım Arazilerinin Amaç DışıKullanımının Yargı Kararları Açısından İncelenmesi: Bursa Örneği

Zeynep ERDOĞAN
Şevkiye Şence TÜRK

Özet

Kıt kaynak olarak kabul edilen toprak varlığının, 'tarım arazisi' olarak nitelendirildiğinde daha büyük önem arz etmesi ve bu bağlamda 'koruma' ve 'kullanma'dengesinin gereklilikten daha çok, bir zorunluluk olarak algılanması pek çok ülke için ortak bir yaklaşımdır. Türkiye'de 2005 yılında yürürlüğe giren 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu başta olmak üzere ilgili tüm Tüzük, Genelge ve Yönetmelikler tarım arazilerinin önemine vurgu yapmaktadır. İlgili Kanunun 13. maddesinde "*Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri tarımsal üretim amacı dışında kullanılamaz*" ibaresine yer verilmektedir. Ancak, diğer taraftan aynı madde de, idare kararla ve belirlenen şartlarda tarım topraklarının tarım dışı amaçlarla kullanılabileceği ifadesine de yer verilmiştir. Yine, 2017 yılında yürürlüğe giren "Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Planlanmasına Dair Yönetmelik" ile tarım arazilerinin hangi durumlarda tarım dışı kullanılabileceğine ilişkin kriterler tanımlanmıştır. Bu kriterler değerlendirildiğinde; 'kentleşme', 'sanayi', 'turizm', 'madencilik',' enerji' ve 'kamu yatırım alanları' söz konusu olduğunda, tarım alanlarının amaç dışı kullanımı mümkündür.

Ülkemizde tarım arazilerinin tarım dışı kullanımlarına yönelik talep de zaman içerisinde önemli bir artış göstermiştir. 1989-2000 arasında tarım arazilerinin tarım dışı kullanımlarına yönelik 22.661 başvuru yapılmış, toplam 2.591.056 hektar tarım alanı bu talebe konu olmuştur. Bu dönemde yapılan başvuruların 1.457.035 hektarı kabul edilmiştir. 2001-2010 arasında da bu kez 34.047 başvuru ile, 2.342.454 hektar alan bu talebe konu olmuştur. Bu dönemde yapılan başvuruların ise, 827.007 hektarı kabul edilmiştir. Bu durumda, 1989-2010 arasında toplam 2.284.042 hektarlık tarım alanı tarım dışı kullanıma ayrılmıştır (Topçu, 2012). 2010 yılında, 24.437.000 hektarlık toplam tarım alanı varlığı olduğu düşünüldüğünde (TÜİK, 2012), tarım alanlarının %9'unun tarım dışı kullanım alanı olarak belirlenerek tarım dışına çıkarıldığı görülmektedir. Diğer taraftan, idari kararla tarım dışı kullanım alanı olarak tarım dışına çıkarılan alanlara yönelik, çok sayıda dava da yargı kararına konu olmuştur. Bu noktada, yargı kararlarının "koruma-kullanma" dengesinin sağlanması açısından kritik bir öneme sahip olduğu açıktır.

Türkiye genelindeki tarım topraklarında tarım dışı kullanım alanları ile azalma eğilimi, verimli tarım topraklarıyla öne çıkan Bursa ilinde de kendini göstermektedir. Bursa'da tarım arazileri, son 10 yılda yaklaşık %12'lik bir kayıp yaşayarak il yüzölçümündeki oranı %39 'dan %27'ye gerilemiştir (Bursa İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Faaliyet Raporları 2006-2016, TUİK 2017).

Bu bildirinin amacı, Bursa ili özelinde mevcut tarım arazilerine ilişkin 'amaç dışı kullanıldıkları kabulüyle' yargıya intikal eden ve tarım arazilerinin 'koruma-kullanma' ikilemi ile ilgili davaların analizini yapmak ve sonuçlarını tartışmaktır. Bildiri kapsamında, Bursa ili özelinde Danıştay ve İdare Mahkemeleri tarafından alınan kararlar incelerek, yargı kararlarının analizi yapılmaktadır. Bildiri sonucunda, Bursa İli özelinde tarım alanları ile ilgili koruma-kullanma ikileminde yargının etkisi belirlenmektedir.

KAYNAKLAR

- Bursa İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (2006-2016) Faaliyet Raporları https://bursa.tarim.gov.tr/Menu/24/Bursa-Tarim-Istatistikleri [Erişim:17/03/2018]
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (2017) BÜGEM Faaliyetleri https://www.tarim.gov.tr/BUGEM/Menu/9/Veriler [Erişim:15/03/2018]
- Tekinbaş, B.B. (2008) *Yargı Kararlarında Planlama*, TMMOB Şehir Plancılar Odası, Ankara.
- Topçu, P. (2012) Tarım Arazilerinin Korunması ve Etkin Kullanımına Yönelik Politikalar, Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.
- TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2012) Tarım İstatistikleri Özeti https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul [Erişim: 17/03/2018]
- TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2017) Tarım. Bitkisel Üretim İstatistikleri. Veri. İstatistiksel Tablolar. Tarım ve Orman Alanları, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001 [Erişim: 17/03/2018]

Anahtar kelimeler: tarım arazileri, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı, yargı kararları, koruma ve kullanma, Bursa

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Bölgesel Gelişme ve Yenilik İlişkisinde Bir Araç Olarak Teknoparkların Organizasyon Yapıları Üzerine Bir Değerlendirme

Ferhan GEZİCİ
Burcu MÜDERRİSOĞLU
Güliz SALİHOĞLU
Gülay BAŞARIR

Özet

Özellikle 1980'li yıllardan sonra, devletin gücünün azaldığı, ama sermaye için kolaylaştırıcı rol oynadığı neo-liberal politikalar kent ve bölgelerin gelişiminde gittikçe artan bir etkiye sahip olmuştur. Bu süreç aynı zamanda üretim coğrafyasının değişimine neden olurken, rekabet için yenilikçiliğin öne çıktığı bölgeler dünya ekonomik sisteminde belirleyici olmuştur. Öte yandan, girişimcilerin, akademik kurumların, araştırma enstitülerinin, kamu kurumlarının ve STK'ların içerisinde yer aldığı "işbirliği ve aktörler arası etkileşimi" destekleyen yaklaşımlar önem kazanmıştır. Bu yaklaşımlar ile yenilik üretiminde bölgesel potansiyeller ve stratejiler ön plana çıkarken, bölgesel yenilik sistemleri kavramı merkezi bir rol oynamaktadır. Bilginin tarihsel ve mekânsal birikim boyutu üzerinde duran yaklaşım (Cooke,1998; Asheim, 1996; Polenski, 2008; Audretsch, 2002) firmaların yeni bilgi üretiminde aktörler arası ilişkilerin kalite ve yoğunluğunun önemini de vurgulamaktadır.

Yenilik farklı aktörler arasında etkileşim, rekabet ve işbirliğini içeren sosyal süreç olarak tanımlanmakta, üçlü sarmal modelinden dörtlü sarmal modeline geçilirken, esasında her iki sarmal yaklaşımı da, yeniliğin farklı aktörlerin etkileşimine dayalı bir süreç olduğunda birleşmektedir. (Arnkil vd, 2010; Carayannis ve Campbell, 2009). Yenilik üretiminde etkili olan aktörler arasındaki ağ ilişkilerinin ve bunların mekâna dayalı olmasının, işbirliği ve mekanı önemli kıldığını görmekteyiz (Cooke ve Morgan, 1993). İşbirliklerinin oluşması ve gelişmesinde mekânsal yakınlığın etkisini kanıtlayan birçok çalışma olduğu gibi(Schmitz,1998; Audretsch ve Stephan,1996), yenilik yaratımında etkili işbirlikleri için coğrafi yakınlığın mutlak olmadığını iddia eden ve farklı yakınlıkları ortaya koyan çalışmalar da vardır (Jaffe, 1989; Rallet ve Torre, 1998; Boschma, 2005; Boschma ve Frenken, 2010; Nooteboom, 2000).

Bölgesel yenilik sistemi ve küme literatürünün kesişiminde, üniversite-sanayi ve devlet işbirliğinin sonucu olarak ortaya çıkan teknoparklar; mekânsal yakınlığı esas alarak, yenilikçi firmaların üniversite çevresinde kuruluşunu teşvik ederek, teknoloji üretimi ve bilgi yayılmasına olanak sağlayan odaklar oluşturarak, bölgesel ekonomik gelişmeyi desteklemektedir. Farklı organizasyon yapılarına (yönetici şirket ve ekosistemi oluşturan farklı kurum ve kuruluşlar) ve destekleyici aktörlere sahip teknoparkların yenilik performansları, aktörler arası ilişkilerin bölgesel dinamiklere göre nasıl şekillendiği, bu çalışmanın ilgi alanını oluşturmaktadır. Öncelikle Türkiye'de yenilik yaratım sürecine ilişkin politikalar ve teknoparkların bu süreçteki rolü değerlendirilecektir. Türkiye'de 2001 yılından başlayarak teknoparklar ülkenin köklü üniversitelerinin bulunduğu, sanayileşmiş ve nitelikli işgücünün yoğunlaştığı kent/bölgelerde kurulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye'nin en gelişmiş bölgeleri ve en fazla teknoparkın bulunduğu Ankara (8), İstanbul (7) ve İzmir (4), Kocaeli (3) illeri üzerinde teknoparkların kuruluş yılları, performans göstergeleri, organizasyon yapıları ve ekosistemleri ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Gelişmiş bölge örneklerinin Türkiye'nin diğer bölgelerinde sayıları hızla artan teknoparklar için yol gösterici sonuçları ortaya çıkarması beklenmekte ve bu bağlamda kritik bir değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: yenilik, teknopark, bölgesel gelişme

Planlamada Üstün Kamu Yararı Kavramının Yargı Kararları Üzerinden Analizi

Büşra GÜVEN GÜNEY
Şevkiye Şence TÜRK

Özet

Kamu yararı kavramı; Türk planlama sisteminin en temel ilkelerinden biri olması ile birlikte hukuk, siyaset, kamu yönetimi gibi alanlarda sıkça ele alınan, kolay ve genel bir şekilde tanımlanamayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu yararı, farklı açılardan değerlendirilebilmektedir. Bunlar, bireysel yararı esas alan görüşler, ortak yararı esas alan görüşler, toplum yararını esas alan görüşler ve diğer görüşler şeklindedir. Kamu yararı kavramını açıklarken, özellikle de "Kullanma" ve " Koruma" ikilemini açıklamada 'üstün kamu yararı' kavramı ortaya çıkmaktadır. Üstün kamu yararı, kamu yararı kavramının uzantısı niteliğindedir. Üstün kamu yararı, ortada birden fazla, birbiriyle çelişen kamu yararı olduğu durumlarda, karar vericiler için birini diğerine tercih etmede ölçüt olarak kullanılan bir kavramdır. Anayasa ve kanunlarda yer verilmemiş olmakla birlikte, üstün kamu yararı, yüksek yargı kararlarında çelişen durumların değerlendirilmesinde yoğun olarak kullanılmaktadır.
Bildirinin amacı, 2000 yılından günümüze kadar itibaren, Türk planlama sisteminde 'Koruma – Kullanma' ikilemini taşıyan farklı özel amaçlı kanunların birbirleriyle çatışmaları konusu ile ilgili Danıştay kararlarının üstün kamu yararı açısından analizi yapmaktır. Bildirinin sonucunda; gelişmekte olan bir ekonomisi olan Türkiye kentlerinin ekonomik büyüme odaklı; kamu yatırımları, sanayileşme, istihdam yaratma, gelir sağlama hedefleri ile koruma hedefleri arasındaki çelişki yargı kararları üzerinden analiz edilerek, üstün kamu yararının ekonomik gelişme ve büyüme için yapılacak yatırımları yada koruma yaklaşımları arasındaki denge incelenmektedir. Çalışmada, bu anlamda üstün kamu yararına yönelik değerlendirmenin ilkeleri ortaya konulmaktadır.

Anahtar kelimeler: kamu yararı, üstün kamu yararı, özel amaçlı kanunlar, danıştay kararları, Türkiye

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Yaratıcı İstanbul: Yaratıcı Firmalar Üzerinden Bir Değerlendirme

Büşra GÜVEN GÜNEY
Ebru KERİMOĞLU

Özet

1980'lerin sonlarında, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler ile uluslararası finans ve uluslararası pazarların yeniden düzenlenmesi üretim ve dağıtımın küresel ölçekte organize edilmeye başladığı anlamını taşımaktadır. Gelişmiş ekonomilerde imalattan tüketici ihtiyaçlarını önemsemeye ağırlık veren servis endüstrilerine genel bir geçiş olmuştur. Bu yeni ekonomi biçimi, yaratıcı sektörlerin özelliklerini tanımlayan, yenilikçi, yaratıcı, esnek kelimeleriyle açıklanabilir. Yaratıcı sektörler, yeni ekonomi talebiyle tam örtüşen sektörler olarak görülmeye başlanmıştır (O'Connor, 2006)

Yaratıcılık günümüzde bölgesel ve kentsel ekonomi içinde bir bölgeyi diğerinden daha rekabet edebilir hale getiren bir üretim faktörü olarak kabul edilmektedir. Yaratıcı işgücü ve firmaların yoğunlaştığı kentler diğerlerine göre ekonomik açıdan daha başarılı olmaktadır (Hall, 2000; 2004; Landry, 2000; Musterd, 2004; Turok, 2004, Brelot ve diğ., 2010). Günümüzde kentlerin rekabet olanaklarını arttırmaları için yaratıcı firma ve çalışanlarını çekmeleri gerekmektedir (Bontje ve Musterd, 2009; Chapain ve Lee, 2009, Brelot ve diğ., 2010). Pek çok araştırma ilişkili olarak, yaratıcı firmaların yer seçim davranışları üzerine odaklanırken (Scott, 1997; Garnham, 2005; Montgomery, 2005), yaratıcı işgücünün kentsel ve bölgesel gelişme üzerinde anahtar rol üstlendiği (Florida, 2004; Boschma ve Fritsch, 2007), yüksek oranda yaratıcı nüfusa sahip kentler ve bölgelerin daha hızlı büyümekte olduğu da bilinmektedir (Florida, 2002). Kalifiye işgücünün kente olan ilgisi ve göçünün sebep olacağı kentsel ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi için bir kentin çekiciliği oldukça önemlidir (Brelot ve diğ., 2010).

Bu çalışma, yaratıcı ekonomilerin Türkiye gündemindeki yerini İstanbul özelinde inceleyerek literatürdeki çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Yaratıcılık konusu Türkiye'nin yenilikçilik ve bilgi ekonomisine geçişinde Türkiye'nin ekonomik merkezi konumundaki İstanbul için büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, İstanbul yaratıcı bir kent midir? sorusunun cevabı yaratıcı endüstri firmaları üzerinden cevaplanmaya çalışılacaktır. Temel amaç, yenidünya ekonomik düzeni paralelinde İstanbul'un yaratıcılığını, endüstriyi analiz ederek tartışmaktır. Durumun tespiti, ekonomik yapıdaki çeşitliliğe bağlı ekonomik gelişme ve gelecek stratejileri için önem taşırken, Türkiye ekonomisinin bilgi ekonomisine adaptasyonu adına yol gösterici ve açıklayıcı olacaktır. Çalışma kapsamında, İstanbul'da faaliyet gösteren yaratıcı endüstri firmaları, İTO kayıtları ile tespit edilmiş, firma sayısı ve mekan ile ilişkili olarak yapılan değerlendirme sonucunda, farklı endüstrilerde faaliyet gösteren 304 firma ile firmaların özelliklerinden, yer seçimi tercihlerine, ticari ilişkilerinden, sosyal faaliyetlerine uzanan çerçevede görüşmeler yapılmıştır. Çalışma kapsamında, yaratıcı endüstrilerde faaliyet gösteren firmaların mekânsal yoğunlaşma alanları ve sebepleri, firmaların özelliklerine göre farklılaşan endüstri ilişkileri, işgücü tercihleri, ağ ilişkileri ve gelecek beklentilerine ilişkin pek çok açıklayıcı bilgi ve sonuç ortaya çıkmıştır. Çalışmanın sonuçları, endüstrilerin gelişimi ve gelecek hedeflerini ortaya koyması bakımından, İstanbul'un sektörel gelişim politikalarına yön verebilecek niteliktedir.

Anahtar kelimeler: yaratıcı ekonomi, yaratıcı endüstriler, yaratıcı kent, İstanbul

Türkiye'de Patent Başvurularında Belirleyici Faktörlerinin İncelenmesi: Coğrafi Ağırlıklı Regresyon Yöntemi

Büşra GÜVEN GÜNEY
Fatih TERZİ

Özet

Bilgi ve inovasyon günümüz ekonomik coğrafyasında katma değeri en yüksek ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, ülkelerin bölgesel ekonomik gelişme stratejilerinin yenilikçilik, bilgi ve özgünlük ekseninde kurgulanması kaçınılmazdır. Bu bağlamda, patent istatistikleri geçmişten günümüze kadar olan süreçte ekonomilerdeki inovasyon kapasitesinin ortaya konulmasında önemli bir gösterge olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki yenilikçi ekonomi potansiyelinin belirleyici faktörlerini ortaya koymaktır. Bu amaç kapsamında "yenilikçi ekonominin" bir göstergesi olarak patent sayısı bağımlı değişken; eğitim, gayrisafi yurtiçi hasıla, AR-GE yatırımları ve geniş bant internet abone sayıları ise bağımsız değişkenler olarak tanımlanmış ve Türkiye'deki tüm iller coğrafi ağırlıklı regresyon (GWR) yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, bağımsız değişkenlerin hem genel hem de yerel olarak patent başvuru sayısı üzerinde olumlu yönde etki ettiği, fakat bu değişkenlerin patent oluşumuna etki derecelerinin iller arasında farklılaştığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, ülke bütününde bazı illerin patent başvuru sayısında beklenen değerin üzerinde, bazılarının ise beklenen değerin altında kaldığı ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: patent, coğrafi ağırlıklı regresyon, ekonomik gelişme

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Avrupa Bölgesel Politikası Işığında Üye Ülkelerin Ulaştırma Politikalarının Entegrasyonu: Trans Avrupa Ağları Projesi

Aziza HACIBALAYEVA
Sevim BUDAK

Özet

Avrupa Birliği üye ülkelerine bir bütün olarak bakıldığında gelişmiş ekonomik yapılar olarak görünseler de, her ülkenin farklı bölgesel mekânsal özelliklere ve ekonomik gelişmişlik düzeyine sahip olması, Birliğin entegrasyonunda bir tehdit olarak algılanmaktadır. "AB Bölgesel Politikası" üye devletlerin milli bölgesel politikalarının Birlik içindeki rekabet ve devlet yardımı kuralları ile koordineli olmasını gerektirmektedir. Ancak aynı zamanda Birlik dâhilindeki ulaştırma gibi çeşitli politika ve araçlara ihtiyaç duyan bölgeleri bölgesel boyutta koordine etme açısından da önemlidir.

Bölgesel Politikaların bir diğer önemi de Avrupa Birliği'nin özellikle kalkınmaya ilişkin politik ve mali araçlarının tutarlı bir biçimde dağılımını sağlamasıdır. Bölgeler arasındaki eşitsizliklerin nedenleri, coğrafi faktörler, doğal ve ekonomik kaynakların eşit dağılmaması, küreselleşmenin oluşturduğu yeni zorluklar olabilir. Bu da bir bölgenin diğer bölgelerle rekabette ve refahta geri kalması olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni küreselleşme pratikleri ise Avrupa'da bölgeler arasında kadimden beri bulunan farklılıkları derinleştirmeye hizmet etmiştir. AB bölgesel politikasının amacı entegrasyona zarar veren bu farklılıkların giderilmesini sağlamaktır.

Ekonomik ve sosyal altyapının yenilenmesi, endüstriyel, kırsal ve kentsel alanlarda ekonomik ve sosyal dönüşümün sağlanması, modern çalışma alanlarının yaratılması ve istihdamın teşviki, bölgesel politika kapsamında mali yardımların büyük kısmının kullanıldığı noktalardır. Buradan görüldüğü üzere sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, uyumlu ve dengeli rekabetin teşvik edilmesi AB bölgesel politikasının temel hedefleridir.

AB bölgesel politikası kapsamında mevcut ulaştırma politikasında da önemli değişiklikler kaydedilmiştir. AB ulaştırma politikası Birliğin temel ve ortak politika alanlarından biridir ve inşa edildiği dönemde sadece malların serbest dolaşımına hizmet edecek şekilde belirlenmiştir. Ekonomik ve toplumsal gelişmenin temel faktörlerinden biri ulaştırma ve ulaştırma sistemleridir. Bir bölgeyi geliştirmek için ilk yapılması gereken eylem oraya ulaşmaktır. Sürekli gelişen dünyada ulaşım talebinin önemi her gün artmaktadır. Modern ulaştırma sistemlerinin ekonomik, sosyal ve çevre bakımından sürdürülebilir nitelikte olması gerekir. Ulaşım, telekomünikasyon ve teknolojideki gelişmelerin küreselleşme süreci ile bütünleşmesi üretim ve pazarlamayı uluslararasılaştırmış ve bu da AB bölgesel politikasında bölgelerin her birini küresel rekabete daha hazır hale getirmek gereğini doğurmuştur.

Zıt iki temel hedef (bir yandan eşitsizliği gidermeye çalışan, diğer yandan rekabet edebilen güçlü yeni bölgeler oluşturarak eşitsizliği derinleştiren), entegre ve rekabetçi Avrupa'nın sürdürülebilir bir ulaştırma sistemi kurmasının önemini arttırmıştır. Yeni bölgesel politikalar ulaştırma politikasının sadece malların serbest dolaşımına değil, bölgeler arasındaki uçurumların ortadan kaldırılmasına, bölgelerin daha rekabetçi hale gelmesine hizmet edecek şekilde yeniden tasarlanmasını gerektirmektedir. Bölgesel politikanın ışığında şekillenen ulaştırma politikası ile karşımıza Trans Avrupa Ağları Projesi çıkacaktır. Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan COM (1998) 806 Sayılı Tebliğ ile bölgesel düzeydeki ekonomik kalkınma beklentilerini ve Birliğin genişlemelerini de hesaba katacak şekilde etkin ve

sürdürülebilir bir "Avrupa Ulaştırma Sistemi" oluşturulması amaçlanacak ve bu tebliği ek çok başka düzenleme takip edecektir.
Bu çalışma kapsamında kısmen bölgesel politika ve kısmen ulaştırma politikası tanımlanacak ancak esas itibarıyla Trans Avrupa Ağları Projesi ve bu projenin Birliğin bölgesel gelişimindeki katma değeri ve iki temel hedef arasında tercihinin ne yönde geliştiğini gösteren değerlendirmeleri haritalar yardımıyla ortaya koyulmaya çalışılacaktır.
Çalışmanın katma değerine gelince Avrupa Birliği'nin yeni bölgesel politikaları ışığında şekillenen yeni ulaştırma politikasının Türkiye'ye katkısı ya da zararı ne olacaktır sorusunun ortaya koyulmasıdır. AB'ye katılım sürecinde olan Türkiye'nin bölgesel politika hedefleriyle AB hedeflerinin ne denli örtüştüğüne de kısaca bakılacak, ancak bu alandaki çalışmaları teşvik edecek sorularla sonlandırılacaktır.

Anahtar kelimeler: Avrupa birliği; trans Avrupa ağları; koridorlar; ulaştırma; ulaştırma sistemleri; Türkiye ulaştırma uygulamaları

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'de Bölgesel Gelişmişlik Farklarının İşgücü Piyasaları Açısından Sonuçları

Sevgi IŞIK EROL

Özet

Genellikle her ülke mevcut kaynak ve imkânlarını en rasyonel ve en verimli bir şekilde kullanarak hem iktisadi büyümeyi ve hem de iktisadi kalkınmayı arzu eder. Ancak bir ülke iktisadi olarak büyüyüp ve kalkınsa bile söz konusu büyüme ve kalkınmadan ülkenin her bölgesi aynı ölçüde istifade edemeyebilir; ülkenin bölgeleri arasında sosyo-ekonomik bir dengesizlik ve iktisadi olarak kalkınmışlık farkı ortaya çıkarabilir. Bu durum azgelişmiş ülkelerde kronik bir hal alsa da; bölgelerarası dengesizlik ve bölgelerarası kalkınmışlık farkı sadece azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde değil aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de karşılaşılabilen sosyo-ekonomik sorunların başında yer almaktadır. Bu bağlamda azgelişmiş bölgelerin sosyal refah açısından gelişmiş bölgelere yaklaştırılmasını ifade eden bölgesel kalkınma politikalarının temel amacı genellikle büyük kentlere doğru aşırı göç veren kırsal alanlardaki asgari yaşam standartlarını geliştirmek, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak ve ulusal refahın ülke geneline dengeli bir şekilde yayılmasını sağlamaktır. Bu amaçla bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi yönelik olarak politikalar oluşturulup çeşitli kalkınma araçları kullanılsa da, kimi zaman bu politikalar sonucunda bölgelerarası gelişmişlik farkının giderilmesi için arzu edilen sonuca ulaşıl(a)mamış; hatta mevcut olan bölgesel farklılıklar özellikle eksik istihdama bağlı olarak giderek artmış olabilir. Nitekim azgelişmiş bölgeler, çoğunlukla ülke düzeyinde gerçekleşen refahtan yeteri kadar istifade edemeyen bölgeler olduğundan, bu durum azgelişmiş bölgelerin işgücü piyasalarını ve doğal olarak istihdam seviyesini etkiler. Özellikle azgelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşen göçün en önemli nedeni başta işsizlik olmak üzere düşük ücret, işgücü hareketliliği ve kayıtdışı istihdam gibi bölgede istihdam olanaklarının sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır.
Bu bağlamda bu bildirinin amacı ülkemizde bölgesel gelişmişlik farklarının işgücü piyasaları açısından sonuçlarını açıklayabilmektir.
Çalışmamızın kapsamı ülkemizdeki azgelişmiş bölgelerin, gelişmiş bölgelere kıyasla geri kalmışlık sebepleri ve söz konusu sebeplerin işgücü piyasaları açısından sonuçlarının değerlendirilmesidir.
Teorik çerçevede ele aldığımız çalışmamızın yöntemi ise Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) elde edilen veriler doğrultusunda konuyu çeşitli açılardan açıklayabilmektir.
Çalışmanın bulguları arasında; ülkemizde azgelişmiş bölgelerin, gelişmiş bölgelere göre sosyal refahtan daha az pay aldığı, bunun sonucunda da yatırımların ve istihdamın istenilen düzeyde gerçekleşmediği yönünde olmuştur. Bu nedenle çalışmamızda; azgelişmiş bölgelerde işsizlik oranlarının yüksek olduğu, ücretlerin gelişmiş bölgelere kıyasla önemli ölçüde düşük olduğu, işgücü devrinin yüksek olduğu, azgelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere emek göçünün yaşandığı ve istihdamın ise genellikle kayıtdışı gerçekleştiği yönünde bulgular elde edilmiştir

Anahtar kelimeler: bölgesel gelişmişlik farkları, istihdam, işsizlik.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bireylerin Hayat Şartlarındaki Değişim Algısında Sosyal Sermayenin Bölgeler İtibariyle Değişen Önemi

Ümit İZMEN
Yeşim ÜÇDOĞRUK

Özet

2000'li yıllardan beri Türkiye'de toplumsal, siyasi ve ekonomik düzlemde büyük değişimler gerçekleşmiştir. Bu değişimlerden bir tanesi de bölgesel gelir dağılımındaki görece iyileşmedir. 2004-2014 döneminde kişi başına gelirin en hızlı arttığı iller ve bölgeler, genelde gelir seviyesinin görece düşük olduğu yerler olmuştur.

Gelir dağılımında toplulaştırılmış verilerde gözlemlenen bu iyileşme, aynı bölge içinde bireysel düzeyde dengeli bir dağılım göstermemektedir. Bu durum, ortaya çıkan iyileşmenin sosyal politikaların bir sonucu değil, sosyal sermayenin dikey bağlantılarının güçlendirilmesi sonucu olduğunu düşündürmektedir.

Türkiye'de tarihsel olarak laik kesimlerde yoğunlaşmış olan sosyal sermaye AKP'nin 2002'de iktidara gelmesiyle el değiştirmiştir. Daha önce toplumsal ağlardan dışlanmış olan kesimlerin 2002'den sonra muhafazakâr değerler üzerinden oluşan toplumsal ağlara katılmasıyla ortaya çıkan sosyal sermaye, bu sermayeyi elinde bulunduran kesimlerde güven ve işbirliğini artırarak kişisel gelirleri artırmıştır. 2002 öncesinde üyesi bulundukları sosyal ağlar vasıtasıyla sahip oldukları sosyal sermayeyi gelirlerini artırmakta kullanabilmiş olanlar ise, sosyal sermayelerini 2002 sonrasına transfer edememişler ve bu nedenle ekonomik olarak görece olumsuz etkilenmişlerdir.

Bu çalışmada, bireysel gelirlerdeki artışta sosyal sermayenin önemi, Konda veri seti kullanılarak araştırılmıştır. Hanelerin son beş yılda ekonomik durumlarında meydana gelen değişim konusundaki algıda sosyal sermayenin önemi, 2. Düzey İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması itibariyle araştırılmıştır. Farklı sosyal sermaye türleri itibariyle yapılan analiz sonucunda hanelerin, gelirlerinde artış ya da azalışta beceri sermayenin yanı sıra sosyal sermayenin de etkili olduğu görülmüştür. Ancak hanelerin gelir artışını belirleyen temel değişkenin, siyasete katılım olduğu ve hanelerin iktidar partisi karşısındaki siyasi tercihleri olduğu bulunmuştur. Toplumun görece yoksul kesimlerinde gelir artışının hızlandırılmasında sosyal sermayenin, özellikle de siyasi mekanizmalara hiyerarşik olarak eklemlenmenin etkili olması, kalkınma politikalarının tasarımı açısından önemli bir sonuçtur.

Anahtar kelimeler: sosyal sermaye, sivil toplum, ekonomi politik

Yerel Market Zincirlerinin Ulusal ve Küresel Perakende Zincirleri Karşısında Rekabet Etme Stratejileri: Gaziantep Kenti Örneği

M. Ragıp KALELİOĞLU
Nuri YAVAN

Özet

Bu çalışma, yerel ve küresel organize/modern gıda perakende zincirlerinin kentsel alanda ve yerel piyasada ayakta kalmak için birbirlerine karşı geliştirdikleri rekabet etme stratejilerinin ne olduğunu incelemektedir. Türkiye'de organize perakende firmalarının çeşitli özelliklerine yönelik bir çok çalışma bulunmakla birlikte, yerel firmalar ile küresel/ulusal perakende firmalarının kent ölçeğinde birbirleriyle nasıl rekabet ettikleri ve özellikle yerel zincirlerin piyasada tutunabilmek adına nasıl bir strateji geliştirdiklerine dair bildiğimiz kadarıyla hemen hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada yerel perakende firmalarının küresel organize perakende firmalar karşısında faaliyetlerini sürdürmek, varlığını devam ettirebilmek adına uyguladığı stratejiler Katz'ın (2004) önermiş olduğu *resilience* (dayanma), *reworking* (yeniden uyarlama) ve *resistance* (direnme) üçlü çerçevesi kullanılarak incelenmektedir. Ayrıca bu üçlü çerçevenin yanısıra yerel perakende firmalarının küresel zincirler karşısında elde ettiği bazı rekabet üstünlükleri teritoryal gömülülük (*territorial embededdness*) konsepti bağlamında açıklanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Türkiye'nin en önemli sanayi ve ticaret merkezlerinden biri olan Gaziantep kentinde faaliyet gösteren yerel organize perakende firmalarının küresel ve ulusal zincirler karşısında yerel ölçekte elde ettiği başarıyı açıklamak, yerel zincirlerin hangi tür araçlar ve rekabetçi stratejiler kullanarak piyasada tutunduklarını ortaya koymaktır. Bu amaçla Gaziantep'te faaliyette bulunan yerel, ulusal ve küresel firma temsileri ile yüzyüze derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler metne dönüştürülmüş, çözümlenerek kodlanmış ve ana temalar (kategoriler) belirlenmiştir. Görüşmelerin analizinden elde edilen ön bulgular, yerel ve küresel/ulusal ölçekteki organize perakende firmalarının Gaziantep kentinin batı ve güneybatısında yeni gelişen bölgelerine doğru yoğun bir şekilde yer seçtikleri ve bu bölgelerde hakimiyet kurmak için rekabete giriştikleri tespit edilmiştir. Bu duruma ilaveten küresel ve bazı ulusal firmaların, yerel firmalarla giriştikleri rekabette genelde başarılı olamadıkları hatta iki küresel perakende zincirinin (Real ve Carrefour) kentten geri çekildikleri belirlenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulgularının özellikle küresel firmalar tarafından iyi okunması gerektiği ve yerele özgü tüketim alışkanlıklarını, yerel pratikleri ve yerele ait sosyo-kültürel yapıyı dikkate almayan ister ulusal ister küresel zincir marketlerin yatırım kararlarında başarılı olma ihtimallerinin oldukça güç olduğunu göstermektedir.

Anahtarkelimeler*:* Organize Gıda Perakendeciliği, Rekabet Stratejileri, Perakende Coğrafyası

Bölgesel Eşitsizlikler Üzerine Üç Deneme

Burhan Can KARAHASAN

Özet

Bölgesel eşitsizlikler ve nedenleri farklı açılardan sosyal bilimcilerin ilgi alanına girmektedir. Genel olarak, iktisatçılar, bölge planlamacılar ve coğrafyacılar üretimin, tüketimin, buna bağlı olarak iktisadi aktivitenin neden belli bölgeleri daha çok tercih ettiğini anlamaya çalışmaktadır. Bu tercih sürecinin hem bir nedeni, hem de bir sonucu olarak ortaya çıkan bölgesel gelir eşitsizlikleri ise özellikle bölgesel iktisatçıların büyüme ve kalkınma odakları sorularının şekillenmesine yön vermektedir. Tüm bu tartışma içinde, eşitsizlikleri açıklamak için birçok farklı yöntem kullanılmaktadır. Bunların arasında, zaman ve mekân içindeki geçiş dinamiklerini en kapsamlı şekilde analiz eden yöntemlerin başında Markov Zincirleri Analizi gelmektedir (Quah, 1993; 1996).

Bu çalışma 1975-2014 dönemi için Türkiye'de bölgeler arasındaki gelir eşitsizliklerini Markov Zincirleri Analizlerinden yola çıkılarak tasarlanan üç farklı yöntem ile inceleyecektir. İlk olarak dönemler itibariyle eşitsizliklerin patikası sorgulanacaktır. Temel hedef görece düşük (yüksek) gelirli bölgelerin, zaman içinde orta ve daha üst (düşük) gelir gruplarına çıkmalarının (inmelerinin) ihtimallerini incelemektir. Bu şekilde eşitsizliklerin zaman ve katılık boyutu daha net olarak görülecektir. İkinci aşamada ise bölgelerin gelir dağılımı içinde izleyebilecekleri geçiş patikaları, bölgelerin sahip oldukları başlangıç eğitim seviyesi ile koşullandırılacaktır. Bu şekilde, eğitim seviyesinin gelir eşitsizliklerini azaltmak açısından bir fırsat yaratıp yaratmadığı tartışılacak; bölgelerin daha yüksek gelir gruplarına yaklaşmasının bir koşula olarak eğitime dayalı beşeri sermaye gelişimi hesaplamalara dahil edilmiş olacaktır. Son olarak mekânsal etkilerin dikkate alındığı bir geçiş dinamiği analizi yapılacaktır. Bu şekilde, mekânsal çevrenin yarattığı gelirin ve ortaya çıkan dışsallıkların, bölgesel eşitsizlikleri ne ölçüde etkilediği araştırılacaktır. Çalışmanın bu son kısmında bölgelerin çevrelerinin yüksek (düşük) seviyede gelir yaratmasının daha yüksek (düşük) gelir grubuna ait olan bölgelerle bütünleşme yönünde bir etki yaratıp yaratmadığı görülecektir.

Bu üç farklı deneme ile Türkiye'de bölgesel gelir dağılımında görülen ikili yapının zaman içindeki gelişimi, eğitime dayalı insani sermayenin bölgesel eşitsizlikler üzerindeki yapısal etkisi ve son olarak mekânsal bağlar ile tanımlanmış olan dışsallıkların tüm bu ayrışma sürecindeki bütünsel etkisi kapsamlı bir biçimde analiz edilmiş olacaktır. Gerek eşitsizliklerin zaman ve mekân içindeki katılığı, gerekse de eğitime dayalı yapısal farklılıkların Türkiye'deki boyutu dikkate alındığında, çalışmanın bulgularının bölgesel eşitsizlikleri azaltacak kapsayıcı politikaların oluşturulmasına ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: eşitsizlik, eğitim, mekânsal bağlar, bölgesel büyüme

Türkiye İmalat Sanayisinde Uzmanlaşma ve Yerelleşme Eğilimleri

İrfan KAYGALAK

Özet

Bu çalışma Türkiye imalat sanayisinde 1992'den 2016 yılına kadar olan sektörel uzmanlaşma ve kümelenme eğilimi ile bunun coğrafi anlamda mekansal evrimine odaklanmaktadır. İmalat sanayisinin geçirdiği yapısal dönüşümü gözeterek söz konusu yığılmaların ve kümelenmelerin iller düzeyinde (NUTS-3) geçirdiği evrimi ve bu evrimde mekansallığın rolünü incelemektedir. Bu amaçla imalat sanayisini temsil eden 20 sektör düzeyinde uzmanlaşma eğilimleri değişik indislerle ölçülmekte ve daha önce Türkiye sanayisi ya da ekonomik faaliyetleri için denenmemiş yeni uzmanlaşma ve yerelleşme indeksleri kullanılmaktadır. Literatürde sıklıkla kullanılan Gini katsayısı, Herfindal İndeksi, yerellik katsayısı, entropy indeksi, coğrafi yoğunlaşma indeksi ve diğerlerinin aksine bu çalışmada sektörel ayrışma ve benzersizlik üzerinden hareket eden yerel coğrafi yoğunlaşma indisi ile global yoğunlaşma indisleri kullanılmaktadır. İmalat sanayisinin her bir sektörü için uzmanlaşma düzeyleri belirlendikten sonra, bu uzmanlaşmanın ülke mekânı düzeyindeki farklılaşma düzeyi ve bu farklılaşmada komşuluk, yakınlık, bitişiklik gibi yersel coğrafi mekansallığın etkisi ise Mekansal İstatistik Analizi yöntemi ile sorgulanmaktadır.

Çalışmanın ilksel bulguları ele alınan dönem içerisinde dışa açılmayla birlikte sektörel düzeyde imalat sanayi yapısının değiştiği ve bu değişimin daha çok düşük teknolojiye dayalı endüstrilerin ağırlıklı olduğu yapıdan orta ve orta-üst teknolojik gelişme düzeyine sahip sektörlere doğru bir dönüşüm biçiminde olduğunu göstermektedir. İmalat sanayisinin yapısal dönüşümü onun coğrafi ya da mekansal boyutunda da yeni bir takım eğilimlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu kapsamda da özellikle düşük teknolojik düzeye sahip sektörler itibariyle ülke mekânında bir homojenleşme eğiliminin olduğu, geçmişe kıyasla bu türdeki imalat faaliyetlerinin ülke mekânında daha homojen bir dağılım gösterdiği ve kümelenmenin coğrafi sınırlarının genişlediği görülmektedir. Mekansal istatistik analizinin sonuçları söz konusu bu eğilimde mekansallığın belirgin bir etkiye sahip olduğunu göstermekte ve belli coğrafi kümelerin çevresine taşan bir etki yarattığına işaret etmektedir.

Yine iller düzeyinde sektörel çeşitliliğin analizi Türkiye'nin geleneksel sanayi merkezlerindeki ekonomik yapının uzmanlaşmaya mı yoksa artan sektörel çeşitliliğe doğru mu evirildiğini test etmeye ve görmeye olanak sunacaktır. Bu amaçla kullanılan yerel uzmanlaşma katsayısı indisi (coefficient of local specialization) ele alınan zaman içerisinde hangi illerin sektörel çeşitlilik yaratarak portfolio ekonomilerine sahip olduğunu görmeye ve dolayısıyla da bölgesel ekonomik dayanıklılığa ulaştıklarını görmeye olanak vermektedir. Ön analizler ve bulgular iller düzeyindeki uzmanlaşmanın 'Yeni Ekonomik Coğrafya' teorisinin temel bazı argümanlarını desteklediğine işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: endüstriyel çeşitlilik, endüstriyel kümeler, bölgesel uzmanlaşma

İmalat Sanayiinde Bölgesel Endüstriyel Yapı ve Yığılmalar: 2009-2015

Oya KENT
Murat DONDURAN

Özet

İstihdamın endüstriyel faaliyetlere göre dağılımı ekonomilerin gelişmişliği hakkında bilgi veren önemli bir göstergedir. Bu bağlamda, ülke içinde yer alan bölgeler arasındaki farklılıkları anlamakta da istihdamın sektörel dağılımı önem taşımaktadır. Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olarak bölgeleri arasında ekonomik aktivitenin dağılımı anlamında eşitliksiz bir yapı sergilemektedir, özellikle imalat sanayii istihdamı doğu ve batı bölgeleri arasında göze çarpan bir farklılaşma mevcuttur. Bu çalışmanın amacı, TÜİK tarafından sağlanan Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri mikro veri setini kullanılarak öncelikle 2009-2015 dönemi için Türk imalat sanayiinde NACE Rev. 2 faaliyet sınıflandırmasına göre 26 bölge düzeyinde (NUTS-2) endüstriyel faaliyetlerin coğrafi yoğunlaşmayı ölçmektir. Bu ölçümde, Ellison ve Glaeser (1997) (EG) tarafından önerilen, firmaların gözlemlenen dağılımı ile rassal dağılımı arasındaki karşılaştırmaya dayanarak elde edilen yığılma endeksini kullanılacaktır. İkincil olarak çalışmada, gelişmiş ülke ekonomilerinde gözlemlenen firma büyüklüğü ile endüstriyel coğrafi yoğunlaşma arasındaki pozitif ilişki göz önünde bulundurularak Türk imalat sanayiindeki örüntü incelenecektir. Çalışma, birkaç yönden literatüre katkıda bulunmaktadır: (i) bölgesel araştırmalarda bir yenilik olarak mikro verileri kullanmaktadır (ii) söz konusu döneme ilişkin Türk imalat sanayii için coğrafi yoğunlaşma olgusu, ilk kez araştırılmaktadır (iii) coğrafi yoğunlaşma analizine firma büyüklüğü boyutunu dahil etmektedir.

Anahtar kelimeler: Coğrafi yoğunlaşma, imalat, firma büyüklüğü

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de Turizme Yönelik Bölgelerarası Seyahatlerin Analizi

İsmail KERVANKIRAN
Fatma SERT ETEMAN

Özet

Giriş: İnsanoğlu yüzyıllardır farklı motivasyonlarla seyahat etmektedir ve insanların bu hareketliliği farklı disiplinlerin ilgisini çekmektedir. Turizme yönelik gerçekleşen seyahatler; kitle turizminin ortaya çıktığı, çalışanların ücretli izin hakkını kullanmaya başladığı ve insanların sosyal ve ekonomik düzeylerinin geliştiği modern dönemle birlikte bilimsel çalışmalarda araştırılmaya başlanmıştır. Küresel, ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte gerçekleşen turizm faaliyetlerinin ve turist akışının mekânsal yayılımı, değişimi ve görünümü ile birlikte turist hareketlerinin mekânsal etkileşimi ve ilişkisi turizm coğrafyasının odaklandığı konuları oluşturmaktadır.

Gerekçe/Motivasyon: Türkiye'de Cumhuriyet dönemi ile başlayan modernleşme süreci ve özellikle 1980 sonrası ekonomik ve toplumsal olarak değişim ile birlikte kitle iletişim araçları, ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmelerden dolayı turizme yönelik bölgeler arası hareketlilik de artmıştır. Türkiye'de turizmin ekonomik, toplumsal, çevresel, yönetim, pazarlama vs. yönünü inceleyen birçok çalışma bulunmakla birlikte bölgelerarası seyahat akışının mekânsal yönünü ve ağ örüntüsünü inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Amaç: Bu çerçevede çalışmanın amacı, Türkiye'de bölgeler arasındaki seyahat akışının çıkış ve varış bölgelerine ve bölgeler arasındaki bağlantılara göre mekânsal görünümünü sosyal ağ analizi ile incelemektir.

Veri ve Yöntem: Türkiye'de turizm, rekreasyon ve seyahatlere yönelik mekânsal hareketliliği analiz edecek veriler yetersizdir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın illere ve ilçelere göre turizm tesislerinde konaklayan yerli turist verileri bulunmasına karşın, bu veriler yerli turistlerin nereden nereye seyahat ettiklerini yani mekânsal hareketliliği göstermemektedir. Bunun için çalışmada çıkış ve varış noktalarına göre seyahat edenlerin hareketliliğini gösteren TÜİK'in 2016 yılına ait Düzey 1 İstatistiki Bölge Birimlerine göre Hanehalkı Yurt İçi Turizm Araştırması verileri kullanılmıştır. Veriler excel tablosuna girilerek matris verisi oluşturulmuş, matrisin satır bölümüne çıkış bölgelerine göre, sütun bölümüne ise varış bölgelerine göre seyahat edenlerin sayıları yazılarak sosyal ağ analizine uygun bir şekilde 12x12 boyutunda bir matris verisi yapılandırılmış ve verilerin analizi UCİNET ve NodeXL programı ile yapılmıştır.

Bulgular: Hanehalkı Yurt İçi Turizm Araştırmasının sonuçlarına göre bölgeler arası seyahatlerin amaçları arasında birinci sırada yakınları ziyaret (%68) olması ve seyahate çıkanların konaklama türüne göre ise arkadaş ve akraba evi (%73) ilk sırada yer alması, Türkiye'de ülke içerisindeki turizme yönelik seyahatlerin sosyal ağlar üzerinden gerçekleştiğini göstermektedir.

Türkiye'de eğitim, sosyal hayat, gelir düzeyi, üretim, sağlık, iç göç, tüketim alışkanlıkları, sosyo-kültürel yapı gibi alanlarda görüldüğü gibi bölgelerarası hareketliliğin ağ yapısında da mekânsal ayrışmanın olduğu görülmektedir. Ankara'nın doğusu ve batısı arasında görülen bu mekânsal ayrışma, seyahatlerin mekânsal olarak ülkenin batısında yoğunlaşmasına, doğusunda ise akış yoğunluğunun azalmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de bölgelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim özellikleri seyahat motivasyonlarını etkilemekte ve bölgelerin bu özellikleri ile seyahatlerin ağ yapısının görünümü benzerlik göstermektedir.

Türkiye'deki seyahat alışkanlıkları değişmiş ve modern seyahat formları gelişmiş olmasına karşın seyahatlerde hâlâ mekânsal yakınlığın etkisi devam etmektedir.

Sonuç: Türkiye'de turizme yönelik seyahatlerin değişim ve dönüşüm geçirdiği, ancak diğer batı ülkelerinden farklı olarak seyahatlerin motivasyonlarında geleneksel yapıların devam ettiği görülmektedir. Genellikle dış turizm pazarına odaklanmış ve iç turizme göreceli olarak yönelen Türkiye'deki turizm sektörü, küresel turizm hareketlerinden farklı olarak Türkiye'nin kendine has iç turizm planlamasını ve organizasyonunu gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği önemli bir tartışma konusudur.

Anahtar kelimeler:Türkiye, bölgelerarası seyahat, mekânsal hareketlilik, sosyal ağ analizi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Gençlerin İşgücüne Katılımının Belirleyicileri: Bölgesel Düzeyde Bir Analiz

Deniz KESKİN ÖZBEK
Ecem COŞER

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de 2004-2013 yılları arasında 15-24 yaş arası gençlerin işgücüne katılımını etkileyen sosyo-kültürel faktörleri TÜİK'in Hanehalkı İşgücü Anket'ini kullanarak kır-kent ve bölge düzeyinde analiz etmektir. Gençlerin işgücüne katılım kararlarını açıklamak amacıyla yapılan bu çalışmada cinsiyet, eğitim, devam eden öğrenim durumu ve evlilik statüsü açıklayıcı değişkenler olarak analize dahil edilmiş ve tahmin yöntemi olarak da Pooled OLS kullanılmıştır. Artan eğitimin işgücüne katılımı artırması beklenirken devam eden öğrenim durumunun gençlerin işgücüne katılım tercihlerini negatif yönde etkilemesi beklenmektedir. Belirlenen yaş grubunda, evli olmanın etkisinin erkeklerin işgücüne katılım tercihleri üzerinde pozitif, kadınlarınkindeyse negatif olması beklenmektedir. Ülkenin istihdam olanakları daha az olan Doğu bölgelerinde gençlerin işgücüne katılımının daha düşük Batı'daki bölgelerde ise yüksek olacağı öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: genç işsizlik, pooled OLS, pooled cross-section

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ÇED Bağlamında Mekânsal Planlama: Hopa Yerleşim Ölçeğinde Bir İnceleme

Aygül KILINÇ

Özet

Planlama, merkezden yerele farklı ölçeklerde gerçekleştirilen ve toplumsal boyutları olan geniş kapsamlı bir etkinliktir. Mekânsal planlama ise planlama etkinliğine göre daha sınırlı bir faaliyettir. Bu etkinlik, sağlıklı kentsel gelişme amacıyla toplumsal yapıya ilişkin tüm unsurların mekândaki somut yansımalarına işlevsellik ve uyumluluk açısından yön vermeyi hedefler. Mekânsal planlama etkinliğiyle kentsel alandaki mevcut arazi, toplumsal yapıya ilişkin sosyo-politik, ekonomik, kültürel ve çevresel veriler ışığında kullanım amacına göre bölgelendirilir. Bölgelendirme neticesinde oluşan arazi kullanım işlevine bağlı olarak gelecekte yaşanması muhtemel altyapı ve üstyapı sorunları ile talep ve beklentiler, kültürel ve çevresel değerler planlama sürecinde değerlendirilir. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), bir faaliyetin çevresel etkilerini değerlendirme konusuyla ilgilenir ve bu faaliyet sanayi, ulaşım, ticaret, turizm, enerji gibi herhangi bir sektöre ilişkin olabilir. Buna göre ÇED, gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek düzeye indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalar bütünü olarak tanımlanır. Kentsel planlama kapsamında kentsel kullanım fonksiyonuna göre düzenlenecek bir arazi parçası, ÇED'e tabi olsun olmasın teorik olarak planlama sürecinde yer seçimi belirlenirken bilimsel teknikler kullanılarak farklı arazi kullanımların ihtiyaçları ve birbirleriyle ilişkisi, çevresel değerler, yasal düzenlemeler, doğal kültürel varlıklar, sürdürülebilirlik ilkeleri dikkate alınarak planlamaya dâhil edilir. Bu bağlamda mekânsal planlama etkinliği ile ÇED'in birleştirici noktası her ne kadar "çevre" olarak öne çıksa da aslında bu iki etkinlik arasında amaç, kullanılan veriler ve katkıda bulunan uzman kişiler açısından ciddi anlamda bir paralellik ve tamamlayıcılık söz konusudur.

Genel anlamda Doğu Karadeniz Bölgesi, özel anlamda Hopa yerleşim alanı iklimsel ve coğrafi özellikleri dolayısıyla afet riskinin yüksek olduğu bir alandır. Afet, çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu bir yıkım biçimidir. Afetleri, meydana gelme niteliğine göre doğal afetler ve beşeri afetler biçiminde ikiye ayırmak mümkündür. Doğal afet, doğanın neden olduğu yıkım olup önlenmesi insan eliyle mümkün olmayan sel, fırtına, heyelan, deprem, dolu gibi felaketlerin her biridir. İnsan eliyle oluşturulup can ve mal kaybına neden olan olaylar ise beşeri afetler olarak tanımlanır. İnsanların ihtiyaçlarını karşılarken çevre üzerinde neden oldukları değişimler, çevreyi olumsuz etkileyip dünyanın doğal dengesini bozabilmektedir. Bu gibi durumlar beşeri afetlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Her iki afet türünün olumsuzlukları da planlama eyleminde uygulanan kurallar ve alınan tedbirler bağlamında ortadan kaldırılabilir ya da risk durumu enazlaştırılabilir. İklimsel özellikleri ve topografik yapısı dolayısıyla Doğu Karadeniz kıyı kuşağı, sel ve heyelan gibi doğal afetlerin sıklıkla yaşandığı bir bölgedir. Türkiye'de yıllık ortalama yağışın en fazla olduğu alanlar, bu bölgede yer alır. Bu coğrafya, nemli ve ılıman bir iklime sahip olup bütün yıl yağış alır ve yıllık yağış miktarı 2000 mm'yi, günlük maksimum yağış miktarı ise 100 mm'yi geçer. Bölge, engebeli bir araziye sahiptir; akarsular genellikle kısa boyludur; yamaçlar dik ve vadi tabanları dardır. Şiddetli sağanaklardan sonra yüzeysel akışa geçen sular hızla vadi tabanlarında toplanır ve ani su baskınları, kaya

düşmesi ve heyelan kaçınılmaz olur. Bölgenin karşı karşıya bulunduğu bu risk faktörlerine rağmen mevcut yerleşim alanlarına, klasik planlama yaklaşımının ilkeleri uygulanmaktadır. Ne var ki, bu uygulama, doğal ya da beşeri nitelikteki afetler karşısında yerleşik halkın can ve mal güvenliğini sağlayacak tedbirleri içermekten uzak görünmektedir.
Hopa yerleşim ölçeğinde ve bölgenin tamamında uygulana gelen klasik mekânsal planlamanın, bölgeye özgü söz konusu bu risk faktörlerini planlama sürecine dâhil ettiği söylenemez. Dolayısıyla mekânsal planlama etkinliği, yerleşik halkın can ve mal kaybını koruma yetisine ya da söz konusu kaybı enazlaştırma yetisine muktedir görünmemektedir. Bu açmaz, bölgenin yapısal özelliklerini gözeten özgün bir planlama yaklaşımının geliştirilmesi gereğine işaret etmektedir. Bu Araştırma, ÇED uygulaması ile mekânsal planlama eyleminin işbirliğinden doğacak yeni bir planlama yaklaşımının, Hopa özelinde bölgedeki tüm yerleşim alanlarının mekânsal sorunlarına çözüm üretebilecek bir yaklaşım olma iddiası taşımaktadır. Bu iki önemli disiplinin işbirliğinden doğacak kural ve ilkeler, bölgenin yapısal dokusuna özgü bir planlama eyleminin doğuşuna öncülük edecektir. Ayrıca bu işbirliği, planlama yaklaşımına daha kapsamlı, öngörülü ve hassas bir nitelik kazandıracaktır. Yerleşim alanının yapısal sorunlarına duyarlı ve daha nitelikli bir planlama yaklaşımı, genel anlamda Doğu Karadeniz Bölgesinin, özel anlamda Hopa yerleşim alanının sorunlarına çözüm üretebileceği ya da sorunlarını enazlaştıracağı varsayılmaktadır.

Anahtar kelimeler: kentleşme,planlama, mekânsal planlama/düzenleme**,** çed-çevresel etki değerlendirmesi,Hopa yerleşim ölçeği

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Planlama Sistemlerinde Hibritleşme ve Plan Değişikliğine Yaklaşımları

Numan KILINÇ
Şevkiye Şence TÜRK

Özet

Günümüzde dünya genelinde ülkelerin hukuksal geçmişlerinin de etkisiyle şekillenen 'geleneksel planlama sistemi (düzenleyici planlama sistemi)' ve 'stratejik planlama (takdir yetkisine dayalı planlama sistemi)' olmak üzere iki temel planlama sistemi uygulanmaktadır. Bu iki farklı yaklaşım, planların yol gösterici olduğu, uygulama sürecinde geniş takdir yetkileri tanıyan İngiliz modeli ve arazi kullanımını temel olarak yasanın konusu olduğunu Kabul eden katı ve esnekliğe müsaade etmeyen Amerikan (ya da Kıta Avrupa) modeli olarak da bilinmektedir (Tang, Choy ve Wat, 2000). Temel kabuller ve yaklaşımlar olarak her iki planlama sistemi birbirinden farklılaşmış olsa da gerek düzenleyici planlama sistemini benimseyen ülkeler gerekse de takdir yetkisine dayalı planlama sistemini benimseyen ülkeler bir diğerine doğru hibritleşme eğilimdedirler. Taşan- Kok ve Gielen (2010), Batı Avrupa ülkeleri üzerinde yaptıkları çalışmada, bu ülkelerin teoride düzenleyici planlama sistemini benimsediklerini, ancak uygulamada ise takdir yetkisine bağlı planlama sistemini benimseyen ülkelerle benzer özellikler gösterdiklerini ortaya çıkarmışlardır. Avrupa Komisyonu (1997) ise, ülkelerin genel olarak ikili bir eğilim gösterdiklerini, katı olan düzenleyici planlama sistemlerinde esneklik eğilimleri gözlemlenirken; esnek olan takdir yetkisine dayalı planlama sistemlerinde ise kesinlik sağlayacak eğilimlerin gözlemlendiğini vurgulamaktadır. Planlama sistemlerindeki bu hibritleşme plan değişikliklerine yaklaşımlarda da görülmektedir.

Bu çalışmanın iki amacı vardır. Çalışmanın ilk amacı, çeşitli planlama sistemlerindeki hibritleşmenin ortaya çıkarılmasıdır. Çalışmanın ikinci amacı ise planlama sistemlerinde hibritleşmeler doğrultusunda planlama sistemlerinin imar planı değişikliğine yaklaşımlarını planlama sistemlerinin plan değişikliğine yaklaşımları tartışmaktır.

Çalışmada, hibritleşmenin özellikleri uluslararası literatüre odaklanılarak irdelenmiştir. Belirlenen amaçlar doğrultusunda düzenleyici planlama sistemini benimseyen iki ülke (Almanya ve İtalya) ve takdir yetkisine dayalı planlama sistemini benimseyen iki ülke (İngiltere ve İrlanda) olmak üzere dört örneklem ülke seçilmiştir. Seçilen bu ülkelerin planlamaya ilişkin yasal kaynakları detaylıca irdelenerek, plan değişikliklerinin kent morfolojisi üzerine etkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Referanslar

- European Commission (1997) The EU Compendium of Spatial Planning Systems and Policies. Regional Development Studies 28 (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities).
- Gielen, D. M., Tasan-Kok, T. (2010) Flexibility in Planning and the Consequences for Public-Value Capturing in UK, Spain and the Netherlands, European Planning Studies, 18 (7), 1097- 1131.
- Tang, B., Choy, Lh Wat, J.K.F., 2000. *'Certainty and Discretion in Planning Control: A Case Study of Office Development in Hong Kong'*, Urban Studies, Vol. 37, No.13. 2465-2483.

Anahtar kelimeler: Planlama hukuku, düzenleyici planlama sistemi, takdir yetkisine dayalı planlama sistemi, hibritleşme, plan değişikliği.

Türkiye'de Jacobs Dışsallıkları Bağlamında Kültürel Çeşitlilik ve İnovasyon İlişkisi: Düzey 3 Bölgeleri İçin Mekansal Veri Analizi

İlhan KORKMAZ
Macide ÇİÇEK

Özet

İktisat literatüründe çeşitlilik olgusu uzunca bir süre sektörel çeşitlilik kapsamında ele alınmıştır. İlk defa şehir ekonomisti Jacobs çeşitliliğin sosyal boyutlarına vurgu yapmış ve kültürel çeşitliliğin şehir ekonomilerinde yarattığı pozitif dışsallıklardan bahsetmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada Türkiye'de düzey 3 bölgelerinde kültürel çeşitlilik ve inovasyon arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Türkiye'de gerek iç gerekse dış göçler neticesinde illerin nüfusları giderek daha çeşitli hale gelmektedir. Çalışmada ilk olarak, doğum yeri farklılıklarına dayalı 81 ili kapsayan bir kültürel çeşitlilik endeksi oluşturulacaktır. İkinci aşamada ise kültürel çeşitlilik ve inovasyon göstergeleri Keşfedici Mekânsal Veri Analizi teknikleri ile analiz edilecektir. Böylelikle değişkenlere ilişkin Türkiye'deki bölgesel ayrışmalar ve istatistiksel açıdan anlamlı kümeler belirlenecektir. Kültürel çeşitliliğe ilişkin veri kısıtı nedeniyle analizler sadece 2014 yılı için yatay kesit veri ile gerçekleştirilecektir.
Mekânsal veri analizi sonucunda her iki değişken için mekânsal bağımlılığın varlığı ve benzer illerde anlamlı küme oluşumu tespit edilmesi öngörülmektedir. Türkiye'de Jacobs dışsallıklarını konu alan çalışmalar mevcuttur. Aynı şekilde Türkiye'de göç konusu da çeşitli açılardan pek çok kez incelenmiştir. Ancak, yazarların bilgisine göre Jacobs'ın öngörüsünü temel alan ve sadece göçü değil göçün getirdiği kültürel çeşitliliğin ekonomik göstergeler üzerine etkilerini konu alan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın bu yönüyle literatüre önemli bir katkı yapması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Jacobs dışsallıkları, kültürel çeşitlilik, mekânsal veri analizi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Haliç Bölgesi'nde Kentsel Dönüşüm ve Kültür Endüstrilerinin Kümelenmesi Arasındaki Etkileşim

Fatma Gözde KÖSEOĞLU
Tüzin BAYCAN

Özet

Bu çalışma ile; kültür endüstrilerinin sayısı ve niteliğinde meydana gelen değişim sorgulanarak Haliç Bölgesi'nin son yıllarda bir kültür adasına dönüşüm süreci tartışılmakta, kentsel dönüşüm sürecinin yıllar içinde kat ettiği ilerleme kültürel politikalar ile kültür endüstrilerinin yer seçim tercihleri ve kümelenme eğilimleri çerçevesinde irdelenmektedir. Çalışma kapsamında, kültür endüstrileri ile kentsel dönüşüm süreci arasındaki ilişkinin tanımlanmasının yanı sıra 2010 yılından bu yana bölgede dönüşümü tetikleyen dinamiklerin ne şekilde değiştiğinin açıklanması amaçlanmaktadır. Kültür endüstrilerinin yer seçim süreçlerinde rol oynayan faktörler ile kümelenme eğilimlerinin tespit edilmesi çalışmanın öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Kümelenme sürecinde etkin rol alan faktörlerin tespit edilebilmesi amacıyla; kültür endüstrilerine hizmet eden faaliyetlerin nispeten yoğun olarak tercih ettiği Cibali-Fener-Balat, Sütlüce-Hasköy ve 2010 yılından sonra ön plana çıkan Ayvansaray Bölgeleri'nde yürütülen saha çalışmaları ile kültür endüstrilerine hizmet eden firmaların çalışanları ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış anketler ve turizm sektöründe faaliyet gösteren katılımcılar ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler yorumlanmaktadır. Çalışmanın sonuçları Haliç'in bir kültür adasına dönüşüm sürecine ilişkin dikkat çekici faktörleri ve dinamikleri ortaya koymaktadır: i) Kültür politikaları ile desteklenen yenileşme süreci ile kültür endüstrileri arasında çift taraflı bir sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır; ii) Kültür endüstrilerine hizmet eden faaliyetler Hasköy, Sütlüce, Cibali-Fener-Balat Bölgelerinde yoğun olarak kümelenme eğilimi göstermektedir; iii) Dönüşüm sürecinin hızı ve niteliği, bölgedeki kültürel fonksiyonların niteliğinde meydana gelen değişikliğe bağlı olarak 2010 yılından bu yana farklılaşmaktadır. Özetlemek gerekirse, kültür endüstrilerinin yer seçimleri ile kentsel dönüşüm süreci arasında çift taraflı bir etkileşim bulunmakta, ancak bölgede yer seçen kültürel işlevlerin niteliğinde meydana gelen değişim neticesinde kentsel dönüşüm sürecinin dinamiklerinin de değişim gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: kültür endüstrileri, kentsel dönüşüm, kümelenme

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Üç Köprü: Mekânsal Bütünleşme ve Eşiklerin Aşılması

Mehmet KÜÇÜKMEHMETOĞLU

Özet

Mekânsal Bütünleşme kavramı mekânsal olarak *ayrışık bulunan* yapıların birleşmesi bütünleşmesi olarak değerlendirilmektedir. Yapıların ayrışıklık hali bu çalışmada üç şekilde değerlendirilmektedir: i) fiziksel eşikler ile ayrışıklık; ii) kurumsal eşikler ile ayrışıklık; iii) sosyo-kültürel eşiklerle ayrışıklık. Her üç hal de farklı düzeylerde mekâna yansıyan eşiklerin varlığı birbirinden kopuk yapıların (fiziksel, kentsel ve bölgesel, ülkesel, hatta ülkeler ötesi uluslararası parçalı yapıların) oluşmasına sebep olmaktadır. Her üç ayrışık yapı için de farklı köprü tipolojileri ve bu tipolojilerin mekanda ve politikalardaki uygulamalara yönelik karşılıkları çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu ayrışık yapılar arasındaki kopukluğu ve parçalanmışlığı gidermek üzere üç farklı köprü kavaramı ileri sürülmektedir. Bunlar; i) *Fiziksel Köprü*, ii) *Mevzuat Köprüsü* ve iii) "*Gönül Köprüsü"* olarak adlandırılmaktadır. Kavramsal olarak inşa edilen her tür köprünün ortak özelliği; var olan nakil ve işlem maliyetlerini düşürerek taraflar ve mekânsal bölgeler arası etkileşimi makul hale getirerek ticareti mümkün kılmaları ve ilgili taraflarda maliyetleri düşürerek ek fayda üretilmesine imkan sağlamalarıdır. Türkiye'nin yaklaşık bir asırlık büyüme ve gelişim süreci, 1980 ve özellikle 2000 yılları sonrası dönemler, köprüler kurma kavramı çerçevesinde ele alınarak, yapılan uygulamaların ülkenin büyüme ve gelişmesine yönelik etkileri ve faydaları yönüyle analiz edilmektedir. Sonuç olarak, mekanda ve sosyal hayat üzerinde gözlenen bütünleştirici faaliyetler yanında, buna ters olarak gelişen bütünleştirmeyi engelleyici ve hatta ayrıştırıcı faaliyetler *Üç Köprü* kavramı çerçevesinde ele alınarak mekan üzerindeki politikalar ve faaliyetler değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Mekansal Fiyat Denge Modeli, Mekansal Bütünleşme, Nakil Maliyetleri ve Köprüler, Mübadele Maliyeti, Kurumsal Gelişme, Büyüme ve Kalkınma, Ticaret ve İhracata Dayalı Büyüme.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Tarihsel Süreçte Türkiye'de İktisadi Planlamanın Evrimi Hakkında Bir İnceleme

Derya KULOĞLU

Özet

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal özellikleri incelendiğinde düşük verimli bir yapı olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde hükümetlerin, gerekli kurumsal yapı ve politikaları oluşturamaması durumunda ekonomik gelişmenin sağlanamayacağı ve buna bağlı olarak da toplumsal sorunların gün geçtikçe artacağı açıktır. Dolayısıyla ekonomik sistemin düşük kapasitede çalıştığı gelişmekte olan ülkelerde, piyasa ekonomisinin yarattığı aksaklıkları düzeltmek için bir teknik ya da yönteme ihtiyaç vardır. Gelişmekte olan ülkelerin ihtiyacı olan bu teknik plânlamadır.

Türkiye'de plan çalışmaları konusunda ilk işaret 1 Mart 1922 yılında büyük önder Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir. Atatürk, Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü dönem konuşmasında "ekonomi politikamızda belirlemiş olduğumuz temel esaslara uygun olarak hazırlanacak bir plana göre Bakanlar Kurulumuzun uygulamaya geçmesini bekliyoruz" demiştir. Literatür taraması yöntemi ile hazırlanan bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasından günümüze kadar uygulanan 10 Kalkınma Plânı ve en son olarak da 11. Kalkınma Plânı ile ilgili gelişmeler ve hedefler ile ilgili bir değerlendirme yapılarak, mevcut durumu ortaya konmak amaçlanmaktadır

Anahtar kelimeler: bölgesel kalkınma planlaması ve politikası, bölgesel politikalar, bölgesel kalkınma

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Az Gelişmiş Ülkelerde Bölgesel Düalizm ve Bölgesel Kalkınma Politikalarında Mevcut Durum Hakkında Bir Değerlendirme

Derya KULOĞLU

Özet

Az gelişmiş ülkelerde yaşanan düalizmin tipik örneklerinden birisi bölgesel düalizmdir. Az gelişmiş ülkelerde gelişmiş bölgeler ile gelişmemiş ya da geri kalmış bölgeler bir arada bulunmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde kaynakların kıt olması tarım ve sanayi sektörüne aynı anda kaynak transferini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle yeterli kaynak aktarımı yapılan alan ve bölgeler diğerlerine göre daha hızlı gelişme kaydetmektedir. Bu durum bölgelerarası düalizme sebep olmaktadır. Bu şekilde bölgeler arasında ortaya çıkan bu dengesizliklerin kısa sürede giderilmesi gerekmektedir. Gelişmiş ya da gelişmekte olsun, çeşitli ülke deneyimleri yaklaşık tüm ülkelerin bölgesel dengesizlik sorunu ile karşılaştıklarını göstermektedir. Ekonomik gelişme, ülkenin tüm yörelerinde aynı anda başlamadığı, belirli ayrıcalıklı noktalarda ortaya çıkan gelişmeler belirli kalkınma kutuplarında yoğunlaşmakta olup, bu durumun doğal bir sonucu olarak da bölgelerarası gelişmişlik farkları ortaya çıkmaktadır.
Literatür taraması şeklinde hazırlanan bu çalışmada dünyada ve Türkiye'de bölgesel dengesizlikleri gidermek amacıyla uygulanan bölgesel kalkınma politikaları ele alınarak mevcut durum ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: bölgesel ekonomi, bölgesel kalkınma, planlama ve politikası

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Afet Lojistiği Kapsamında Bayrampaşa İlçesi Analizi

Seda KUNDAK
Nuri Gençay GENÇ

Özet

Afetler insanoğlu için tarih boyunca fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara sebep olarak ciddi hasarları beraberinde getirmiştir. Afetlerin kayıpsız veya en az kayıp ile atlatılabilmesi için; risk ve zarar azaltma-hazırlık-müdahale-iyileştirme döngüsü doğru işlemesi tüm insanlık için hayatidir. Afetlerin fiziki, sosyal etkilerinin yanı sıra psikolojik, ekonomik ve siyasi olumsuz etkileri bulunmakta olup insani yardım malzemelerinin ve teçhizatının en kısa zamanda ve en iyi koşullarda ihtiyaç duyulan bireylere ulaştırılması etkili yardım operasyonlarının temelini oluşturmaktadır. Lojistik faaliyetler insani yardım operasyonlarında ve afet yönetiminde önemli bir yere sahiptir.

Başta İstanbul olmak üzere, Tüm Marmara Bölgesini bekleyen büyük deprem sonucunda ortaya çıkacak olan insani yardım ihtiyacının karşılanması noktasında Büyük İstanbul Otogarı, önemli karayolu bağlantı noktaları, Avrupa yakasının yaş sebze meyve ihtiyacının büyük bölümünü karşılayan Hal'in ilçede bulunmasından dolayı Bayrampaşa İlçesi stratejik bir noktadadır. Çalışma kapsamında İlçe Kamu kuruluşları ile; haberleşme, taşımacılık, depolama, altyapı, enkaz kaldırma, geçici iskan, dış kuruluşlarla koordinasyon faaliyetlerini kapsayan anket çalışmaları yapılarak, yıllarca süregelen kontrolsüz ve sağlıksız yapılaşma sonucu muhtemel afet durumunda kritik önem arz eden hastane, depo vb. noktalara erişilebilirlikleri ve hizmet durumları analiz edilmiştir.

Çalışmada afet lojistiği kapsamında ilçe içi yerleşimlerin maruz kalabileceği afetler karşısında afet lojistiğinin etkin bir şekilde işleyebilmesi için gerekli olan mekansal yapılanma parametrelerinin ve sürecin belirlenmesine yönelik çalışma yapılarak olası afet durumuna lojistik çözüm önerilerine yer verilmektedir.

Anahtar kelimeler*:* Afet Lojistiği, Afet riski, Bayrampaşa

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Deneyim Ekonomisi ve Tüketim Mekanı: Deneyim Yaratmada Mekanın Rolü

Ceyda KURTAR ANLI
Nuri YAVAN

Özet

2000'li yılların başında ortaya atılan bir kavram olarak akademik çalışmalara giren "deneyim ekonomisi", esas olarak küresel ekonomideki dönüşümün ve hizmet sektöründe değişen tüketici taleplerinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Deneyim ekonomisinin temel argümanı, tüketimin sadece bir mal ve hizmet satın alınması olayı olmadığı, günümüz insanının tüketimi bunun ötesine geçen bir deneyim yaratma ve deneyim yaşama isteğinin realize olması olarak tanımladığı görülmektedir. Bu çerçevede mevcut ortodoks literatürde ekonomi halen basit bir arz-talep ilişkisine dayalı olarak tanımlanmakla beraber, deneyim ekonomisi çalışmalarında ekonominin maddi bir faydayı maksimize etmeye tasarlanmış rasyonel bir sistemden, psikolojik hazzın sağlanmasına yönelik bir 'duygusal' ekonomi yaratmaya doğru dönüşmekte olduğu ileri sürülmektedir. Dolayısıyla deneyim ekonomisi çalışmalarına göre, talep tarafını temsil eden birey artık sadece rasyonel olarak davranmamakta, duygularını da ön plana almaktadır, hatta duygular burada daha baskın bir konumda yer almaktadır. Deneyim ekonomisi çalışmalarına göre, ekonominin diğer tarafını oluşturan arz tarafında ise, üretici karını arttırabilmek ve tüketicinin zihninde kalabilmek için deneyim tasarlaması ve bu deneyimi tüketiciye sunmasıyla varlığını sürdürebilmektedir. Dolayısıyla artık üreticinin kaygısı (arz tarafı) ve tüketicinin isteği (talep tarafı) meta, mal ya da hizmetin üretilip tüketilmesinin ötesine geçerek "deneyim oluşturma"ya yöneliktir. Bu nedenle "deneyim" kavramı ekonominin her iki tarafını da eşit oranda ilgilendirmektedir. Ancak deneyim ekonomisi üzerine yapılan çalışmalarında "deneyim" kavramı literatürde yer alan birçok çalışmada tüketici üzerinden düşünüldüğü için deneyim talep tarafından açıklanmaktadır. Oysa deneyimi yaratan, tasarlayan ve sunan asıl aktör "üretici" yani arz tarafıdır. Çünkü bahsedilen ekonomik yapıdaki üretici üretim sürecini, yarattığı tasarım ve yaşatmak istediği deneyim biçimiyle tüketiciye sunarak tamamlamaktadır. Bu bağlamda *çalışmanın ilk amacı*, deneyim ekonomisini arz (üretici) tarafından da okumanın olanaklı olduğunu, üreticinin deneyimi nasıl tasarlandığını ortaya koymaktır. Bu haliyle bu çalışmanın, deneyim ekonomisi alanında ana akım olan tüketici temelli (talep yanlı) analiz çerçevesinin ötesine taşıyarak deneyimi yaratan ve tüketicinin bu deneyimi yaşamasını sağlayan üreticinin perspektifinden deneyim ekonomisini analiz etmenin daha anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmanın ikinci amacı, görece oldukça yeni ve tartışmalı bir yaklaşım olan deneyim ekonomisi kavramını sorgulamak ve söz konusu kavramın hizmet sektöründen ayrışan/ayrışmayan yönlerini ortaya koymaktır. Çalışmanın son ve en önemli amacı ise, deneyi ekonomisi yaratmada "mekanın" rolünü sorgulamak yani mekanın deneyim ekonomisi oluşturma sürecindeki nasıl bir işlev gördüğünü, hangi konumda yer aldığını irdelemek ve bunu yaparken de deneyimi yaratanın ürün mü, müşteri mi yoksa mekan mı olduğunu kritik etmektir. Deneyim ekonomileri bugün birçok mekânı (alışveriş merkezleri, markalaşmış kafeler, oyuncak dükkânları vb.) ve ürünü (kahve, telefon vb.) kapsamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada ileri sürülen araştırma soruları yöntembilimsel olarak tek bir ürün, kahve, ve tek bir mekan, "kahve mekânları- Starbucks ve Kahve Dünyası" üzerinden gidilerek analiz edilmektedir. Günümüzde yaygın bir tüketim ürünü ve mekânı olan "kahve mekânları" üzerinden deneyim ekonomilerinin nasıl yaratıldığı araştırılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak üretici perspektifinden deneyim

ekonomisi yaratan Starbucks ile deneyim ekonomisi yaratmaya çalışan Kahve Dünyası'nın deneyim yaratmayı nasıl sağladıkları, tüketici algısını oluşturmada kullandıkları sosyal medya iletileri, reklamlar ve mekânın iç tasarımına ait araçların çözümlenmesi yapılmakta, daha sonra kahve mekânlarını tasarlayan üreticiler ya da diğer bir ifadeyle yöneticilerle yapılan olan görüşmeler üzerinden mekanın nasıl deneyimlendiği analiz edilmektedir. Sonuç olarak, deneyim ekonomisini yaratmada tüketiciden ziyade üretici daha temel bir aktördür, çünkü üreticinin tasarladığı deneyim tüketici tarafından yaşanmaktadır. Ayrıca deneyimi yaratan üründen ziyade mekandır, çünkü deneyim mekanla birlikte yaşanan bir edinimdir. Ancak buradaki mekan (space) kavramının Agnew, Massey ve Creswell'in tanımladığı anlamda ne denli "yer" (place) haline geldiği meselesi oldukça tartışmalıdır. Zira "mekan"ın "yer"e dönüşmesinde "deneyim" (kullanılma ve yaşanılma yoluyla) merkezi öneme sahiptir. Ancak söz konusu mekanlardaki deneyim, somut, hissedilen, düşünsellik ve yaşantısallık içeren bir "yer" gibi değil, daha çok iç mekanın reklam ve tasarım araçlarıyla bezeli soyut bir "mekan"ı deneyimlemektedir.

Anahtar kelimeler: deneyim ekonomisi, tüketim coğrafyası, ekonomik coğrafya

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Sosyal Sermaye Gelişimindeki Etkisi

Yeşim KUŞTEPELİ
Sedef AKGÜNGÖR
Yaprak GÜLCAN

Özet

Sivil toplum kuruluşları, sosyal sermaye yaratan ve geliştiren önemli araçlardır. Bir tür sivil toplum kuruluşu olan kooperatiflerin, özellikle kırsal kesimdeki sosyal sermaye gelişiminde önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir. Kırsal bölgelere desteklerinden ve kapsayıcı özelliklerinden dolayı tarım kooperatifleri, üyelerine sosyal sermaye açısından önemli kaynaklar sağlayabilir. Bunun başlıca nedenleri, kooperatiflerin üyelerine ait olması ve demokratik olarak idare edilmesidir. Aynı şekilde, kooperatifler artı gelir getirir ve kooperatiflerin varlık nedeni üyelerine hizmet etmektir. Bununla birlikte, üyeler için kooperatiflerin birçok üreticiye ulaşma özelliği, yakınlık ile ilgili problemler sebebiyle kısıtlanabilir. Farklı yakınlık düzeyleri (bilişsel, örgütsel, sosyal, kurumsal ve coğrafi), sosyal sermayenin oluşumuna katkıda bulunacak önemli etkilere sahip olabilir. Makalenin amacı, coğrafi yakınlığın sosyal sermaye yaratmada kooperatiflerin rolü üzerindeki etkisini araştırmaktır. Analiz, sermaye teorisinden yararlanmakta ve sosyal sermayenin katalizör rolünü ölçmek için metrik hesaplamaları içermektedir. Veriler İzmir, Seferihisar'da yer alan iki köyü (Bademli ve Gödence) kapsamaktadır. Aynı belediyeye sahip olan Bademli ve Gödence, birbirlerine yaklaşık 20 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Köylerdeki sosyo-ekonomik yapının incelenmesi benzer profilleri ortaya koymaktadır. Her iki köyde de kırsal kalkınma kooperatifleri bulunmaktadır; ancak Bademler'deki tarım kalkınma kooperatifi (TKK) köyden uzak, Gödence kooperatifi ise köyün içinde yer almaktadır. Dolayısıyla, Bademler kooperatifinin faaliyetleri köyden uzakta gerçekleşirken, Gödence'nin kooperatifinin faaliyetleri köyde tümü kooperatif üyeleri olan köylülerin katılımı ile gerçekleşmektedir. TKK'lerin ve bunların faaliyetlerinin sosyal sermaye üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla her iki köyde de, üreticiler ve TKK üyeleri ile yüz yüze yarı-yapılandırılmış anketler uygulanmıştır. Sosyal sermaye oluşumu ve gelişimini incelemek için bu çalışmada, sosyal sermaye analizi (SNA) kullanılmıştır. Sosyal sermayeyi ölçmeyi amaçlayan diğer sorular da ankette yer almaktadır. İstatistiksel ortalamalar ve frekans dağılımları t-testi ve chi-kare gibi parametrik testlerle karşılaştırılmıştır. Preliminer sonuçlar, TKK'nin yakınlığı ve sosyal sermaye arasında pozitif bir ilişki olduğu gerçeğini desteklemektedir. TKK'nin daha verimli olduğu ve daha yüksek bir coğrafi yakınlığa sahip olduğu Gödence'de ekonomik kalkınma, TKK'nin daha düşük yakınlığa sahip olduğu Bademler'e kıyasla nispeten yüksektir.

Anahtar kelimeler: sosyal sermaye, tarım kalkınma kooperatifleri, sosyal ağ analizi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İzmir Yenilik Göstergeleri ve Yenilik Ekosisteminin Analizi

Saygın Can OĞUZ
Serdal TEMEL

Özet

İzmir Yenilik Göstergeleri ve Yenilik Ekosisteminin Analizi çalışması İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) ve Ege Üniversitesi işbirliğiyle yürütülmüştür. Coğrafi olarak 18 ili kapsayan 7 adet Düzey 2 bölgesi ile karşılaştırmalı analizleri içeren çalışma 2011-2015 dönemi verilerine dayanmaktadır. 2007-2010 yıllarını içeren İzmir Bölgesel Yenilik Stratejisi'nin izleme ve değerlendirilmesi için gerçekleştirilen çalışmada İzmir'in Ar-Ge ve yenilik göstergelerinde aldığı yol, ekosistemin gelişimi ve mevcut bölge stratejisindeki amaçlara hangi düzeyde ulaşıldığının tespiti amaçlanmıştır. Bu amaçla bölgesel yenilik gösterge seti güncellenmiş, gösterge setine ilişkin veriler temin edilmiş ve analizi yapılmıştır. Ayrıca ekosistemin merkezinde yer alan aktörlerle anketler yoluyla bilgiler alınmış ve buna göre internet tabanında İzmir Bölgesel Yenilik Ekosistemi Ağ Haritası oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda İzmir'in Ar-Ge ve yenilik açısından kurumsal kapasite, destekleyici altyapı, fonlardan yararlanma, fikri mülkiyet hakları, özel sektör performansı gibi başlıkların nerdeyse her birinde ciddi atılımlar gerçekleştiği görülmektedir. İzmir yenilik ekosisteminin analizi de hem paydaşlar hem de sonuçlar anlamında gelişme ve çeşitlenme gerçekleştiğini göstermiştir. Ar-Ge ve yeniliğe yönelik kurumların sayısında önemli artış meydana gelmiş, 2007-2010 dönemindeki 100 birime karşılık, 2011-2015 döneminde ekosistemde sayı 151'e yükselmiştir. Sayısal artış yanında çeşitlenme de belirgin biçimde gelişmiştir. Mevcut bir adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi takip eden dönemde dörde yükselmiş, aynı artış Teknoloji Transfer Ofisi sayılarında da yaşanmıştır. TTO ve TGB sayısındaki artışın İzmir'de ekosistemin performansının gelişmesinde kritik öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen bilgilerin analiz ve sentezi, İzmir'in Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji alanında gelişimi için planlanan 6 stratejik öncelik ve 27 hedef kapsamında mevcut bölge stratejisinde ne düzeyde ilerlemeler olduğunu da bölge paydaşlarına göstermiştir. Sonuçlara göre beş stratejik öncelik doğrultusunda önemli ilerlemeler kaydedildiği, bir tanesinde ise arzulanan ölçüde ilerleme gerçekleşmediği değerlendirilmiştir. "Araştırma ve Yenilik Altyapısının Güçlendirilmesi", "Bilim ve Teknoloji Alanında Kurumsal Yapılanma ve Kapasitesinin Geliştirilmesi", "Bilim ve Teknoloji Alanında İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi", "Araştırma Sonuçlarının Patentlenmesi ve Ticarileştirilmesinin Desteklenmesi" ve "Finansmana Erişimin Kolaylaştırılması" stratejik öncelikleri bağlamında önemli sonuçlar gözlenmesine karşın, "Girişimcilik ve Yenilik Ekosisteminin İyileştirilmesi" kapsamında yeterince gelişme gözlemlenmeyen hedeflerin yoğunlaştığı görülmüştür. Bölgeye yönelik yapılacak çalışmalarda bu durumun dikkate alınması önem taşımaktadır. Bütün olarak bakıldığında 27 bölgesel hedefin 10'u tam ve 11'i kısmen gerçekleştirilirken 6 tanesi yeterince gerçekleşememiş durumdadır. Tamamen ve kısmen gerçekleşen hedefler birlikte değerlendirildiğinde 2007-2010 döneminde belirlenen hedeflerin 2015 yılında %77'sinin önemli düzeyde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu oldukça yüksek bir başarı göstergesi olsa da, İzmir'in bilgi, tasarım ve yenilik üretme vizyonunun gerektirdiği belirgin sıçrama için daha etkin ve bütünsel süreç yönetimine ihtiyaç bulunduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: yenilik, İzmir, ekosistem

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği Stratejisi ve Eylem Planı Kapsamında Bölgesel Gelişmede Ar-Ge ve İnovasyon Analizi: Şırnak İli Örneği

Mete Cüneyt OKYAR

Özet

Ülkemiz sanayisinin daha rekabetçi bir yapıya kavuşturulması; bilim, teknoloji, Ar-Ge, yenilikçi ve girişimcilik temelli bir dönüşümün sağlanması, daha modern, rekabetçi ve üretim gücü daha yüksek bir Türkiye hedefine ulaşılabilmesi önemlidir. Bu bağlamda Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından önemli katkılar vereceğine inanılarak yürürlüğe konulan bir strateji belgesi olan Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği (KÜSİ) Stratejisi ve Eylem Planının sadece Ar-ge ve İnovasyona bakan uygulamalarının detaylı analizi, araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Araştırmanın öncelikli amacı; KÜSİ faaliyetleri hakkında farkındalık oluşturmak, tali amacı ise Ar-Ge ve İnovasyona dayalı bilimsel çalışmaların arttırılması ve nihai anlamda sağlanan katma değerin arttırılmasına destek olunmasıdır.

Araştırmada Şırnak ili özelinde tümevarım yöntemi uygulanmakta; son dönem (2017) yılı ilgili bakanlık raporuna istinaden, bölgesel gelişmede Ar-Ge ve İnovasyon ile KÜSİ faaliyetleri korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu suretle; t-1 dönemi olan 2016 yılı sonunda ortaya konulan konuya ilişkin beklenen bulgular ile 2017 sonunda gerçekleşen beklenen bulgular, bilimsel bir zemine oturtularak eleştiri yapılmaktadır.

Günümüzde küresel rekabetin gelmiş olduğu aşamada işletmeler bilgi üretmek, yenilikçi ürün ve üretim yöntemlerine geçmek zorundadırlar. Bilginin kaynağı üniversiteler ile yenilikçi ürünleri üretecek olan sanayi kesiminin devletin destek ve yol göstericiliğinde bir araya gelmeleri önemli bir zorunluluktur. Bu gerçekten hareketle; son yıllarda özellikle sanayileşmiş ve küresel pazarlara hitap eden ürünler üreten ülkeler, Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği'ni (KÜSİ) güçlendirmekte ve önemli kazanımlar elde etmektedirler.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; halen uygulanmakta olan Onuncu Kalkınma Planı başta olmak üzere, temel politika belgelerinde KÜSİ'nin yeri tespit edilmektedir. Araştırmanın ikinci bölümünde, KÜSİ'ye ilişkin GZFT (Güçlü ve Zayıf Yönler ile Fırsat ve Tehdit Analizi) yapılmaktadır. Bu bağlamda KÜSİ'ye ilişkin sorun alanlarının sınıflandırıldığı söylenebilir. Üçüncü ve son bölümde; KÜSİ'ye ilişkin stratejik yol haritası çizilmiş, bu suretle önümüzdeki beş yılı ve dolayısıyla 2023 hedeflerini ön plana çıkartan vizyon, misyon ve temel değerlerin hangi zemine oturtulması gerektiği analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği (KÜSİ), Bölgesel Gelişme, Ar-Ge ve İnovasyon.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dengeli Kalkınma mı Dengeli Bozulma mı? Kamu Tesisleri Mekân Analizine Krugmangil Bir Eleştiri

Mete Cüneyt OKYAR
Cansu GÜLTEKİN

Özet

Günümüzde nüfus artışı ve kırsal kesimden kentlere doğru nüfus hareketi, gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Böylelikle kentleşme dediğimiz olgu ortaya çıkmaktadır. Kentleşme; sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü, uzmanlaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliğe yol açan bir nüfus sürecidir. Kitlesel coğrafi hareket sonucunda büyük kentlere doğru plansız, programsız ve denetimsiz bir şekilde gerçekleşen kentleşme süreci, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, nüfus hareketiyle birlikte kentsel yerleşim sorunlarını belirlemek ve yeni yerleşime açılacak alanlar için çözüm üretmektir.

Araştırmada beklenen bulgu sayılabilecek "dengeli kalkınma" kavramına alternatif bir bakış önerilmiş, bu sayede kamu yönetiminde ortaya çıkan siyasi ve sosyal ahlaki yozlaşmayı içeren dengeli bozulma kavramına dikkat çekilmektedir. Ortodoks iktisada aykırı duruş sonrası tespit edilen bu kavram; araştırmanın temel bulgusudur, denilebilir.

Bu bağlamda; "Üzüm üzüme baka baka kararır" atasözünün doğrulandığı, altyapı yatırım harcamalarının uygulama aşamasında yaşanan suiistimaller sonrası iktisadi sektörlerin genelini ilgilendiren eş-anlı ve dengeli bir bozulmanın yaşandığı görülmektedir. İşte bu noktada, çalışmaya içerik sınırlaması getirildiği ve kapsamın bu suretle belirlendiği söylenebilir.

Araştırmanın genelinde, betimleyici ve yorumlayıcı bir veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yönüyle araştırmanın nitel yönünün ağır bastığı görülmektedir.

Araştırmanın ilk bölümünde, hızlı ve plansız kentleşme sonucu kentlerin alt yapılarının yetersiz kalması hususu irdelenmekte, dolayısıyla bu olumsuzlukların giderilmesine yönelik literatür; sosyal, kültürel ve siyasal açıdan incelenmektedir.

Araştırmanın ikinci bölümünde; Bölgesel Çalışmalar alanının önemli simalarından Paul Krugman'ın yeni ekonomik coğrafya yaklaşımı özetlenmekte, bu bağlamda içsel büyüme kuramının kavramsal çerçevesini bölgesel düzeye uyarlayarak, yol bağımlılığına neden olan etkenlerin mekana bağımlılığı ve birikimli nedensellik sürecinin, bölgesel düzeyde analizi yapılmaktadır (Cooke 2000, Martin ve Sunley 2006, Schmutzler 1999). Yeni ekonomik coğrafya kuramı, 2.Dünya savaşı sonrasında mekanın ekonomik farklılıklar üzerindeki etkisinden yola çıkılarak geliştirilmiştir. Krugman, firma düzeyindeki ölçek ekonomileri, taşıma maliyetleri ve faktör hareketliliğinin karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkan içsel yığılma güçlerini modellemektedir. Ekonomik faaliyetlerdeki bu mekânsal yoğunlaşmanın sebebi; uzmanlaşma, büyüme, içsel ve dışsal ekonomiler nedeniyle oluşan ticari avantajlardır. Krugman'ın bu kuramı; hem iktisadi faaliyetleri bir arada tutan merkezcil kuvvetlerin, hem de ekonomik aktivitelerin mekânsal dağılımına neden olan merkezkaç kuvvetlerin aynı anda karşılaşmasını sağlamaktadır. Krugman gibi Lucas da ekonomik büyümenin mekan içinde eşitsiz bir dağılım izlemesine yol açtığını savunmuştur.

Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde; bir yandan kamu tesislerinin mekandaki sunumunun adil ve nitelikli dağılımının sağlanması için ilgili projelerden etkilenen veya yararlanan kamuoyu desteğinin sağlanması hususu irdelenmiş, diğer yandan da dönüştürülecek alanla

ilişkisi olan sosyal girişimcilerin ve yerel halkın bilgilendirilmesi ve sürece dahil edilmesi araştırılmıştır (Gürün,2010). Bu bağlamda, sağlıklı bir kentsel yaşam ve dönüşüm için tüm kamu birimleri ile sivil toplum örgütlerinin multi-disipliner yaklaşımlı bir koordinasyonla çalışma gerçekleştirmelerinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kamu Tesisleri Mekan Analizi, Dengeli Bozulma, Krugman.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Yeşil Ekonomi, Yeşil Vizyon ve Türkiye'de Yeşil İşlerin Gelişimi

Gülcan ORAK ORUÇ
Tüzin BAYCAN

Özet

İklim değişikliğinin yol açtığı çevresel sorunların yanı sıra, Dünya Ekonomik Forumu tarafından 2017 yılında gerçekleştirilen ve çeşitli yaş grupları, ülkeler ve sektörler ile gerçekleştirilen Küresel Risk Algısı anketine göre işsizlik ve eksik istihdam eğilimleri, gelecek 10 yılın en zorlayıcı sorunları arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Yeşil işler, özellikle gençler için işsizlik sorununa cevap vermek ve yeşil ekonomiye geçişin zorluklarını aşmak için kilit çözüm önerilerinden biri olarak görülmektedir. Yeşil işlerin tanımı konusunda bir fikir birliği bulunmamakla birlikte, uluslararası gündemde girişimlerde bulunulmuş, gelişmiş ülkeler kendi ulusal perspektifini oluşturmuş, gelişmekte olan ülkeler ise yerel bakış açısı ve politika çerçevesi ile kendi tanımlarını oluşturmaya çalışmaktadırlar. Türkiye'de de gelişmekte olan bir ülke olarak, yeşil vizyon oluşturma çabaları hem büyük ve özel şirket strateji raporlarında hem de ulusal kalkınma planlarında görülen popüler bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de yeşil vizyon oluşturma çabalarının yeşil işlerin gelişimini ne ölçüde geliştirdiğini araştırmaktadır. Çalışma, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) yeşil sektörleri sınıflandırmak ve iyi iş kriterleri ile yeşil iş potansiyelini değerlendirmek için oluşturduğu kavramsal çerçevesini ve metodolojisini uygulamaktadır. Çalışma, yeşil sektörlerle ilgili mevcut ve potansiyel ekonomik aktivite düzeyini ortaya koymayı, Türkiye'yi ILO'nun kavramsal ve metodolojik çerçevesi kapsamında diğer ülkelerle karşılaştırmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte çalışma, ulusal ve yerel politikadaki boşluğu doldurmayı ve stratejik bir yol haritası oluşturmadaki zorlukları vurgulamayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: yeşil ekonomi, yeşil işler, ulusal ve yerel işgücü piyasası

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İklim Değişikliğine Yönelik Bölgesel Uygulamalar ve Kalkınma Ajanslarının Rolü

Aslı ÖĞÜT ERBİL
Tansel ERBİL

Özet

İklim değişikliği politikaları ve ilgili eylem planlarının küresel ile yerel arasındaki farklı ölçeklerde, bütüncül olarak ele alınması gerektiği vurgulanırken, Küresel İklim Değişikliği Hükümetlerarası Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) ve diğer yerlerde belirtildiği üzere, bu konuda dikkatlerin çoğunun uluslararası anlaşmalar çerçevesinde kentlere odaklanan uygulamalara verildiği görülmektedir. Aynı yoğunlukta olmamakla beraber, bölgesel ölçekte de Paris Development Agency, Barents Euro-Arctic Region Council, Nordric Centre for Spatial Development ve New England Regional Climate Change Initiative (NEC/ECP) gibi bölge ölçekli kurumlar da iklim değişikliğiyle mücadelede gerek politika geliştirmek, gerekse bunların uygulamalarında lider ve destekçi olarak rol oynamaktadırlar. Bölge ölçeğine hizmet veren kuruluşların iklim değişikliği çalışma ve uygulamalarının—iklim değişikliği konusunun çok boyutlu, çok ölçekli ve karmaşık olmasından dolayı—önemi büyüktür. Çünkü dünyadaki diğer örneklerinden izlendiği üzere bölge ölçeğinde oluşturulan politika ve uygulamaya yönelik verilen destekler birbiriyle etkileşim içinde olması gereken uluslararası/ulusal ölçek ile yerel ölçeği birbirine bağlamaktadır. Böylece üst ölçekli politika ve projeler yerel ölçekte uygulama olanağı bulurken, yerel uygulamalar üst ölçekli politika ve projelerle desteklenme imkanı bulmaktadır. Bölge planlarıyla, iklim değişikliği ile mücadele çerçevesinde önemli yeri olan enerji, tarım, kentleşme gibi konuların ekonomik gelişme politikasına entegre edilmesi sağlanabilmektedir. Türkiye'de ise bölge ölçeğinde, yukarıda sözü edilen biçimde görev alabilecek kuruluş olarak sayısı yirmi altıyı bulan Bölgesel Kalkınma Ajansları bulunmaktadır. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının ulusal ölçekte iklim değişikliğine yönelik proje ve uygulamaları desteklemekte referans olarak kullanabilecekleri iki üst ölçekli çerçeve belgeden biri olan Türkiye 2011-2020 İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planında (İDEP) iklim değişikliği konusunun sürdürülebilir kalkınma bağlamında ele alındığı görülmektedir. İkinci olarak, 2014-2023 Türkiye Bölgesel Gelişme Ulusal Eylem Planı'nda (BGUS) küresel iklim değişikliği bölgesel gelişmeyi etkileyen önemli bir unsur olarak tanınmış, ancak bölgesel gelişme stratejileri içinde iklim değişikliği bir ölçüt olarak değerlendirilmemiştir.
Genel yaklaşım çerçevesinde, Kalkınma Ajanslarının kuruluş amaçları arasında sayılan bölgenin sürdürülebilirliği kavramı ağırlıklı olarak ekonomik ve sosyal boyutla sınırlandırılmaktadır. İDEP'te de, paralel bir yaklaşımla, yerel ölçekte iklim değişikliğine yönelik desteklerin Kalkınma Ajansları tarafından dolaylı olarak ve sürdürülebilir kalkınma amaçlı fonlar vasıtasıyla, sağlandığı belirtilmektedir. İklim değişikliğine referans veren bir başka ulusal ölçekli plan ise 2011-2023 Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı'dır (KENTGES). Kent ölçeğine odaklanan KENTGES'in bazı bölge ölçeğindeki projelerine Kalkınma Ajansları aracılığıyla destek sağlanmakta ise de, söz konusu projeler doğrudan iklim değişikliği konusuyla ilgili değildir. İncelemeye konu olan ulusal ölçekteki bu dökümanlar göstermektedir ki Kalkınma Ajansları ve bölge ölçeği iklim değişikliğine yönelik politika ve eylem geliştirmede ancak dolaylı olarak devreye konulmaktadır. Ayrıca,

Türkiye'deki Kalkınma Ajanslarının iklim değişikliğine odaklı çalışmaları/eylemlerine rehber olacak özel bir çerçeve strateji belgesi de bulunmamaktadır.
Bu bağlamda, bildirinin amacı Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Ajanslarının küresel iklim değişikliği konusunda ilgili bölgelerde kendilerinin geliştirdiği ve/veya diğer paydaşlar tarafından geliştirilen politika ve projelerin uygulamasına verdikleri desteğin sistematik olarak taranıp, sunulmasıdır. Bildiride, Kalkınma Ajanslarının iklim değişikliği ilintili--tarım, enerji, toplumsal farkındalığın arttırılması, kentsel altyapı, ulaşım, su-atık yönetimi ve hava kalitesi yönetimi gibi konulara yönelik—projelerinin karşılaştırılmalı ve diğer ölçeklerle ilişkili olarak incelenen verileri paylaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler: iklim değişikliği, bölge kalkınma ajansları, bölgesel gelişme stratejileri

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dinamik Değişim Payı Yaklaşımı ile İl Bazında Sektörel İstihdamın İrdelenmesi ve Ulusal Sektörel Politika

Suna S. ÖZDEMİR

Özet

1980 yılında alınan 24 Ocak kararları ile birlikte Türkiye ekonomi politikaları neoliberal bir eksene oturmuştur. Bu yeni politkalar sonucunda sektörel yapıda hızla değişmeye başlamış, tarım sektöründe pay gerileyip, sanayi sektöründe göze çarpan bir değişme olmazken, inşaat ve hizmetler sektöründe artış yaşanmıştır. Özellikle 2001 yılı krizi sonrası hayata geçirilen politikalarla birlikte istihdamın bu dağılımı daha sistemli ve hızlı bir şekilde değişmiştir. Sonuç olarak şu anda Türkiye'de inşaat sektörü ve hizmetler sektörünün ağırlık kazandığı gayrimenkul odaklı bir üretime geçiş olmuştur.

Tarım sektöründe yaşanan teknolojik ilerlemeler, politikalar ve üretim maliyetlerindeki artışlar gibi nedenler ile bu sektördeki istihdamın zaman içinde azalması beklenen bir durumdur. Ancak Türkiye'de yaşandığı gibi sanayi sektöründe istihdam artışının hizmetler sektörünün çok gerisinde kalması istenen bir durum değildir.

Bu bağlamda bildirinin temel amacı 2010 yılı sonrası Türkiye'de il bazında sektörel istihdamda yaşanan değişimlerin ve bu bağlamdaki genel politikaların analiz edilmesidir. Çalışmada iki temel soruya cevap aranacaktır: 2010-2016 yılları arasında il bazında sektörel istihdamda yaşanan değişim ne şekilde olmuştur? Bu dönemdeki Ulusal Kalkınma Politikasında tanımlanan genel sektörel politika çerçevesi yaşanan bu değişimle ne kadar uyumludur?.

Sektörel istihdamda yaşanan değişimler temel olarak dinamik değişim payı yaklaşımı kullanılarak analiz edilecektir. 2010-2016 yılları arası NACE sınıflamasının 2 kodlu sektörler il bazında istihdam verileri kullanılarak dinamik değişim payı yaklaşımı analizi gerçekleştirilecektir. Analiz sonuçları sektörel bileşim etkisi ve rekabet etkisi bileşenleri kullanılarak mekansallaştırılacaktır. Ayrıca değişim payı yaklaşımında mekânsal etkiyi ölçmek için potansiyel mekânsal yayılma etkisi ve yerel rekabetçilik etkileri de hesaplanacaktır. Çalışmada ayrıca 9. ve 10. Ulusal Kalkınma Planlarındaki Sektörel Politikalar analiz sonuçları da dikkate alınarak irdelenecektir. Çalışmanın sonucunda son dönemde Türkiye'deki tarım, sanayi ve hizmetler sektöründe istihdamda yaşanan değişimlere hem paralellik gösteren bölgeler hem de farklılık gösteren bölgelerin ortaya çıkacağı beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: dinamik değişim payı yaklaşımı, istihdam, ulusal kalkınma planı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'de Şehirler Sisteminin Farklı Yöntemlerle Değerlendirilmesi: 1945-2012

Zeynep ÖZDEMİR
Vedia DÖKMECİ

Özet

Bu çalışmanın amacı, 1950'den sonra Türkiye'de yaşanan büyük göç olayı nedeniyle şehirler sisteminin transformasyonunu farklı açılardan incelemektir. Örneğin, fiziksel, demografik ve ekonomik olarak. Fiziksel olarak analizde, şehirler büyüklüklerine göre gruplanmış ve hiyerarşik şehirler sistemi 1945'den itibaren dört zaman periyodu için oluşturulmuştur. 1945'de, nispeten merkezi yer kuramına uygun bir hiyerarşik şehirler sistemi görülmesine rağmen 2012'de İstanbul, Ankara ve İzmir sistemin alt kademelerinden kopmuştur. Bu durum, dünyadaki diğer büyük şehirlerde de görülmekte olup, uluslararası ilişkilerin, ülke çapındaki ilişkiler arasında ağırlık kazandığını göstermektedir. Ayrıca son dönemde küçük şehirlerin sayılarında azalma olmasına, tarım ürünlerinin ithal edilmesi, yetersiz altyapı ve servisler, yeterli iş imkanının olmayışının büyük şehirlere göçü teşvik etmesi sebep olmuştur. Bölgeler çapında şehirler sistemi incelendiğinde zaman içinde, batıdaki bölgelerde şehirler hiyerarşisinin dikey olarak gelişmesine karşın, doğudaki şehirler sisteminin yatay olarak geliştiği görülmektedir. Ancak son dönemde, bilhassa Güney Doğuda her kademesi gelişmiş bir şehirler sistemi ortaya çıkmıştır.

Demografik olarak illerin yaş piramitleri incelendiğinde İstanbul, Ankara ve İzmir'in yaş piramitlerinin almış oldukları göç nedeniyle aşırı genişlemiş olduğu görülmüştür. Buna karşın, çok göç veren Karadeniz, Doğu Anadolu ve bazı Orta Anadolu illerinin ise yaş piramitlerinin çok zayıfladığı izlenmiştir. Dolayısıyla, bu illerde genç nüfusun azalmış olması sanayinin yerleşmesini güçleştirmektedir. Bu olumsuz etmenler büyük şehirlere göçü daha fazla tetiklemektedir. Dolayısıyla, ülkenin dengeli olarak kalkınması için bu illerde iş imkanı yaratacak yatırımlarım yapılmasına öncelik verilmelidir.

Bölgelerin ekonomik durumları ile şehirler sistemi karşılaştırıldığında, az gelişmiş bölgelerdeki şehirler sisteminin hiçbir zaman tam olarak gelişemediği ve yetişmiş elemanların daima kendi becerilerini daha iyi değerlendirecekleri büyük şehirlere göç etmeleri nedeniyle şehirler sisteminin üst seviyelerinin gelişemediği görülmektedir. Bu durum üst düzey yatırımların gitmesine de engel olmaktadır. Dolayısıyla, üretim ve ticaret açısından bölgenin potansiyelinin tam olarak kullanılmasına imkan vermediği için bu bölgelerin geri kalmışlığı kısır döngü şeklinde devam etmektedir. Çalışmanın son kısmında ise şehirler sisteminin ve bölgelerin dengeli kalkınması için bir takım öneriler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: göç, şehirler sistemi, yaş piramidi

Ağ Teorisinin Kentlerin Mekansal Ağlarına Yansıması: İstanbul Ulaşım Ağındaki Merkeziliğin 3. Köprü ve Avrasya Tünel Yatırımları ile Değişiminin Analizi

Burcu H. ÖZÜDURU
Eda ÜNLÜ YÜCESOY

Özet

Kentler sürekli değişen, değişimlere farklı şekillerde uyumlanan karmaşık yapıya sahip mekansal sistemlerle tariflenebilir. Bu sistemlerden biri de kamusal alan ağı ile kentteki günlük hareket kanallarının düzenini de belirleyerek morfolojinin önemli bir parçası olarak öne çıkan yol ağlarıdır (Carmona vd., 2003). Bir kentin yol ağı yüzyıllar içinde oluşmakta ve kentsel sistemin karmaşıklığı ile ilişkili olarak analitik olarak da izi sürülebilen evrensel istatistiksel özellikler göstermektedir (Masucci, Stanilow, Batty, 2014). Ağ teorisinin merkezilik konsepti (Freeman, 1977, 1979; Brass, 1984; Rowley, 1997) ile eşleşmesiyle mekansal ağların da ampirik analizleri yapılabilmekte ve kentsel formların arkasındaki sosyal, ekonomik ya da fiziksel özellikler incelenebilmektedir. Benzer ampirik çalışmalar ağ tasarımı ve trafik akımı (Zhao vd., 2001), konut fiyatlandırması (Marmolejo-Duarte, 2017; Xiao vd., 2017), arazi kullanımı ve ticari yapılanma (Agryzkov vd., 2017) ve metropolitan yapının değişimi (Skog ve Steinnes, 2016) konularında yapılmıştır.

Bu çalışmada, yeni altyapı yatırımları ile yol ağının merkezilik seviyelerindeki değişim arasında önemli ilişki olduğu varsayılarak, büyük ölçekli kentsel altyapı yatırımlarından olan 2016 yılında açılan 3. Köprü (Yavuz Sultan Selim Köprüsü) ve Avrasya Tüneli yatırımlarının mevcut yol ağının merkezilik seviyesine olan etkisi ampirik olarak analiz edilecektir.

Yol ağının merkeziliği, o kentsel alan parçasındaki büyüme potansiyeli ile de ilişkilidir. Bu hedefle, İstanbul'un iki yatırım projesi öncesine ve sonrasındaki yol ağının geometrik ve topolojik özellikleri ArcGIS programı yardımıyla üstüste bindirilerek analiz edilecektir. Merkezilik indekslerinin hesaplanmasında, ArcGIS'ın bir alt modülü olan Mekansal Tasarım Ağ Analizi (Spatial Design Network Analysis (sDNA+[1])) kullanılmıştır. Bu modül ile yol ağındaki her bir bağlantıya, belli bir yarıçap içindeki bağlantı sayısına ve şekline göre çoklu indeksler atanmakta ve bu indeksler yol ağının merkeziliği ile ilişkilendirilmektedir. Bu modül Hillier ve Hanson'un (1984) geliştirdiği mekan dizim (space syntax) ile elde edilen indekslerin geliştirilmiş şeklidir. Daha özelde, yol ağının merkezilik seviyesi ile yakınlık (closeness) ve aradalık (betweenness) özellikleri arasında sıkı bir ilişki olduğu bilinmektedir. Bu ilişkinin nasıl değiştiği bu analiz yardımıyla ortaya konulacaktır.

Yakınlık potansiyel olarak bir yol ağı parçasının diğer yol ağlarına göre potansiyel olarak hareketin kolaylığını göstermektedir (Cooper, 2015). Örneğin, belli bir yarıçap alanda daha fazla yol ağı bağlantısının olması ya da yol ağının açısal olarak daha yüksek derecelere sahip olması yaya hareketini arttırmakta ve böylece yürünebilirliği de kolaylaştırmaktadır (Cooper vd., 2014). Aradalık özelliği ise, yol ağı parçalarının belli bir yarıçaptaki yolculuk başlangıç,

1 Spatial Design Network Analysis (sDNA+): This tool was developed at Cardiff University by the School of Planning and Geography and the Sustainable Places Research Institute. Cooper, C., Chiaradia, A., Webster, C. (2016) Spatial Design Network Analysis software, version 3.4, Cardiff University, http://www.cardiff.ac.uk/sdna/

bitiş noktaları arasında sıklıkla kullanılması ile ilişkilidir (Cooper vd., 2014). Böylece bir noktadan diğerine giderken, trafiğin miktarı ve yoğunluk potansiyeli de aradalık seviyesi ile ilişkilenmektedir. Bu iki özellik bazı yol ağı parçalarının neden daha merkezi olduğunu ve bazı arazi kullanımları tarafından neden çoğunlukla tercih edildiğini de göstermektedir. Özellikle arazi kullanım tipleri ile ilişkilendirildiğinde, bu tip mekansal analizler kent ölçeğindeki erişilebilirlik seviyelerinin de belirlenmesini sağlamaktadır. Bu çalışmada yol ağının bu özellikleri haritalanarak ve göstergelerin değişim miktarı kümelenerek, yol ağının ve kentsel yapının değişimi sorgulanacaktır.

Böylece, İstanbul yol ağında yapılan iki büyük yatırımın kentsel ekonomi, kentin mekansal özellikleri ve altyapısı ile ilişkisi ortaya konulmuş olacaktır. Kentlerde planlar ve arazi kullanım politikaları ile tanımlanan kentsel merkezlerin normatif prensipleri bu tür analizler ile ortaya konduğunda sürdürülebilir gelişme için etkin altyapı ve hizmet sağlanmasında büyük kentsel yatırımların önemi vurgulanmış olacaktır. Bu tür yatırımların yapılması ile yol ağında meydana gelen değişimler de bu çalışma ile örneklenmiş olacaktır. Yol ağı altyapısının, kentsel gelişim ve ulaşım planlaması ile ilişkisi de ortaya konulmaktadır.

Anahtar kelimeler: yol ağları, ağ teorisi, merkezilik

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ankara'da Bilgi Yoğun İş Hizmeti Firmalarının Yer Seçim Tercihlerinin Değişimi

Mehmet Tahsin ŞAHİN
Mutlu YILMAZ
Çiğdem VAROL ÖZDEN

Özet

Hizmet sektörünün alt sınıflarından biri olan Bilgi Yoğun İş Hizmetleri (BYİH) yarattığı yüksek katma değer ile ülke ve bölge ekonomisi için önemli bir değerdir. BYİH sektörü aynı zamanda bilginin üretilmesi, taşınması ve dönüştürülmesine yardımcı olurken en önemli çıktısı olan inovasyonun, üreticisi ve taşıyıcısı konumundadır. Bu bağlamda kent ekonomisine an fazla etki eden sektörlerden biri olan BYİH faaliyetlerinin lokasyon tercihleri dikkate değer bir konudur. BYİH faaliyetlerinin genellikle metropol kentlerde yoğunlaştığı bilindiği üzere; bir metropol kent olan Ankara'da BYİH firmalarının tarihsel süreçte durumu ve lokasyon tercihlerinin değişimini ortaya koymak kent ekonomisini okumak adına kayda değerdir. Bu kapsamda çalışma; Ankara'da kurulan BYİH firmalarını 2000 öncesi, 2001-2010 ve 2011-2017 arası 3 dönemde yer seçim tercihlerinde bir değişim olup olmadığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda BYİH firmalarının adresleri Ankara Ticaret Odasından (ATO) elde edilmiş olup ölçek olarak Ankara metropol kent sınırları içinde kalan mahalleleri kapsamaktadır. Dönemlere göre hangi mahallerin tercih edildiği analiz edilerek Ankara Planları ile arasında bir ilişki olup olmadığına bakılacaktır. Ankara'nın ilk kurulduğu yer olan Ulus ve Kızılay hattı daha sonrasında Bakanlıklar, Tunalı ve GOP hattının merkez olduğu düşünülürse firmaların bu alanlarda yoğunlaşmış olduğu çalışmanın sonucunda beklenmektedir. Son yıllarda üçüncü bir merkez olarak ortaya çıkan Söğütözü Mahallesini BYİH firmalarının son lokasyon tercihi olarak düşünüp düşünmedikleri çalışmanın sonuç kısmında ortaya konulacaktır. Literatürün bu varsayımlarına göre çalışma test edilerek desteklenip desteklenmediği belirtilecektir.

Anahtar kelimeler: Bilgi Yoğun İş Hizmetleri, Lokasyon Tercihi, Ankara, Kent Ekonomisi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

İtalya'nın Mezzogiorno Bölgesinin Kalkınmasında Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Etkisi

Yeliz SELÇUK

Özet

Bölgesel gelişmişlik farklılıkları, kalkınmakta olan ülkelerin olduğu kadar gelişmiş ülkelerin de karşılaştığı en önemli sorunlardan biridir. İtalya'nın "Mezzogiorno" olarak adlandırılan bölgesi; Campania, Apulia, Calabria ve Sicilya bölgelerini içerisinde barındıran Güney İtalya'yı tanımlamaktadır. Desantralizasyon yönetim modelini benimseyen İtalya yirmi bölgeden oluşmaktadır. Ekonomik olarak istenilen ve beklenilen düzeye henüz ulaşamamış olan bu bölge ülkenin en sorunlu bölgesini oluşturmaktadır. İtalya, 1957 yılında Roma Antlaşması ile kurulan Avrupa Birliği'nin kurucu üyesidir. AB, Geliştirdiği politikalar aracılığı ile üye ülkelerin ilerlemesini ve gelişmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede "Bölgesel Politikalar" başlığı altında uyguladığı çeşitli program ve buna bağlı fonlar yardımıyla bu farklılıkları ortadan kaldırmaya yönelik çaba gösteren AB, İtalya'nın bu bölgesi için de önemli katkılar yapmıştır.

Bu çalışma, Güney İtalya'nın ülkenin orta ve kuzey bölgesi ve diğer AB ülkeleri ile rekabet edebilirlik gücüne sahip olabilmesi için uygulanan bölgesel politikaların etkisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla özellikle Mezzogiorno bölgesinin AB'den aldığı yardımlar incelenecek ve bu yardımlar sayesinde ne derece ilerleme kaydettiği araştırılacaktır. Çalışma sırasında betimsel analiz yöntemi kullanılacak olup, data temini ve analizi için İtalya İstatistik Kurumu, Eurostat ve diğer uluslararası örgütlerin verilerinden yararlanılacaktır. Bu sayede AB'nin yapısal fonlarının etkinliği ölçülecektir.

Güney İtalya'nın yeterli gelişmişlik düzeyine sahip olamaması, özellikle iç politikada gelişmiş Kuzey ile arasında siyasi tartışmalara da neden olmaktadır. AB yardımlarından önemli derecede ve kesintisiz olarak yararlanan İtalya, bu bölgenin ekonomisinin belirli bir seviyede düzelmesini sağlamış olmasına ragmen, istenen seviyeye henüz ulaşamamıştır. Bu çalışma, Güney İtalya örneğinde AB politikalarının ulusal politikalar ile uyumlu çalıştığında nasıl başarılı olduğunu inceleyecektir. Bu bağlamda elde edilecek çıkarım, benzer ülke ve bölgeler için de aydınlatıcı olacaktır.

Anahtar kelimeler:bölgesel kalkınma, Mezzogiorno, Avrupa Birliği

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'de Sosyal Yardımların Bölgesel Etkinlik Analizi: 2005-2015 Dönemi

Raziye SELİM
Suat KÜÇÜKÇİFTÇİ

Özet

Bu araştırmada, Türkiye'nin bölgelerinde hanehalklarına yapılan sosyal yardımların gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerindeki etkisi belirlenecektir. Bu etkinin zaman içerisindeki seyri 2005-2015 döneminde incelenecektir. Bölgeler içinde sosyal yardımların varlığı ve yokluğu halindeki eşitsizlik ve yoksulluk ölçütleri karşılaştırılarak "sosyal yardımların bölgesel etkinlik analizi" yapılması hedeflenmektedir.

Sosyal yardımlar, gelir eşitliği yanında yoksulluğun azaltılması ve sosyal içermenin gerçekleştirilmesi amacıyla devletin son on yıllık dönemde giderek artan oranda kullandığı bir politika aracıdır. Araştırmamızda sosyal yardımların gelir eşitsizliğini azaltmadaki rolü, etkinliği irdelenecektir. Bu amaçla, veri seti olarak Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2006 yılı ve sonrası her yıl düzenli olarak derlediği Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi (GYKA) verileri kullanılacaktır.2005-2015 döneminde, sosyal yardımların, bölge ayrımında gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerindeki etkilerinin nasıl gerçekleştiği, "sosyal yardımların bölgesel etkinlik analizi" yardımıyla test edilecektir.Bu analiz, sosyal yardımlar politika aracının değerlendirilmesinin, gelir eşitsizliği ve yoksulluk ölçüleri üzerindeki etkileri yardımıyla yapılabilmesine yol açacaktır. Yazında, devletin vergi ve transfer politikalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi, Gini katsayısındaki yüzde değişim, Kakwani indeksi, Suits indeksi gibi ölçüler hesaplanarak değerlendirilir.

Bu araştırmada transfer gelirlerinin diğer bir deyişle hanehalklarına yapılan sosyal yardımların etkinliğinin ölçümünde, transfer gelirlerinin hanehalkı toplam gelirlerine yansıtılıp yansıtılmaması durumunda hesaplanacak Gini katsayısındaki yüzde değişim ölçüleri bölgesel bazda karşılaştırılacaktır. Sosyal yardımların etkinliğini ölçmek için bu araştırmada yeni bir bakış açısıyla Suits katsayısı bölgeler için hesaplanacaktır. Transfer ödemelerinin doğası gereği, en yoksul haneden geliri daha yüksek hanelere doğru gidildikçe azalan oranlı yapıda olması beklenir. Suits katsayısı ile azalan oranlılığın derecesine göre bölgeler sıralanacaktır. Böylece transfer gelirlerindeki artışın hangi bölgedegelir eşitsizliğini azaltma yolunda daha etkili olduğu söylenebilecektir.

Anahtar kelimeler: sosyal yardımlar, gelir eşitsizliği ve yoksulluk, azalan oranlılık

Türkiye'de Yaşanabilir Kent Olma Boyutlarının Mekânsal Oto Korelasyon Testleri Kullanılarak İncelenmesi

Aykut SEZGİN
Hasan Hüseyin YİĞİT
Yalçın YALÇINKAYA
Hakan DEMİRGİL

Özet

İller bazında karşılaştırmalar yapan çalışmalar Türkiye'de farklı çalışma sahaları için farklı periyodlarla gerçekleştirilegelmektedir. Deloitte'in desteğiyle hazırlanan rekabet endeksleri, İş Bankası desteğiyle hazırlanan gelişmişlik düzeyi araştırması ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun hazırladığı sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi karşılaştırmaları bunlara birer örnektir. Bazı devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının da iller bazında karşılaştırmalı istatistikler yayınladıkları görülmektedir. Öncülüğünü CNBC-E Business Dergisi'nin yaptığı yaşanabilir kentler sıralaması büyük ilgi görmüş ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından bu çalışmanın daha kapsamlı bir versiyonu 2016 yılının başında yayınlanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu OECD örneklerini baz alarak, 11 boyut ve 41 adet göstergeyi hiyerarşik eşit ağırlıklandırma yöntemine göre düzenlemiş ve her boyut için genel skor değerleri elde etmiştir. Kümelenme literatüründe sıkça kullanılan mekânsal oto korelasyon testleri, komşuluk matrisleri kullanarak belirlenen bazı değişkenlerin belli ölçeklerde mekânsal bağımlılığa sahip olup olmadıklarını test etmektedir. Bu çalışma, mekânsal oto korelasyon testleri içinde en çok kullanılan Moran ve Geary'ye ait endeksler üzerinden Türkiye İstatistik Kurumu'nun son yaptığı çalışma verilerini analiz edecektir. Böylece Türkiye'de iller arasındaki komşuluk ilişkisinin yani mesafenin, yaşanabilir kent olma özelliğini ne ölçüde etkilediği test edilmiş olacaktır.

Anahtar kelimeler: mekânsal oto korelasyon, yaşanabilir kentler, Türkiye

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Düzensiz Göçün ve Doğal Afetlerin Bölgesel Kalkınmanın Geleceğine Etkileri: Beklentiler ve Gerçekler

Murad TİRYAKİOĞLU

Özet

Çalışma, Türkiye'nin uzun yıllardır maruz kaldığı ve özellikle 2011 yılında yaşanmaya başlayan bölgesel karışıklık dolayısıyla Suriye'den yaşanan büyük göçün ve son yıllarda iklim değişikliğinin de tetiklediği afetleri dikkate alan bir çerçevede bölgesel kalkınma politikalarına ilişkin bir analiz yapmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda özellikle bölgesel olarak sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu bölgelerdeki değişiklikler, ortaya çıkan ekonomik ve toplumsal etkiler çalışmanın bir boyutunu oluşturmaktadır. İkinci boyutta ise iklim değişikliğinin ve küresel ısınmanın da etkisiyle yaşanma sıklığı ve şiddeti artan doğal afetlerin ekonomik ve toplumsal etkileri analiz edilmektedir. Türkiye'nin göç konusunda geçiş ülkesinden hedef ülkeye dönüşmesi ve iklim değişikliği konusunda ise ortalama sıcaklık değerlerinin yükselmesi ve yağış miktarının azalması bölgesel kalkınmanın planlanmasında dikkate alınması gereken girift bir yapının ortaya çıktığını göstermektedir. Bu süreç aynı zamanda iklim mülteciliğini ve iklim değişikliğine bağlı iç göçü de arttırarak bölgesel kalkınma paradigmasında yeni bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Çalışma sonucunda göçlerin ve afetlerin Türkiye ekonomisi için ortaya koyduğu fırsatlar ve tehditler tartışılarak bir bütünsel bir bölgesel kalkınma yaklaşımına ilişkin öneriler sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Göç, Afetler, İklim Değişikliği, Bölgesel Kalkınma

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Üniversitenin Konut Piyasasına Etkileri: Kütahya Kenti ve Dumlupınar Üniversitesi Örneği

Mehmet Ali TOPRAK
Şevket IŞIK

Özet

Üniversite, bulunduğu mekanda çok geniş etkiler yaratan bir kurumdur. Üniversitenin etkileri ile ilgi iliteratür gözden geçirildiğinde araştırmacıların genellikle üniversitenin harcama ve istihdam gibi ekonomik etkilerine odaklandığı görülür. Bu "ölçülebilir" etkilerin yanında üniversitenin kentin konut piyasası, göç ve demografik yapısı, ulaşım, sağlık, spor, sanat ve kültürel faaliyetler gibi bir çok mekânsal unsure etkileyebileceği açıktır. Ancak söz konusu mekânsal etkiler çoğunlukla gözardı edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Dumlupınar Üniversitesinin Kütahya kentinin konut piyasasına etkisini ortaya koymaktır. Üniversitenin kentteki varlığından kaynaklı olarak kente göç eden göçmenlerin ilk ve en temel ihtiyacı, hiç kuşkusuz barınmadır. Barınmaya olan talep Kütahya'nın konut piyasasında iki türlü etki yaratmıştır. Birincisi, ortaya çıkan yüksek talepten dolayı yeni konut alanlarının ortaya çıkması ve dolayısıyla kentin fiziksel olarak gelişmesi, ikincisi ise yeni göçmen profiline yönelik farklı nitelikte konut arzının ortaya çıkmasıdır. Başka bir ifadeyle, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya'nın konut piyasasında niceliksel olduğu kadar niteliksel dönüşümlere de yol açmıştır. Uydu görüntülerinin ve sahibinden.com.tr web sitesinden çekilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara gore Dumlupınar Üniversitesinin kuruluşu ile beraber Kütahya kenti özellikle Germiyan Kampüsü'ne (güney doğu) doğru olmak üzere gelişim göstermiştir. Ortaya çıkan yeni mahallelerin yanında inşa edilen konutların niteliğinde de değişimler yaşanmıştır. Ayrıca Kütahya kent merkezi için verilen konut ilanlarına bakıldığında eşyalı konut seçeneğinin de ön plana çıktığı belirlenmiştir. Söz konusu bulgular, üniversitenin orta ölçekli bir kentin konut piyasasına yaptığı etkilerin ortaya konması açısından ilgi çekicidir.

Anahtar kelimeler: Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Konut piyasası, Niceliksel ve niteliksel dönüşüm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bölge Kalkınmada Yerel Hizmet Birliklerinin Önemi: İç Anadolu Belediyeler Birliği

Azize Serap TUNCER
Demet CEYHAN

Özet

Günümüzde ölçeği büyüyen ve güçlenen yerel yönetimler, kalkınmayı yerel ölçekten destekleyen en önemli birimler haline gelmişlerdir. Ancak aynı süreçte, hizmet alanları da çeşitlenerek, çok büyük boyutlu yatırımlar gerektiren hizmet türleri işin içine girdiğinden, birlikler oluşturarak çalışma yöntemini seçmişlerdir. Atık bertaraf tesisleri, enerji ve altyapı yatırımları gibi yerel ölçek dışında bölgesel ölçekte yapıldığında daha etkin olabilecek hizmetleri etkin yürütme açısından son derece işlevsel bir araç olan birlikler, çalışmaların yürütülmesinde işbirliği ve yerel yönetimler arasında dayanışma kültürünü geliştirmesi bakımından da önemlidirler. Bu çalışmada bölge kalkınmada yerel hizmet birliklerinin önemi, yürütülen projelerin envanterinin oluşturulması ve yasal mevzuatın değerlendirilmesi yoluyla sergilenecek; örnek olarak da Kırşehir ilinin de içinde yer aldığı İç Anadolu Belediyeler Birliği çalışmaları bölgesel işlevleri açısından değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: kalkınma, yerel yönetimler, İç Anadolu belediyeler birliği

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Bölgesel Planlamada Kültür Varlıklarını Korumanın Önemi

Azize Serap TUNÇER
Cazibe AYDOĞAN

Özet

Bugün kentler, insanların yerel gereksinimlerini karşılamak için bir araya geldikleri demokratik yönetim ölçekleri olma özelliklerini yitirmiş olsalar da insanlığın temel yaşam ortamlarını oluşturmakta en yaygın araç olma özelliklerini korumaktadırlar. Dahası Weber'den bugüne kentin "aktif bir "bölgesel şirket"e dönüşme eğilimi" artarak sürmüş ve özellikle büyüyen kentlerin "küresel pazar"ın bağlantısı olarak yüklendikleri işlevleri de ekonomik değerlerini daha belirgin hale getirmiştir. Aynı tarihsel süreç izlendiğinde, ekonomik açıdan bölgeselliğin de önem kazandığını göstermektedir. Özellikle ulusüstü ekonomik örgütlenmelerde bölgeler arası farkların azaltılmasına yönelik çabalar, "ortak" değer ve amaçlar için "ekonomik farkların azaltılması" zorunluluğunun kabulüyle ilişkilidir. Bu nedenle her ne kadar metropol kentler, küresel ağa bağlantı uçları olarak işlev görmekte iseler de ekonomik gereklilikler onları "bölgesel bir aktör" olarak da konumlamaktadır.

Bu faktörlerin çapraz etkisiyle kent belediyelerinin özellikle misyon ve vizyonlarını tanımlarken, "dünya kenti olma" hedeflerini sıklıkla dile getirdikleri gözlenmekte ve bu hedefe ulaşmak için yerel kalkınma odaklı pek çok proje üzerinde çalıştıkları anlaşılmaktadır. İşte bu projeler içinde tarihi dokunun ve kültürel miras eseri olan yapıların korunması çalışmaları da önemli bir yer tutmaktadır. Urry'nin vurguladığı üzere, ticaretle doğan ve sanayileşmeyle birlikte parlayan kentler, bugün "sanayisizleşme"nin bir sonucu olarak bu küresel ağların yönetim merkezleri olmaya ve çekim unsuru olarak da hizmet ve ağırlıkla turistik işlev yüklenmeye çalışmaktadırlar. Çağdaş kent yönetimlerinin güncel sloganı olan "marka kent" olma çabası da bu süreci ivmelemektedir. Bugün hemen hemen tüm yerel birimlerde, tarihi dokunun ve kültürel miras eseri olan yapıların korunması çalışmaları yürütülmektedir. Bu çalışmalar, tarihe saygı amacı taşıdığı gibi, yerel kalkınma bakımından da işlevsel sonuçlar üretmektedirler. Sosyo-politik açıdan bakıldığında da siyasetin ana damarlarından biri olan kimlik politikalarının izlenmesi; tarihi kimliğin ve değerlerinin korunarak bir yandan küreselleşmenin homojenleştirici etkisine direnme; öte yandan da bu değerlere turistik işlevler yükleyerek aynı zincire eklemlenme çabası görülmektedir.

Bu çalışma doğal, tarihi ve kültürel değerlerin kent ekonomisine katkılarına odaklanmaktadır. Araştırmada veri toplama ve literatür incelemesi yöntemi izlenmiştir. Çalışmada öncelikle ekonomik ve sürdürülebilir kalkınma kavramı çerçevesinde bir çözümleme yapılmaktadır. Daha sonra Orta Anadolu'nun önemli bir kenti olan Kırşehir ekseninde ve Ahiler Kalkınma Ajansı proje verileri ile paralel şekilde, bölgedeki kentlerin projelerinin envanteri ve değerlendirmesi yapılacak; bu anlamda kent yönetimlerince uygulamaya konmuş olan son derece çok sayıda ve kapsamlı çalışmalar ile yerel ve bölgesel kalkınma açısından koruma çalışmalarının rolü değerlendirilecektir. Sonuçta ise çalışmanın geneli dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmakta ve bazı önerilerde bulunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: kentleşme, tarihi koruma, ekonomik ve sürdürülebilir kalkınma

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İstanbul Metropolitan Alanında Yaratıcı Endüstri Kümeleri ve Yer Seçimleri Üzerine Bir İnceleme: Yol Ağı Şebekesi ve Kentsel Arazi Kullanım İlişkisi

Eda ÜNLÜ YÜCESOY
Burcu ÖZDURU

Özet

Yaratıcı endüstriler, küresel kentler için başat sektörlerden biri haline gelmektedir. Kentler yaratıcı sektörleri, barındıkları teknolojik ve ekonomik potansiyelleri ve kentlerdeki diğer iktisadi yapılarla etkileşimleri ile çoğalan katma değerleri kent sınırları içinde barındırmak isterken, kültür endüstrileri ve ekonomileri ile bütünleşen yaratıcı sınıfları kendilerine çekmeye çalışmaktadır. Yaratıcı endüstrilerin kentlerde oluşturduğu yığılmalar birçok araştırmada ve yayında olumlu değerlendirilmekte, kentsel politika ve planlama çalışmalarına yansıtılmaktadır. Yaratıcılık ve yenilikçilik konusunun bölgesel ölçekte izi sürülebilmekte, ancak kent-içi yığılma ve kümelenme konusunda sektör temelli çalışmalar öne çıkmaktadır. Öte yandan, son yıllarda Coğrafi Bilgi Sistemleri'ndeki gelişmeler ile kent ölçeğinde ve alt ölçeklerde mekânsal yapıya dair çok çeşitli bilgilerin analiz edilmesi mümkün olabilmiştir. Kentsel morfoloji analizi araçlarından biri olan sDNA[2] , yol ağı incelemeleri, arazi kullanım çeşitliliği, yoğunluk gibi yapılı çevre özelliklerini beraber inceleyerek çok-ölçekli ilişkileri ortaya çıkarması ile önemli bir kapasite yaratmaktadır.

Bu bildiride 2013-2016 yılları arasında yürütülen TUBİTAK projesi kapsamında gerçekleştirdiğimiz İstanbul Metropoliten Alanı mekânsal ağ analizlerinden ilçe ölçeğinde seçilen yaratıcı endüstri kümelenmeleri ile yapılan çalışmalar ortaya konacaktır. Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) programlarına eklemlenebilen Mekansal Tasarım Ağ Analizi (sDNA+) modülü ile tüm İstanbul metropoliten alanı yol ağı geometrik ve topolojik özellikleri ölçülmüş ve çoklu indeksler hesaplanmıştır. "Kentsel faaliyetler ve gelişimleri ile mekânsal ağlar arasındaki ilişki ağların merkezilik (network centrality) seviyesi ile ölçülebilir" hipotezinden yola çıkılarak ağların mekânsal yapısı ve farklı yaratıcı endüstri kümeleri arasındaki ilişki incelenmektedir. Çalışma, yaratıcı endüstriler başlığı altında toplansa da çok farklı mekânsal örgütlenme ve kümelenme gösteren kentsel faaliyetlerin farklılaşan ve çeşitlenen yol ağı merkezilik özellikleri üzerinden kentsel politika ve projeleri geliştirilmesinde etkili bir gösterge oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: yol ağı tasarımı, İstanbul yaratıcı endüstri kümeleri, ağ merkezilik analizi

[2]Spatial Design Network Analysis (sDNA+): Bu modül Cardiff Universitesi Planlama ve Coğrafya bölümünde geliştirilmiştir: School of Planning and Geography and the Sustainable Places Research Institute. Cooper, C., Chiaradia, A., Webster, C. (2016) Spatial Design Network Analysis software, version 3.4, Cardiff University, http://www.cardiff.ac.uk/sdna/

İstanbul'da Organize Gıda Perakendesi Yer Seçimi Süreçlerinin Dinamikleri

Başak URAZ
Gülden ERKUT

Özet

Türkiyede 1980'lerden itibaren küreselleşme ve neoliberal politikaların etkisiyle, sermayenin uluslararasılaştığı, yabancı sermayenin Türkiye perakende pazarına girdiği ve tüketimin yaşam tarzı haline geldiği bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreç, dinamik bir yapıya sahip olan perakende sektörünü büyük ölçüde etkilemektedir. Perakendeciler içinde bulundukları yoğun rekabet ortamında var olabilmek için; yeni pazarlara açılmaya, satın alma ve birleşme yöntemleriyle büyümeye ve yeni perakende formatları oluşturmaya başlamıştır. Bu değişim süreci politik-ekonomik perspektiflerden etkilenen ve mekan ile perakende-tüketici arasındaki ilişkiyi çift taraflı ve karşılıklı belirleyici olarak gören *"Yeni" Perakende Coğrafyası* kavramsal çerçevesi üzerinden açıklanacaktır.

Bildirinin amacı, toplam perakende satışlarının büyük bir bölümünü oluşturan gıda perakendesi ve değişimin en fazla gözlemlendiği İstanbul metropoliten kentine odaklanarak, '*İstanbul'un organize gıda perakende coğrafyasındaki dönemsel değişimleri açıklamak ve firmaların yer seçiminde etkili olan faktörleri*' ortaya koymaktır.

Bu amaca bağlı olarak kurgulanan iki katmanlı araştırma yöntemi; dönemsel ve zaman kesiti boyutlarını kapsamaktadır. Öncelikle; yapısal ve mekansal değişimlerin gözlemlenmeye başladığı 1980 yılından 2015'e kadar 35 yıllık bir süreci kapsayan dönemsel değişim ve kırılma noktaları araştırılmıştır. Bu kapsamda, 1980 yılından itibaren Türkiye'de organize gıda perakendesinde yaşanan değişim açıklanmış ve İstanbul'da, organize gıda perakendesindeki ana aktörlerin kent içerisinde mekansal yayılım süreci dönemsel olarak saptanmıştır. Bu çalışma ile, İstanbul'da büyük ölçekli gıda perakendecilerinin rekabetiyle başlayan ve ucuzluk marketlerinin hakimiyetine kadar uzanan değişim süreci mahalle ölçeğinde betimlenmiştir. Araştırmanın evreni, İstanbul'un 39 ilçe ve 937 mahallesini kapsamaktadır. Örneklem çerçevesi ise, 2014 yılı itibariyla İstanbul'da bulunan organize gıda perakendecileri arasından kentte kapladıkları toplam satış alanı 50.000 m2 ve üzeri olan firmalardan oluşmuştur.

Çalışma örnekleminde toplam 39 ilçe ve 683 mahalle yer almaktadır. Perakende coğrafyasındaki dönemsel değişimlerin analizini yapabilmek için İstanbul'da bulunan ve toplam satış alanı 50.000 m2 ve üzeri olan 10 firmaya ait toplam 4517 adet gıda perakendecisine ilişkin firma adı, marka, toplam satış alanı, mağaza sayısı, mağaza türü ve açılış / kapanış tarihleri bilgilerinin yer aldığı bir veritabanı oluşturulmuştur. Her bir marketin adres bilgisi İBB Şehir haritasında tespit edilerek, koordinatları GIS ortamına aktarılmıştır. Bu veri tabanı ArcMap programı ile haritalandırılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise, 2014 yılı verileri ile zaman kesiti analiz yapılmıştır. Organize gıda perakendecilerinin mekanda yer seçimi; nüfus, gelir ve arazi değeri değişkenleri ile ilişkisi bağlamında analiz edilmiştir. Bu amaçla, 2012 yılı verileriyle oluşturulan veri tabanı 2014 yılı Kasım ayındaki duruma göre güncellenmiştir. Farklı türdeki organize gıda perakendecilerinin yerseçim dinamiklerinin de farklı olacağından varsayımla bu analiz; toplam organize gıda perakendecileri; ucuzluk marketleri ve büyük ölçekli marketler (satış alanı 2500m2 ve üzeri) olmak üzere üç grup olarak ayrıştırılarak incelenmiştir.

Organize gıda perakendecilerinin yerseçimini etkileyen değişkenleri belirlemek için marketlerin sayısı ile nüfus, arazi değeri ve hanehalkı geliri arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla yapılan

bu analizde, İstanbul gibi çok merkezli bir metropolün hem farklı merkezleri, hem de çeperlerindeki perakende coğrafyasını anlayabilmek için mekansal farklılıkları göz önüne alan Coğrafi Ağırlıklı Regresyon (CAR) analizi kullanılmıştır.
Sonuç olarak, çalışmada İstanbul'da, gıda perakendesindeki ana aktörlerin kent içerisindeki mekansal yayılım süreci analiz edilerek organize gıda perakendecilerinin kent içerisinde hem dağılım ve farklılaşma sürecinin dinamikleri ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: yer seçimi dinamikleri, organize gıda perakendesi, yeni perakende coğrafyası

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Planlama Sürecinde Karar Alımı: Modeller ve Tipolojiler

Aydın USTA

Özet

Yönetimin birinci ve temel işlevi olan planlama, bir amacın gerçekleştirilmesi için, nelerin, nasıl, neden, ne zaman, ne ile ve kim tarafından yapılacağının önceden kararlaştırılarak bir hareket tarzının belirlenmesi olarak tanımlanabilir. Planlama gerçekte düşünsel bir süreci, karar alımını, evrelere göre işleri organize etmeyi ifade eder. Bir aktivite olarak planlama, amaçları, bunlara ulaşmak için kullanılabilir araçları, eylem planlarını belirlemeyi içerir.

Yöneticiler planlama sürecinde çok sayıda karar almak durumundadırlar. Alınan bu kararlardan önemli bir kısmı planın başarısı açısından yaşamsal öneme sahiptir. Çünkü uygun olamayan bir karar alımı, özellikle stratejik planlarda, stratejik amaçlara ulaşmayı engelleyebilir. Bu bağlamda çalışmanın konusunu, planlama sürecindeki karar alma süreci oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmada karar alımı süreci ile ilişkili olarak model ve tipolojilere de yer verilmektedir.

Karar alımı, amaç ve hedefleri gerçekleştirmek üzere, var olan seçenekler arasından en uygun hareket biçiminin seçilmesidir. Karar alımı olgusu, gerçekte planlamanın esasında mevcuttur. Yöneticilerin temel görevi sürekli karar almaktır denilebilir. Çünkü yönetici, devamlı bir şekilde, ne yapılacağını, kimin yapacağını, ne zaman, nerede ve ne şekilde yapılacağını seçmek durumundadır. Bu anlamda akılcı karar alımı süreci somut işlem basamaklarını içerir. Kısacası karar almak, bir problemi çözmek amacıyla, çok sayıdaki olasılık arasından bir seçim yapmaktır. Karar alımı bir sürece tekabül eder ve var olan stratejiyi değiştirmeyi esas alır. Üzerinde anlaşmazlık konusu olan bir sorun ile ilgili iradi bir eylemdir. Karar alımında çok sayıda birey, bir problem üzerinde düşünerek çok sayıdaki seçenek arasından birisini seçmektedir. Tarihsel süreç içerisinde planlama uzmanları tarafından bu alanda farklı teoriler geliştirilmiştir. Bu teorilerin birçoğu karar alımı modeli ve karar tipolojilerine ilişkindir. Literatürde yer alan bu modeller, klasik ya da rasyonel model; politik model; psikolojik model adlarıyla anılmaktadır. Karar tipolojileri ise stratejik, taktik ve operasyonel olmak üzere üç kümeye ayrılmaktadır. Bunlardan her birinin (*model ya da tipoloji*) yaklaşımının farklı olduğu söylenebilir. Ayrıca bu model ve tipolojiler, planlamada karar alımı sorunsalına ışık tutmaktadır. Planlama süreci ile adeta iç içe olan karar süreçleri önemine göre, organizasyonel, yönetsel ve stratejik olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. *Stratejik kararlar,* tanımları gereği organizasyondaki etkileri önemli olan kararlardır. Buradaki stratejik kararlar geleceğe yönelik amaçlarla ilişkilidir. Çalışmada bilgiye ulaşmada, sosyal bilimlerde araştırma yöntemlerinden, "dolaylı ve alıntısal araştırma yönteminden" yararlanılmıştır. Bu anlamda planlama sürecindeki karar alımına ilişkin yerli ve yabancı literatür taranmış, ilgili yöntem, teknik ve analizler gözden geçirilmiştir. Bu yöntem sayesinde ulaşılan bilgiler, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Karar alımı sürecinde belirli bir işlemler dizisine uymanın gerekliliği araştırmanın en önemli bulgusudur. Söz konusu karar alımı sürecinde öncelikle problemin farkında olunması, tanımlanması; daha sonra çözüm yolarının araştırılması, değerlendirilmesi; arkasından uygun bir seçimin yapılması, uygulamaya konulması ve kontrol; sürecin ana işlem basamaklarını oluşturmaktadır. Sayılan tüm bu algoritmik işlemler geleneksel ve stratejik planlamada karar alımı yöntemleri açısından önem taşımaktadır.

Planlama sürecinde yerinde bir karar alımı için kuşkusuz gerekli bilgiye sahip olmak gerekir. Çünkü ulaşılan bu bilgiler sayesinde ancak en uygun karar alınabilmektedir. Alınan bu kararlar neticesinde ise planın öngördüğü etkililiğe, verimliliğe ve performansa ulaşılabilmektedir. Bu anlamda yeterli bilgi veya dokümanlara sahip bulunan karar vericilerin, planlamada başarıya ulaşacağı iddiası ise araştırmanın ana hipotezini oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: planlama, karar alımı, strateji

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kent Yoksulluğunun Değişen Çehresi ve Yeni Mekansal Karşılıkları

Aysu UZSAYILIR
Yüksel DİNÇER
Tüzin BAYCAN

Özet

Göç, her şeyden önce bir yaşam deneyimi kaybıdır. Bu nedenle, göçle birlikte az ya da çok, geçici ya da kalıcı bir yoksullaşma yaşanmaktadır. Yoksulluğun biçimleri, tarihsel süreçte yaşanan farklı göç biçimlerine göre değişmektedir. Bizim bu çalışmada üzerinde durduğumuz başlıca konu, modern toplum yapısında sanayileşmeye, üretim ve işgücündeki değişime bağlı olarak kırdan kente göç sonucu ortaya çıkan yoksullaşma ile küreselleşme sonrası kentlerde oluşan yoksullaşma arasındaki farklılıklardır. Sanayileşmeye bağlı göçle birlikte Türkiye'de, yeni gelinen yerde iş bulma ve konut edinmeyi sağlayan, dayanışmacı bir uyum mekanizması olarak, "gecekondu" ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde yoksulluk, dayanışma gruplarının dışında kalan, tutunamayan aileler dışında, genel olarak geçici bir süreçtir. Küreselleşme, sanayisizleşme, aşırı kentleşmeyle birlikte ise, yeni gelen göçmenler kentte artık, dayanışmacı uyum mekanizmaları yerine, güce dayalı ilişkiler ağıyla karşılaşmaktadır. Bu ağa nüfuz edemeyen veya ağdan dışlanan yoksul veya sınıf altı nüfus yeni kent yoksullarını oluşturmaktadır. Yarı dönüşmüş gecekondu bölgelerinde veya kentin eski mahallelerinde yer alan eski ve sağlıksız konutlarda kendini gösteren bu yoksulluk biçimi, geçmiştekine göre, hem daha fazla sayıda insanı kapsamakta, hem de çok daha fazla "kalıcı" özellikler göstermektedir. Yoksulluğun artmasıyla birlikte, kalıcılaşması da söz konusudur. Bu çalışma, göç ve yoksulluğun değişen biçimleri, değişen işgücü ve mekânsal karşılıklarına odaklanmakta ve yoksulluğun giderilmesi yönünde sürdürülebilir gelişme hedeflerinin dünyada ve Türkiye'de ne ölçüde başarıya ulaştığını irdelemektedir.

Anahtar kelimeler: toplumsal değişim, göç, kent yoksulluğu

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Bölgesel Kalkınma Planlamasında Yaşanan Dönüşüm

Sabâ YAĞCI

Özet

Çalışmanın amacı, 1980 sonrası dönemde Türkiye'de küreselleşmenin de etkisiyle bölgesel kalkınma planlamasında yaşanan değişimi incelemektir. Bu çerçevede kalkınma planları incelenerek kalkınma planlarının bölgesel politikalarında yaşanan değişimler ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Öncelikle bölge kavramı tanımlanarak bölge planlaması anlatılmaya çalışılacak, ardından 1980 sonrası kalkınma planlarındaki bölgesel politikalar incelenecektir. Bölgesel kalkınma temelde yerelden başlayarak genele yayılan bir kalkınmayı hedefler. Bölgesel politikalar ise devlet destekli yapılmakta olup ulusal kalkınmanın önemli bir parçasıdır. 1980 sonrası küreselleşmenin etkisiyle gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye'de de bölgesel politikalarda değişmeler olmuş ancak bölgesel farkları azaltmamış ve istenilen düzeye ulaşmamıştır. 1980 sonrası Türkiye'de neoliberal politikalar çerçevesinde rekabete dayanan bölgeselcilik kavramı ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte rekabetin artması, kalkınma anlayışının önemini yitirmesi ve devlet desteğinin azalması ile birlikte bölgeler arası farklar artmıştır. Neoliberal politikaların ardından gelişen yeni bölgeselcilik kavramı kimi bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının giderilmesine yönelik uygulanan politikaların başarısızlığı sonucunda ortaya çıkmıştır. Özellikle 2000'li yıllardan sonra küreselleşmenin etkisiyle yeni bölgeselcilik kavramı iyice yerleşerek günümüze kadar gelmiştir. AB bölgesel politikalarının temel uygulayıcı kurumları olan Kalkınma Ajansları ülkemizde açılmıştır. Yerel kaynakların harekete geçirilmesi hedeflenerek Kalkınma Ajansları eliyle AB fonlarıdağıtılmaya başlanmıştır. AB uyum sürecine bağlı olarak bölgesel politikalarda değişmeler olmuştur. Sosyal sermaye kavramı öne çıkarılarak az gelişmiş bölgelerde sosyal sermaye kavramının yokluğuna vurgu yapılmıştır. Bölgeler arası dengesizlikleri gidermede sosyal sermayenin önemine, bilgiye, yeniliğe, yerelden gelen taban desteğinin ne kadar önemli olduğu plan hedeflerine yansımıştır. Bu hedeflerin başarıya ulaşıp ulaşmadığı ise çalışmamızda incelenecektir. Bu çalışma ile kalkınma planlarındaki bölgesel politikaların hedeflediği bölgesel dengesizliklerin giderilmesi amacına ulaşıp ulaşmadığı incelenerek 1980 sonrası dönemde kalkınma planlarında yer alan bölgesel politikaların değişimi anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Bölgesel Planlama ve Kalkınma, Kalkınma Planları, Bölgesel Politikalarda Dönüşüm

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye'nin Uluslararası Öğrenci Literatürü: Geleceğe Yönelik Bir Araştırma Gündemi Önerisi

Mustafa YAKAR
Bülent YILMAZ

Özet

Küreselleşmeyle birlikte eğitim ülkelere özgün karakterinden sıyrılarak küresel nitelik alacak şekilde dönüşüm geçirmeye başlaması aynı zamanda öğrenen-öğreten hareketliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, ülkelerin dünyaya eklemlenme süreçleri yükseköğretime de "uluslararasılaşma" katarak başta uluslararası öğrenci akışları olmak üzere bir dizi değişiklikler yaşanmaktadır. Her geçen yıl artan boyutlarda uluslararası öğrenci hareketliliğinin küresel görünümünde Türkiye, özellikle 2010 sonrasında 4 kattan fazla artarak 100.000'i aşan uluslararası öğrenci sayısı ile çevresinde bölgesel çekim merkezi olarak kendini göstermeye başlamıştır.

Türkiye'nin uluslararası düzlemde öğrenci hareketliliğinde gelen öğrenci sayısındaki değişim başta üniversiteler olmak üzere akademik çevrelerce de ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Bu ilginin en somut göstergelerinden birisi de uluslararası öğrencileri konu alan araştırmalardaki son zamanlarda görülen artıştır. Toplumsal olarak da giderek görünürlüğü artan bu yeni "göçmen" kitlesine yönelik araştırmaların derlenerek içerik analiziyle incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma, sonuçları itibariyle de mevcut araştırmaların ne yönde geliştirilebileceği ile henüz çalışılmamış yönlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma gündemi önerisi sunma gayesi taşımaktadır.

Türkiye'deki uluslararası öğrencilere yönelik literatür bu araştırmanın verilerini oluşturduğundan doküman incelemesi yoluyla elde edilen bilimsel makaleler, kitaplar, kitap bölümleri, tezler, raporlar ve yayınlanmış bildirilerden oluşan 290 yayın içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma konusu ve sorunsalı, veri ve yöntem, kavramsal ve kuramsal çerçeve ile önerilere yönelik sorgulamalar sonucu kategoriler oluşturulmuş ve elde edilen sonuçlar nicel ve nitel verilere dönüştürülerek analiz edilmiştir.

Uluslararası öğrenci sayısındaki artış bu öğrenciler üzerine yapılan araştırmalarda görünür hale gelmiştir. Nitekim, yapılan doküman incelemesi sonucunda, 1991 yılından günümüze kadar 87 makale, 71 tez, 8 kitap, 4 rapor, 21 proje ve 99 bildiri olmak üzere toplamda 290 yayın tespit edilmiştir. Bu yayınların yıllara göre dağılımında, uluslararası öğrenci sayısının gelişimi ile bu öğrenciler üzerine yapılan araştırma sayısının gelişiminin eş zamanlı olarak birbirine paralel bir trendle artış gösterdiği saptanmıştır.

Yapılan içerik analiziyle oluşturulan tematik konu dağılımı kategorilerine, göre araştırmaların büyük bir çoğunluğu (%42,3) uluslararası öğrencilerin uyum ve sorunlarına yönelik olduğu, buna karşılık kültürleşme, öğrenci hareketi/göçü veya gelecekteki niyetleri gibi pek çok konuda çok az araştırma olduğu belirlenmiştir.

Uluslararası öğrencilere yönelik araştırmaların henüz çok yeni olması konunun disiplinler arası yaklaşımla ele alınamadığından dolayısıyla farklı disiplinlerin metodolojik ve teorik birikimlerinin aktarımından bahsetmek güçtür. Nitekim araştırmaların yarısının nicel yöntemler, %23'ünde ise nitel yöntemlerin kullanılmış olması yanında sadece %4'ünde (8 çalışma) bir teorik çerçevenin olması bunu doğrulamaktadır.

Araştırmaların ortaya koyduğu bir dizi öneri bulunmakla birlikte, önerilere yönelik geliştirilen kategorilerde en önemlisi uluslararası öğrencilerin sorunları, danışmanlık hizmetleri ve uyum

sağlamaya yönelik olduğu saptanmıştır. Bunun dışında, yapılması önerilen araştırmalar ile politika ve yasal düzenlemelere yönelik öneriler de bulunmaktadır.
Uluslararası öğrencilere yönelik araştırma sayısında bir artış olmakla birlikte yapılan araştırmaların; tematik konu çeşitliliği ve araştırma sorunsalının sınırlı, nicel yöntemlerin ağır bastığı, kavramsal ve kuramsal çerçevenin çoğunluğunda olmadığı, ulaşılan sonuçlar ve getirilen önerilerin gerek politika oluşturmada gerekse evrensel bilgi birikimine katkısının düşük olduğu söylenebilir. Dolayısıyla yapılan bu literatür incelemesi sonucunda araştırmacılar için bundan sonrasına yönelik bir araştırma gündemine ihtiyaç olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, birisi yapılan araştırmalara diğer ise yeni konu ve sorunsallara yönelik bir araştırma gündemi önerisi sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Uluslararası Öğrenciler, Araştırma Gündemi, Türkiye

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Yerel Perakendecilerin Direnme, Dayanıklılık ve Yeniden Uyarlanma Stratejileri: Eskişehir Örneği

Nuri YAVAN
Utku Eren BAĞCI

Özet

Bu çalışmanın amacı, gıda perakendeciliği sektöründe faaliyet gösteren geleneksel perakendeciler olan bakkal ve marketler ile modern perakendeciliği temsil eden yerel market zincirlerinin teknolojik, finansal ve rekabet gücü açısından büyük bir güce sahip küresel ve ulusal market zincirlerinin faaliyetlerinden nasıl etkilendiği ve bu etkilere karşı nasıl stratejiler izledikleri ortaya koymaktır. Türkiye'de modern perakende zincirlerinin farklı özelliklerine yönelik çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, geleneksel marketler ile yerel zincirlerin küresel ve ulusal perakende zincirleriyle kent ölçeğinde nasıl rekabet ettikleri ve piyasada tutunabilmek adına nasıl stratejiler geliştirdiklerine dair bildiğimiz kadarıyla hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada geleneksel firmalar ile yerel perakende zincirlerinin küresel ve ulusal organize perakende zincirleri karşısında faaliyetlerini sürdürmek ve varlığını devam ettirebilmek adına uyguladığı stratejiler Katz'ın (2004) önermiş olduğu *resilience* (dayanıklılık), *reworking* (yeniden uyarlanma) ve *resistance* (direnme) üçlü çerçeve kullanılarak analiz edilmektedir. Ayrıca bu üçlü çerçevenin yanısıra yerel perakendecilerin ulusal ve küresel zincirler karşısında elde ettiği bazı rekabetçi avantajlar, temelde yerele uyum sağlama derecesini ifade etmek için kullanılan teritoryal gömülülük (*territorial embededdness*) kavramı bağlamında açıklanmaktadır. Dolayısıyla çalışmada geleneksel bakkallar ve marketler ile yerel market zincirlerinin kendi aralarında ve özellikle de ulusal ve küresel market zincirlerine karşı farklı gömülülük derecelerinin bulunduğu ve bunun bakkallar, marketler ve yerel market zincirleri için rekabetçi üstünlük sağladığı varsayılmaktadır. Yukarıda belirtilen argümanlar Eskişehir kenti özelinde test edilmiştir. Bu amaçla ilk aşamada Eskişehir Ticaret Odası ve Bakkallar ve Bayiler Esnaf Odası'ndan kentte faaliyet gösteren bakkal ve marketlere ait veriler ile zincir marketlerin kurumsal internet sitelerinde yer alan veriler temel alınarak CBS ortamında Eskişehir'de yer alan bakkal ve marketlerin coğrafi dağılımı ve yer seçim özellikleri analiz edilmiştir. İkinci ve en önemli aşamada ise, Eskişehir'deki bakkallar, marketler ve yerel market zincirleriyle yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapılarak saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Son olarak uygulanan mülakat sorularına bakkalların, marketlerin ve yerel market zincirlerinin vermiş olduğu yanıtlar Katz'ın üçlü kuramsal çerçevesi olan "dayanma", "yeniden uyarlama" ve "direnme" kavramları ile "yerel gömülülük" çerçevesi altında değerlendirilip, elde edilen sözel nitel veriler kodlama, temalaştırma ve tanımlama yoluyla çözümlenmiştir. Bu sonuçlara göre, geleneksel bakkal ve marketler ile yerel market zincirlerinin ulusal ve küresel market zincirlerine karşı gerçekleştirmiş olduğu stratejilerin yaygın olarak *dayanıklılık (esneklik)* ve *yeniden uyarlanma* kapsamında olduğu görülmektedir. *Direnme* perakendecilerin hemen hiç başvurmadıkları bir stratejidir. Yereldeki perakendeciler ulusal ve küresel market zincirlerinden gelen rekabetçi baskıyı en çok yeniden uyarlanma ve adaptasyon yoluyla savuşturmaktadırlar. Ayrıca yerel bakkal ve marketlerin tüketici olan mahalle sakinleri arasında kurulan sosyal ilişkilerin derinliği ve güçlü güven ilişkileri onların tüketim tercihlerini yakından gözlemleyerek kendini buna adapte etme yerel ölçekte teritoryal olarak gömülü olmalarını sağlamaktadır ki böylelikle söz konusu perakendeciler değişen pazar koşullarına karşın mevcut pratiklerinde büyük değişiklikler yapmadan rekabetçiliklerini korumaya ve hatta güçlendirmeye çalışmaktadırlar.

Anahtar kelimeler: Yerel Market Zincirleri, Rekabet Stratejileri, Ekonomik Coğrafya

Pendik İlçesi'nde Bulunan Mesleki ve Teknik Liselerin ve Meslek Yüksek Okulları'nın İş Kolları Yönelim Haritasının Belirlenmesi

Burcu YAVUZ TİFTİKÇİGİL
Tuna USLU
Serkan SOYAK
Tolga SEZDİ

Özet

Türkiye'de piyasanın ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikli işgücünün yetiştirilebilmesi amacıyla eğitim müfredatlarının yenilenmesi, eğitim hizmeti veren kurumlar arasında işbirliğinin sağlanması ve örgün ve yaygın eğitim faaliyetlerinin kapsamlı ve bütüncül bir şekilde hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla ele alınması en önemli politika alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu politikaların başarılı bir şekilde uygulanabilmesinde üniversiteler kilit öneme sahiptirler. Bu çerçevede üniversitelerin temel amaçlarından biri bölgesel istihdama ve kalkınmaya katkı sağlamaktır.

Bu çalışmanın amacı Pendik İlçesi'nde bulunan mesleki ve teknik liselerin ve meslek yüksekokulllarının iş kolları yönelim haritasının belirlenmesidir. Çalışma sonunda bu eğitim kurumlarının uyguladıkları programların hangi sektörlere ve iş kollarına yönelik emek gücü yetiştirdikleri Avrupa Birliği Mesleki Yeterlilikleri çerçevesinde tanımlanan mesleklerle eşleştirilecektir.

Mesleki programların ve kontenjanların harita üzerine konumlandırılması ArcGIS 9 üzerinde editleme ile gerçekleştirilecektir. Analizlerden elde edilen veriler birleştirilerek, ilçedeki teknik ve mesleki liselerin ve meslek yüksekokullarının iş kolları kümelenmesi ortaya konacaktır.

Anahtar kelimeler: mesleki yeterlilik, iş kolları yönelim haritası, teknik ve mesleki eğitim

Metropoliten Bölgelerde Mekansal Planlamaya İlişkin Yeni Gelişmeler

Reyhan YILDIZ
Aslı DURAL

Özet

Tüm dünyada mekansal planlama alanı 1980'lerden bu yana yeni planlama yaklaşım ve yöntemlerini içermeye başlamış, yeni politika gündemleri ve yeni örgütlenme biçimleri ile daha esnek bir yaklaşım olarak stratejik mekansal planlama, planlama alanının gündeminde yer almaya başlamıştır. Mekansal planlama, bir yandan küreselleşme süreçlerine ayak uydurmak için rekabet edebilirlik politikasını gündemine alırken; diğer yandan yerele özgü değerlerin korunması ve kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi konularını temel politika konuları olarak benimsemiştir. Bununla birlikte, bu yaklaşım geleneksel sektörel politikaların ayrımlarını aşan, bütünsel ve koordine edilmiş perspektiflerin geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. 1990'lı yıllardan günümüze, ağırlıklı olarak metropolitan bölge ölçeğinde Avrupa'daki stratejik mekansal planlama örnekleri ve uygulamaları literatürde önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmalar, Avrupa ülkelerini eksen almakla birlikte, genelde planlama bilim alanına hem kuramsal hem de uygulama açısından önemli ve yararlı referanslar sunmaktadır. Avrupa mekânsal planlama pratikleri içinde birleşen ve ayrışan, benzerlik ve farklılaşmaları ile literatürde yer alan birçok örnek bulunmaktadır. Bu örnekler içinde temelde belirgin benzerlikler bulunmasına rağmen, ülkelerin yasal ve yönetsel çerçeveleri; planlama araçları; kurumsal bağlam ve yönetişim kültürleri; politika hedefleri ve öncelikleri; mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik sorunları açısından farklılıklar bulunmaktadır. Genel bir perspektiften, bu çalışmalarda kurumsal kapasitenin ve işbirliğine dayalı yönetişim kültürlerinin geliştirilmesi konusunun stratejik mekânsal planlama sürecinin esas yönleri olarak tanımlandığı görülmektedir. Metropoliten politikaların geliştirilmesinde; uluslararası, özellikle Avrupa ölçeğinde politika programları ve ülkesel politikalar, uluslararası ve yerel ölçekte çeşitli ekonomik ve kültürel ağlar, ve metropolitan bölge ölçeğinde koordinasyon ve mekânsal planlamaya yönelik yeni metotlar etkili olmaktadır. Metropolitan bölge ölçeğinde koordinasyona yönelik yeni yaklaşımlar, ölçekler arasında ekonomik ve kültürel konuları bütünleştirmek üzere, özel sektör ve çeşitli kamu kurumları arasında işbirliğini ve bölgeler arası stratejik ortaklıkları temel almaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda metropolitan stratejilerin geliştirilmesi sürecine ilişkin yeni araştırmaların planlama sistemleri ve katılımcı planlama süreçleri; mekansal strateji planlarının değerlendirilmesi, uygulanması ve etkileri ve metropoliten planlamada sınır ötesi işbirlikleri konuları üzerine odaklandığı görülmektedir.
Bu çalışmada, metropolitan bölgelerde stratejik mekânsal planlamayailişkin güncel gelişmelerin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede; mekansal planlama ve stratejik mekansal planlama, metropoliten bölge ölçeğinde yönetişim ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, Avrupa'da mekansal planlama ile metropolitan bölgelerde stratejik mekansal planlamaya ilişkin yeni gelişmelerin sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Metropoliten bölgeler, mekansal planlama, güncel gelişmeler

Rüzgâr Enerji TesisleriniYerel Ekonomik Etkilerinin Algılanması: Çeşme Örneği

Mutlu YILMAZ
Çağdaş KILIÇ

Özet

Günümüzde yaygın bir kanı olarak rüzgâr enerjisi en temiz enerji türlerinden biri olarak görülmektedir. Buna karşın özellikle rüzgâr enerji santrallerinin kurulduğu alanlarda bu enerji türü ve onunla ilişkili sistemlerin sosyal kabulüyle ilgili önemli tartışmalar bulunmaktadır. Bu tartışmalar arasında rüzgâr enerji tesislerinin yerel bölgelerde ekonomik etkileri ve yerel kalkınma aracı olarak görülebileceği önemli bir yer kaplamaktadır. Munday vd. (2011:3) rüzgâr enerji sahalarının yerel için ekonomik katkılarını; a) Geleneksel ekonomik faydalar (kira getirisi, müteahhitlik hizmetleri, istihdam vb.), b) Yerel topluluklara mali yardımlar (topluluk mülkiyeti, fonlar, sponsorluklar, ucuz elektrik vb.), c) Yerel varlık ve tesisler türünden katkı (peyzaj geliştirme, turizm tesisleri, yol vb.), d) Sağlanan diğer yerel hizmetler (eğitim ziyaretleri vb.), ve son olarak e) Geliştirme sürecindeki yatırımlar olarak sıralamaktadır.
Çalışmanın amacı literatürde ağırlıklı olarak ekonometrik analizlerle anlaşılmaya çalışılan katkıları farklı olarak algıdüzeyinde ölçmek ve rüzgâr tesislerinin kalkınma aracı olarak görülüp görülmediğini ve de bunun sosyal kabulü nasıl etkilediğini sorgulamaktır. Bu doğrultuda, 0 yıl önce Türkiye'nin ilk ticari rüzgâr enerji sahasının kurulduğu İzmir'in Çeşme İlçesi araştırma sahası olarak seçilmiştir. Söz konusu ilçe ayrıca Türkiye'nin en önemli turizm merkezlerinden birisidir. Araştırmanın verileri kilit paydaşlarla yapılan 25 yarı yapılandırılmış görüşme ve Çeşme'nin 25 mahallesinde yerleşimcilere uygulanan 400 anketle toplanmıştır. Rüzgâr tesislerinin ekonomik etkileri, istihdam yaratma, yatırım sağlama, taşınmazların ekonomik değeri üzerine etkiler, bölgede yürütülen tarım-hayvancılık ve turizm gibi mevcut ekonomik faaliyetlere etkileri ve fayda beklentisi üzerinden araştırılmıştır. Verilerin analizi katılımcıların geneli için tesislerin ulusal düzeyde kalkınma aracı olarak görülmesine karşın yerel düzeyde belirgin ekonomik etkilerinin olmadığı yönündedir. Katılımcıların yaklaşık olarak yarısı tesislerin bölgede yürütülen ekonomik faaliyetlere zararı olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte tesislerden doğrudan ya da ucuz elektrik tüketimi türünden fayda beklentisinin yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak rüzgâr enerji sistemlerinin ekonomik etkilerinin, kabul düzeyi ve projelerin başarısında etkili olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Sosyal Kabul, Rüzgar Enerjisi, Bölgesel Kalkınma

Bölge İçi Gelişmişlik Farkları: Türkiye'de 2008-2017 Döneminde İlçe Düzeyinde Nüfus Değişiminin Mekansal Analizi

Ali Cenap YOLOĞLU
Fikret ZORLU

Özet

Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik çeşitli yöntemler hem yazında tartışılmakta hem de pratikte uygulanmaktadır. Bölge planlama, coğrafya ve bölgesel iktisat alanında bölgelerarası gelişmişlik farklarını inceleyen sayısız çalışma bulunmakla beraber bölge içi (ya da il içi) gelişmişlik farklarını inceleyen çalışma sayısı sınırlıdır (Choudhury, 1992; Long, 2001; Gezici ve Hewings, 2007; Diwakar, 2009; Martinez-Vazquez ve Timofeev, 2014; Malý, 2016). Bu çalışmada Türkiye'de 2008-2017 döneminde ilçelerin nüfus değişimleri incelenerek nüfusu azalan ilçelerin coğrafi dağılımı ortaya konmuştur. İkinci aşamada ilçelerin 2003 yılındaki gelişmişlik düzeyleri (Dinçer ve Özarslan, 2004) ile sonraki 15 yılda bunun nüfus değişimiyle ilişkisi irdelenmiştir. Analizlerde LISA (Mekânsal İlişkinin Yerel Göstergeleri) (Anselin, 1988) ve *Morans's I Değeri* (Moran, 1950) göstergeleri kullanılmıştır. Üçüncü aşamada ulusal politikalarda az gelişmiş yörelerin kalkınmasına yönelik teşvikler ve yerel kalkınma programlarının ne derece etkili olabildiği irdelenmiştir. Çalışmada aşağıdaki tespitlere varılmıştır:

2003 yılında gelişmişlik sıralamasında geride olan ilçeler sonraki dönemde (2008-2017) nüfus kaybetmiştir. Buna karşın bu ilçelerin bağlı oldukları il merkezlerinin nüfusu artmıştır. Bu durum yatırımların il merkezlerine yoğunlaştığını, istihdam artışının il merkezlerinde yoğunlaştığını, erişilebilirlik ve sosyal, ekonomik, kamusal hizmet ve olanaklar yönünden dezavantajlı olan ilçelerin gerilediğini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin en fazla nüfus kaybeden ilçeler Afyonkarahisar, Çorum, Elazığ, Erzurum, Kahramanmaraş, Kayseri, Kırşehir, Konya, Malatya, Ordu, Sivas, Tokat ve Yozgat illerinde olmasına karşın aynı dönemde bu illerin merkezlerindeki nüfus artışı yüksektir. Ülke genelinde ilçe düzeyinde bir analiz yapıldığında gelişmişlik farkları yönünden farklı bir coğrafi dağılım ortaya çıkmaktadır. Ulusal politikalara esas olan bölgesel gelişmişlik farklılıkları analizleri il düzeyinde olduğundan teşvik ve yatırım programları da iller sıralamasına göre yapılmaktadır. Oysa ilçe düzeyinde çok farklı bir sıralama ve dağılım ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de bölgeler arasında gelişmişlik yönünden coğrafi farklılıkların giderilmesine yönelik kalkınma programlarının il düzeyinde belirlenmekte buna göre doğrudan kamu yatırımları ve teşviklerin illerin gelişmişlik düzeyleriyle ters orantılı olarak dağıtılmaktadır. Bulgular az gelişmiş bölgelerde yatırımların il merkezlerinde yoğunlaştığını bu nedenle il merkezlerinde nüfus artışının yüksek olduğunu, buna karşın ilçelerde hızlı bir nüfus azalması gerçekleştiğini göstermektedir. Geri kalmış bir bölgede dahi olsa il merkezleri ulaşılabilir olması, tüketici nüfusun yüksek olması, sosyal olanaklar ve pazara erişim olanakları sayesinde yatırımları çekerken, ilçeler bu olanaklardan yeterince yararlanamamaktadır. Bunun sonucu olarak ekonomik durgunluk ve gerileme, hızlı bir nüfus azalması yaşanmaktadır. Sonuçta bölgeler arasında gelişmişlik farkları azaltılmaya çalışılırken illerin kendi içinde gelişmişlik farklılıkları ve nüfusun dağılımındaki dengesizlikler arttırılmaktadır. Çalışma bulguları bölgesel ve yerel kalkınma politikalarının ve teşvik sistemlerinin ilçe düzeyinde yapılacak analizlere dayanması ve ilçeler düzeyinde öncelikli alanlar belirlenmesini önermektedir.

KAYNAKLAR

- Anselin, L. (1988) *Spatial Econometrics: Methods and Models*, Dordrecht: Kluwer Academic.
- Choudhury, U.D.R. (1992) Inter-state and intra-state variations in economic development and standard of living, *Economic and Political Weekly*, 2651-2655.
- Diwakar, D.M. (2009) Intra-regional disparities, inequality and poverty in UttarPradesh, *Economic and Political Weekly*, 264-273.
- Gezici, F. and Hewings, G.J. (2007) Spatial analysis of regional inequalities in Turkey. *European Planning Studies*, *15*(3), 383-403.
- Long, G. and Ng, M. K. (2001) The political economy of intra-provincial disparities in post-reform China: a case study of Jiangsu province, *Geoforum*, *32*(2), 215-234.
- Malý, J. (2016) Impact of polycentric urban systems on intra-regional disparities: A micro-regional approach. *European Planning Studies*, *24*(1), 116-138.
- Martinez-Vazquez, J. And Timofeev, A. (2014) Intra-regional equalization and growth in Russia. *Comparative Economic Studies*, *56*(3), 469-489.
- Moran, P.A.P. (1950) Notes on continuous stochastic phenomena, *Biometrika*, 37, 17–23.
- Myrdal, G. (1957) Economic Theory and Underdeveloped Regions, London: Duckworth
- Dinçer, B. ve Özaslan, M. (2004). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/299/ilce.pdf[Erişim.18.12.2017].

Anahtar kelimeler:bölgeler arası eşitsizlikler, bölge içi eşitsizlikler, kalkınmada öncelikli yöreler

.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Marmara Bölgesi'nde Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri Personelinden Bölge Halkının Sağladığı Sosyal Faydanın Analizi

Hüseyin Ali YÜZER
Murat ÇİFTÇİ

Özet

Çalışmanın amacı, Marmara bölgesinde yer alan 11 vilayetteki UMKE personelinin illerarası dağılımında il nüfuslarına göre yaşanan dengesizliğin yol açtığı sosyal fayda kaybının, personel çeşitlerine göre karşılaştırmalı analizinin gerçekleştirilmesidir.
Çalışmada kullanılan iki veri UMKE personel varlığı ve il nüfuslarıdır. UMKE gönüllülerinin illerdeki sayılarına ulaşmak için Trakya Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınan etik kurul onayıyla 11 ildeki UMKE biriminden UMKE gönüllü sayıları talep edilerek veri elde edinimi sağlanmıştır. UMKE gönüllülerinin 81 ildeki sayılarının temini ise yaklaşık 1 yıllık resmi yazışma ve talebe karşılık mümkün olamamıştır. İkinci aşama olaraksa il nüfusları TUİK'ten derlenmiştir. Uygulamada kullanılan yöntem ise Atkinson bölgesel eşitsizlik endeksidir.
Marmara Bölgesi'ndeki 11 vilayete göre UMKE personelinin dağılımı incelendiğinde, en dengesiz dağılımın 0,780'lik katsayı değeri ile acil tıp teknisyenlerinde olduğu, hekimlerde de bu katsayının 0,629 olarak gerçekleştiği görülmektedir. En dengeli dağılım ise 0,121'lik katsayı değeri ile hemşire ve ebelerde tespit edilmiştir. Hekim dışı UMKE gönüllüleri bütününde ise katsayı değeri 0,374 olup tüm UMKE gönüllülerinin dağılımındaysa katsayı değeri 0,394 olarak gerçekleşmiştir.
Sosyal fayda oranlarına göre konu ele alındığında ise toplumun UMKE gönüllülerinden sağladığı sosyal fayda oranları sırasıyla hemşire ve ebe gönüllüler toplamından %87,9; anestezi teknisyenlerinden %64,7; hekim dışındaki gönüllüler bütününden %62,6; tüm UMKE gönüllüleri toplamından %60,6; hekimlerden %37,1 ve acil tıp teknisyenlerinden %22 oranlarındadır. Sosyal fayda kaybı oranlarına göre konu ele alındığında ise toplumun UMKE gönüllülerinden sağladığı sosyal faydadaki kayıp oranları sırasıyla hemşire ve ebe gönüllüler toplam için %12,1; anestezi teknisyenleri için %35,3; hekim dışındaki gönüllüler bütünü için %37,4; tüm UMKE gönüllüleri toplamı için %39,4; hekimler için %62,9 ve acil tıp teknisyenleri içinse %78'dir (Bkz. Tablo 1).
UMKE gönüllülerinin 11 ilde yaşayanlarca kaç kişi olarak hissedildikleri ve kaç kişilik de hissedilemeyen gönüllünün olduğunun aktarımında bulunulmuştur. Buna göre 11 ilde görev alan 108 UMKE gönüllüsü hekim, toplumca 40 kişi olarak hissedilmiş olup, 108 kişinin 68'inin varlığı toplumca hissedilememiştir. Hekim dışı UMKE gönüllüsü 1009 kişiyken, toplumca 631 kişi olarak hissedilerek bu personelin 378'inin varlığı toplumca hissedilememiştir. UMKE gönüllüsü hemşire ve ebeler toplamı 308 kişi olduğu halde bu gönüllüler toplumca 271 kişi olarak hissedilmiş ve gönüllülerin 37'sinin varlığı hissedilememiştir. Acil tıp teknisyeni UMKE gönüllüsü 235 kişiyken, toplumca sadece 52 kişi olarak hissedilerek bu personelin 183'ünün varlığı toplumca hissedilememiştir. UMKE gönüllüsü anestezi teknisyeni 39 kişi olduğu halde bu gönüllüler toplumca 25 kişi olarak hissedilmiş ve gönüllülerin 14'ünün varlığı hissedilememiştir. 11 ilde görev alan 1117 UMKE gönüllüsü bütünüyse toplumca 676 kişi olarak hissedilmiş olup, 1117 kişinin 441'inin varlığı toplumca hissedilememiştir (Bkz. Tablo 2).
Sonuç ve Öneriler:

UMKE, ağırlıklı olarak Sağlık Bakanlığı personeli arasındaki gönüllülerden oluşmaktadır. Gönüllülükse ağırlıklı olarak hekim dışı personelde yaygındır. Ayrıca hekimler arasında da iller arasında oldukça dengesizdir. Gönüllü katılımının yaygınlaştırılması için gönüllülüğü destekleyici kapsamlı önlemler alınması ihtiyacı mevcuttur.

EKLER:

Tablo 1. UMKE Gönüllüleri İçin Atkinson Eşitsizlik Katsayısı Değerleri, Sosyal Fayda Oranları ve Sosyal Fayda Kaybı Oranları

UMKE GÖNÜLLÜLERİ	Katsayı Değeri	Sosyal Fayda (%)	Sosyal Fayda Kaybı (%)
Hekim	0,6285	37,1	62,9
Hekim Dışı Gönüllüler	0,3742	62,6	37,4
Hemşire ve Ebe	0,1213	87,9	12,1
Acil Tıp Teknisyeni	0,7803	22,0	78,0
Anestezi Teknisyeni	0,3534	64,7	35,3
Tüm UMKE Gönüllüleri	0,3944	60,6	39,4

Tablo 2. Mevcut, Hissedilen ve Hissedilemeyen UMKE Gönüllülerinin Sayıları

UMKE GÖNÜLLÜLERİ	Mevcut Gönüllü Sayısı	Hissedilen Gönüllü Sayısı	Hissedilemeyen Gönüllü Sayısı
Hekim	108	40	68
Hekim Dışı Gönüllüler	1009	631	378
Hemşire ve Ebe	308	271	37
Acil Tıp Teknisyeni	235	52	183
Anestezi Teknisyeni	39	25	14
Tüm UMKE Gönüllüleri	1117	676	441

Bu çalışma Hüseyin Ali Yüzer tarafından Trakya Üniversitesi İnterdisipliner Sağlık Kurumları Yöneticiliği Yüksek Lisans Programında Dr.Öğr.Üys. Murat ÇİFTÇİ'nin danışmanlığında hazırlanarak 30 Ekim 2017'de jüri önünde savunularak kabul edilen "Doğal Afetlerde Gönüllü Sağlık Yardım Örgütleri ve Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri (UMKE) Örneği" başlıklı yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: bölgesel eşitsizlikler, sağlık yönetimi, acil afet yönetimi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Marmara Bölgesi'nde Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri Personelinin Bölgesel Uzmanlaşma Mukayesesi

Hüseyin Ali YÜZER
Murat ÇİFTÇİ

Özet

Çalışmanın amacı, Marmara bölgesinde yer alan 11 vilayetteki UMKE personelinin 11 il ve bölge bütünündeki uzmanlaşma düzeylerini karşılaştırmalı olarak analiz etmektir.

Çalışmada kullanılan iki veri UMKE gönüllüleri ve illerdeki sağlık personeli sayılarıdır. UMKE gönüllülerinin illerdeki sayılarına ulaşmak için Trakya Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınan etik kurul onayıyla 11 ildeki UMKE birimine başvuruda bulunulmuştur. UMKE gönüllülerinin 81 ildeki sayılarına ise 1 yıllık resmi yazışma ve talebe karşılık ulaşılamamıştır. Bu sebeple deprem riski yüksek olan Marmara ile sınırlı kalınmıştır. İkinci aşama olaraksa illerdeki sağlık personellerini sayıları TUİK'ten derlenmiştir. Uygulamada kullanılan yöntem lokasyon katsayısı yöntemidir.

Marmara bölgesi bütünü ile bölgede yer alan 11 ilde faaliyet gösteren UMKE gönüllüsü hekimler ile hemşire ve ebeler için gerçekleştirilen uzmanlaşma katsayısı analiz bulguları tablo 1'de sunulmuştur. Bulgulara göre hesaplanan 24 lokasyon katsayısından 6'sı 1'den büyük olup 2'yi aşan lokasyon katsayısı ise 2'dir. UMKE gönüllüsü hekimler açısından on bir il içinde beş ilde 1 değerinin aşıldığı görülmektedir. En yüksek Bilecik'te 2,4 olan katsayı değeri en düşük 0,3 ile Çanakkale'de gerçekleşmiştir. Marmara bölgesi bütünü için katsayı değeriyse 0,355 düzeyindedir. UMKE gönüllüsü hekimlerde beş ilde lokasyon katsayısının 1'den büyük olmasına karşılık hemşire ve ebe toplamlarına göre lokasyon katsayısının 1'den büyük olduğu il sayısı 2 ile sınırlıdır. Buna göre gönüllü hekimlerdeki gibi hemşire ve ebe toplamlarında da Bilecik, 2,36'lık katsayı değeriyle en yüksek uzmanlaşmanın yaşandığı ildir. En düşük katsayı değerine sahip olan il ise gönüllü hekimlerde olduğu gibi Çanakkale'dir. Marmara bölgesi bütünü için katsayı değeri 0,56 düzeyindedir (Bkz. Tablo 2).

Sonuç ve Öneriler:

UMKE, ağırlıklı olarak Sağlık Bakanlığı personeli arasındaki gönüllülerden oluşmaktadır. Gönüllülükse ağırlıklı olarak hekim dışı personelde yaygındır. Ayrıca hekimler arasında da iller arasında oldukça dengesizdir. Gönüllü katılımıysa her ilde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma ise UMKE gönüllülerinin bölgesel uzmanlaşma düzeyinde iller arası büyük dalgalanmaları beraberinde getirmektedir. Acil afet durumlarda ilk müdahale ekibi özelliğini gösteren UMKE gönüllülerinin uzmanlaşma düzeyleri düşük olan illerse afet riski çok yüksek iller olma özelliğindedir. Bu sebeple gönüllülüğün teşvikinin iller bazında afet riskiyle bağlantılandırılarak desantralize edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

EKLER:

Tablo 1: Marmara Bölgesinde UMKE Gönüllüsü Hekim ve Hemşire-Ebelerde Uzmanlaşma

VİLAYETLER	Toplam hekim	UMKE gönüllüsü hekim	UMKE gönüllüsü hekim uzmanlaşma katsayısı	Toplam hemşire ve ebe	UMKE gönüllüsü hemşire ve ebe	UMKE gönüllüsü hemşire ve ebe uzmanlaşma katsayısı
BALIKESİR	1.587	19	1,7031	3.532	25	0,7074
BİLECİK	237	4	2,4009	508	12	2,3609

BURSA	4.479	20	0,6352	7.115	29	0,4074
ÇANAKKALE	933	2	0,3049	1.764	7	0,3966
EDİRNE	1.032	3	0,4135	1.494	15	1,0035
İSTANBUL	28.797	16	0,0790	30.475	143	0,4690
KIRKLARELİ	441	3	0,9677	964	6	0,6221
KOCAELİ	2.820	14	0,7062	4.418	24	0,5429
SAKARYA	1.374	13	1,3459	2.075	18	0,8670
TEKİRDAĞ	1.257	10	1,1317	1.915	26	1,3570
YALOVA	334	4	1,7037	554	3	0,5412
MARMARA	43.291	108	0,3549	54.814	308	0,5616
TÜRKİYE	141.259	993		205.889	2.060	

Tablo 2: Marmara Bölgesinde UMKE Gönüllüsü Hekim ve Hemşire-Ebelerde Uzmanlaşma

VİLAYETLER	UMKE gönüllüsü hekim		UMKE gönüllüsü hemşire ve ebe	
	Uzmanlaşma katsayısı	Uzmanlaşma düzeyi	Uzmanlaşma katsayısı	Uzmanlaşma düzeyi
BALIKESİR	1,7031	Çok yüksek düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,7074	Düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma
BİLECİK	2,4009	Tam uzmanlaşma	2,3609	Tam uzmanlaşma
BURSA	0,6352	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,4074	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma
ÇANAKKALE	0,3049	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,3966	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma
EDİRNE	0,4135	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma	1,0035	Orta düzeyde yığılma/uzmanlaşma
İSTANBUL	0,0790	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,4690	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma
KIRKLARELİ	0,9677	Orta düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,6221	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma
KOCAELİ	0,7062	Düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,5429	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma
SAKARYA	1,3459	Çok yüksek düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,8670	Düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma
TEKİRDAĞ	1,1317	Oldukça yüksek düzeyde yığılma/uzmanlaşma	1,3570	Çok yüksek düzeyde yığılma/uzmanlaşma
YALOVA	1,7037	Çok yüksek düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,5412	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma
MARMARA	0,3549	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma	0,5616	Çok düşük düzeyde yığılma/uzmanlaşma

Bu çalışma Hüseyin Ali Yüzer tarafından Trakya Üniversitesi İnterdisipliner Sağlık Kurumları Yöneticiliği Yüksek Lisans Programında Yrd.Doç.Dr.Murat ÇİFTÇİ'nin danışmanlığında hazırlanarak 30 Ekim 2017'de jüri önünde savunularak kabul edilen "Doğal Afetlerde Gönüllü Sağlık Yardım Örgütleri ve Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri (UMKE) Örneği" başlıklı yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: bölge planlama, bölgesel uzmanlaşma, acil ve afet yönetimi

Yazar İndeksi

A. Suut DOĞRUEL 25
Ali Cenap YOLOĞLU 87
Aslı DURAL 85
Aslı ÖĞÜT ERBİL 61
Aydın USTA 78
Aygül KILINÇ 44
Aykut SEZGİN 70
Aysu UZSAYILIR 79
Aysun AYGÜN 14
Ayşegül BAYKUL 16
Aytuğ ALTIN 10
Aziza HACIBALAYEVA 33
Azize Serap TUNCER 73, 74
Başak URAZ 76
Burcu H. ÖZÜDURU 65
Burcu MÜDERRİSOĞLU 29
Burcu ÖZDURU 75
Burcu YAVUZ TİFTİKÇİGİL 84
Burhan Can KARAHASAN 38
Bülent YILMAZ 81
Büşra GÜVEN GÜNEY 30, 31, 32
Cansu GÜLTEKİN 58
Cazibe AYDOĞAN 74
Ceyda KURTAR ANLI 53
Çağdaş KILIÇ 86
Çiğdem VAROL ÖZDEN 67
Çiğdem YAKUT 20
Demet CEYHAN 73
Demet KUTGİ 16
Deniz KESKİN ÖZBEK 43
Derya KULOĞLU 50, 51
Ebru KERİMOĞLU 31
Ecem COŞER 43
Eda ÜNLÜ YÜCESOY 65, 75
Ezgi AKDOĞAN 6
Fatih ALTUĞ 11, 12
Fatih TERZİ 32
Fatma DİDİN SÖNMEZ 24
Fatma DOĞRUEL 25
Fatma Gözde KÖSEOĞLU 48
Fatma SERT ETEMAN 41
Ferhan GEZİCİ 13, 29
Fikret ZORLU 87
Gökçen ARKALI OLCAY 15
Gülay BAŞARIR 29

Gülcan ORAK ORUÇ 60
Gülden ERKUT 76
Güliz SALİHOĞLU 29
Hakan DEMİRGİL 70
Hasan Hüseyin YİĞİT 70
Hülya BERKMEN 19
Hüseyin Ali YÜZER 89, 91
Hüseyin BÜYÜKBEKTAŞ 18
Hüseyin TAŞTAN 8, 9
İhsan DEMİR 22
İlhan KORKMAZ 47
İrfan KAYGALAK 39
İsmail KERVANKIRAN 41
K. Mert ÇUBUKÇU 26
M. Ragıp KALELİOĞLU 37
Macide ÇİÇEK 47
Mehmet Ali TOPRAK 72
Mehmet KÜÇÜKMEHMETOĞLU 49
Mehmet Tahsin ŞAHİN 67
Mete Başar BAYPINAR 17
Mete Cüneyt OKYAR 22, 57, 58
Murad TİRYAKİOĞLU 71
Murat ÇİFTÇİ 89, 91
Murat DONDURAN 40
Mustafa BULUT 20
Mustafa YAKAR 81
Mutlu YILMAZ 12, 67, 86
Necmettin ÇELİK 7
Neşe KUMRAL 7
Numan KILINÇ 46
Nuri Gençay GENÇ 52
Nuri YAVAN 37, 53, 83
Oya KENT 40
Özge KAMA MASALA 8, 9
Raziye SELİM 69
Reyhan YILDIZ 85
Sabâ YAĞCI 80
Saygın Can OĞUZ 56
Seda KUNDAK 52
Sedef AKGÜNGÖR 7, 55
Selen Işık MADEN 16
Serdal TEMEL 56
Serhan MADEN 18
Serkan SOYAK 84
Sevgi IŞIK EROL 35
Sevim BUDAK 33
Sırma R. TURGUT 19
Sinem BECERİK 18
Suat KÜÇÜKÇİFTÇİ 69

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Suna S. ÖZDEMİR....63
Şevket IŞIK....72
Şevkiye Şence TÜRK....27, 30, 46
Tansel ERBİL....61
Tolga AKSOY....8, 9
Tolga SEZDİ....84
Tuna USLU....84
Tüzin BAYCAN....14, 15, 48, 60, 79
Utku Eren BAĞCI....83
Ümit İZMEN....36
Vedia DÖKMECİ....64
Yalçın YALÇINKAYA....70
Yaprak GÜLCAN....55
Yasemin ÖZERKEK....24, 25
Yeliz SELÇUK....68
Yeşim KUŞTEPELİ....55
Yeşim ÜÇDOĞRUK....36
Yiğit EVREN....6
Yüksel DİNÇER....79
Zeynep ELBURZ....26
Zeynep ERDOĞAN....27
Zeynep ÖZDEMİR....64

MARMARA ÜNİVERSİTESİ